

Ģenerālā AsamblejaVispārējas nozīmes dokuments
2005. gada 21. marts.

Oriģināls: angļu valodā.

59. sesija.

Darba kārtības 45. un 55. punkts.

Galveno ANO konferenču un samitu ekonomikas, sociālajās un ar tām saistītajās jomās rezultātu vienota un saskaņota īstenošana un darba turpinājums.**Tūkstošgades samita rezultātu turpinājums.****Lielākas brīvības apstākļos: ceļā uz attīstību, drošību un cilvēktiesībām visiem****Ģenerālsēkretāra ziņojums**

Satura rādītājs

	<i>Rind-</i>	<i>Lap-</i>
	<i>kopa</i>	<i>puse</i>
I	Ievads: vēsturiska iespēja 2005. gadā	1-24 3
	A. Mainīgās pasaules izaicinājumi	6-11 4
	B. Lielāka brīvība: attīstība, drošība un cilvēktiesības	12-17 5
	C. Kolektīvas rīcības nepieciešamība.....	18-22 6
	D. Laiks pieņemt lēmumu	23-24 7
II	Brīvība no nabadzības	25-73 7
	A. Attīstības kopīgais redzējums	28-32 8
	B. Nacionālās stratēģijas	33-46 12
	C. Iemiesot dzīvē 8. mērķi: tirdzniecība un finansēšana attīstībai	47-56 16
	D. Apkārtējās vides ilgspejas nodrošināšana	57-61 19
	E. Citas globālās rīcības prioritātes	62-71 20
	F. Īstenošanas uzdevums	72-73 23
III	Brīvība no bailēm	74-126 24
	A. Kolektīvās drošības redzējums	76-86 25

	B. Katastrofiskā terorisma novēršana	87-96	26
	C. Kodol, bioloģiskie un ķīmiskie ieroči	97-105	28
	D. Kara riska un izplatības samazināšana	106-121	30
	E. Spēka lietošana	122-126	33
IV	Brīvība dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi	127-152	34
	A. Likuma vara.....	133-139	35
	B. Cilvēktiesības	140-147	37
	C. Demokrātija	148-152	38
V	Apvienoto Nāciju Organizācijas stiprināšana	153-219	40
	A. Ģenerālā Asambleja	158-164	41
	B. Padomes	165-183	42
	C. Sekretariāts	184-192	46
	D. Sistēmas saskaņotība	193-212	48
	E. Reģionālās organizācijas	213-215	52
	F. Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtu modernizēšana	216-219	53
VI	Secinājumi: mūsu iespējas un mūsu problēmas	220-222	53
Pielikums			
	Jautājumi, par kuriem lēmums jāpieņem valstu un valdību vadītājiem		55

I. Ievads: vēsturiska iespēja 2005. gadā

1. Pēc pieciem jaunās tūkstošgades gadiem mūsu ziņā ir nodot saviem bērniem labāku mantojumu nekā tika atstāts iepriekšējām paaudzēm. Turpmāko desmit gadu laikā varam uz pusi samazināt globālo nabadzību un apturēt galveno zināmo slimību izplatību. Varam samazināt varmācīgu konfliktu un terorisma dominēšanu. Varam ikvienā valstī vairot cilvēka cieņas respektēšanu. Mēs varam izveidot virkni uzlabotu starptautisku institūciju, lai palīdzētu cilvēcei sasniegt šos cēlos mērķus. Ja būsim drosmīgi un rīkosimies kopā, varēsim dot cilvēkiem visā pasaulē lielāku drošību, pārticību un pamattiesības.

2. Mums ir visi priekšnosacījumi, lai mēs to varētu paveikt. Savstarpējās atkarības laikmetā kopējo interešu saistībai, to pareizi pielietojot, gluži tāpat kā mūsu kopējās cilvēceības motivācijai, vajadzētu apvienot visas pasaules valstis. Globālās pārpilnības laikmetā pasaulei pietiek resursu, lai ievērojami samazinātu dramatisko atšķirību starp bagātajiem un nabagajiem, ja vien tos izmanto visu valstu labā. Pēc sarežģījumu perioda starptautiskajās attiecībās, saskaroties gan ar jauniem draudiem, gan vecu draudu jaunām izpausmēm, daudzos pasaules nostūros cilvēki ilgojas pēc jaunas vienprātības, uz kuras balstīt savu kolektīvo rīcību. Ir arī vēlme veikt visaptverošākās reformas Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) vēsturē, lai tā būtu pienācīgi sagatavota un apgādāta 21. gadsimta darba kārtības virzīšanai.

3. 2005. gads sniedz iespēju apņēmīgi virzīties uz priekšu šajā virzienā. Septembrī Ņujorkā sapulcēsies pasaules valstu vadītāji, lai izvērtētu, kāds progress ir panākts ANO Tūkstošgades deklarācijas¹, kuru dalībvalstis pieņēma 2000. gadā, īstenošanā. Gatavojoties šim samitam, dalībvalstis ir man lūgušas sagatavot visaptverošu ziņojumu par Tūkstošgades deklarācijas īstenošanu. Šodien man ir tas gods iesniegt šo ziņojumu. Ziņojumam esmu pievienojis darba kārtības priekšlikumu, kuru vajadzētu izskatīt un aizsākt galotņu sanāksmei.

4. Sagatavojot šo ziņojumu, esmu balstījies uz savu astoņus gadus ilgo pieredzi ģenerālsekretāra amatā, sirdsapziņu, pārliecību un ANO statūtiem, kuros pausto principu un mērķu veicināšana ir mans pienākums. Iedvesmu esmu smēlies arī no diviem visaptverošiem pārskatiem par globālajiem izaicinājumiem – 16 cilvēku sastāvā strādājošās Augsta līmeņa speciālistu grupas draudu, izaicinājumu un pārmaiņu jautājumos ziņojuma, kurā es lūdzu sagatavot priekšlikumus kolektīvās drošības sistēmas nostiprināšanai (skat. A/59/565), un 250 ekspertu lielās grupas, kas strādāja pie Tūkstošgades projekta, ziņojuma, kurā tai bija jā sagatavo rīcības plāns, kā sasniegt Tūkstošgades attīstības mērķus (Mērķus) līdz 2015. gadam.

5. Šajā ziņojumā neesmu iekļāvis visas tās sfēras, kurās progress būtu svarīgs vai vēlams. Esmu aprobežojies tikai ar tiem jautājumiem, kuros, pēc manām domām, rīcība ir gan ļoti svarīga, gan arī sasniedzama turpmāko mēnešu laikā. Tās ir reformas, kuras var īstenot, ja saglabājam vajadzīgo politisko gribu. Ar dažiem izņēmumiem šī ir augstāko prioritāšu darba kārtība septembrim. Daudzi citi jautājumi būs jāizskata citās grupās un citos gadījumos. Protams, neviens no piedāvātajiem priekšlikumiem neizslēdz nepieciešamību pēc steidzamas rīcības jau šogad, kas vajadzīga, lai pavirzītos uz priekšu ieilgušu konfliktu, kas apdraud reģionālo un globālo stabilitāti, risināšanā.

A. Mainīgās pasaules izaicinājumi

6. Pieņemot Tūkstošgades deklarāciju, pasaules valstu līderi bija pārliecināti, ka cilvēce varētu turpmākajos gados panākt noteiktu progresu ceļā uz mieru, drošību, atbrūošanu, cilvēktiesībām, demokrātiju un labu pārvaldību. Valstu līderi aicināja izveidot globālu attīstības partnerību, lai sasniegtu mērķus, par kuriem panākta vienošanās, līdz 2015. gadam. Viņi svinīgi solījās aizsargāt vājos un parūpēties par Āfrikas īpašajām vajadzībām. Un bija vienprātis, ka ANO būtu vairāk, un nevis mazāk, jāiesaistās kopējās nākotnes veidošanā.

7. Pēc pieciem gadiem detalizēts ziņojums par Tūkstošgades deklarācijas īstenošanu, pēc manām domām, palaistu garām pašu galveno, proti, jaunie apstākļi liek mums pārskatīt savu kopīgo izpratni par galvenajiem izaicinājumiem un prioritātēm un pārvērst to kolektīvā rīcībā.

8. Kopš Tūkstošgades deklarācijas pieņemšanas ir bijis daudz dažādu notikumu, kas apšaubā šādu pieeju. Teroristu jeb neformālo grupējumu nelielie tīkli pēc 2001. gada 11. septembra šausminošajiem uzbrukumiem lika pat visvarenākajām valstīm justies neaizsargātām. Tajā pašā laikā daudzas valstis ir nonākušas pie secinājuma, ka varas nelīdzsvarots sadalījums pasaulē ir šīs nestabilitātes avots. Lielvaru domstarpības par pamatjautājumiem norāda uz vienprātības trūkumu par mūsu mērķiem un metodēm. Patlaban vairāk nekā 40 valstis ir piedzīvojušas spēcīgus konfliktus. Šodien valstu iekšienē pārvietotu cilvēku skaits sasniedz aptuveni 25 miljonus, no kuriem trešā daļa nesaņem ANO palīdzību un pievienojas jau esošajai globālajai bēgļu kopsommai, kas ir no 11 līdz 12 miljoniem cilvēku. Daudzi ir kara noziegumu un noziegumu pret cilvēci upuri.

9. Daudzas valstis ir sašķēlusi un izpostījuši dažāda veida vardarbība. Mūslaiku mēris - *HIV/AIDS* ir nogalinājis vairāk nekā 20 miljonus vīriešu, sieviešu un bērnu. Inficēto cilvēku skaits ir pārsniedzis 40 miljonus. Tūkstošgades attīstības mērķu apsolījums vēl joprojām nav sasniedzams daudziem. Vairāk nekā viens miljards cilvēku vēl joprojām dzīvo galējā nabadzībā, iztikot ar mazāk nekā vienu dolāru dienā, un katru dienu nabadzības dēļ mirst 20 000 cilvēku. Globālā bagātība kopumā ir pieaugusi, bet valstīs, reģionos un pasaulē tā tiek sadalīta arvien nevienmērīgāk. Lai gan dažās valstīs ir gūti patiesi panākumi dažu Mērķu sasniegšanā, pārāk maz ir to valdību, kas gan attīstītās valstīs, gan jaunattīstības valstīs būtu darījušas pietiekami, lai izpildītu nospraustos uzdevumus līdz 2015. gadam. Neraugoties uz to, ka ir paveikts būtisks darbs tādos pretrunīgos jautājumos kā migrācija un klimata pārmaiņas, šo ilgtermiņa izaicinājumu apjoms ir daudz lielāks nekā līdz šim to risināšanai izmantotā kolektīvā rīcība.

10. Pēdējo gadu notikumi ir noveduši pie tā, ka sabiedrības uzticība ANO sarūk pat savstarpēji pretēju iemeslu dēļ. Piemēram, abas diskusijās par Irāku iesaistītās puses uzskata, ka ANO ir tās pievilusi. Pēc vienas puses domām tāpēc, ka nav spējusi izpildīt savas rezolūcijas, pēc otras puses domām, tāpēc, ka nespēja novērst priekšlaicīgu vai nevajadzīgu karu. Tomēr vairums cilvēku kritizē ANO, jo uzskata, ka tā ir ārkārtīgi svarīga mūsu pasaulei. Sarūkošā uzticība šai organizācijai ir pretstatīta pieaugošajai ticībai efektīva multilaterālisma nozīmīgumam.

11. Es negribētu teikt, ka pēdējo piecu gadu laikā nav bijušas labas ziņas. Tieši otrādi, ir bijis pietiekami daudz tādu notikumu, kas apliecina, ka kolektīva rīcība var sasniegt labus rezultātus, piemēram, sākot ar pasaules iespaidīgo vienotību pēc 2001. gada 11. septembra notikumiem līdz vairāku pilsonisko konfliktu atrisināšanai, attīstībai paredzēto resursu ievērojamam pieaugumam līdz stabilajiem panākumiem miera un demokrātijas veidošanā kara plosītās valstīs. Mums nevajadzētu krist izmisumā. Mūsu problēmas nav lielākas par mūsu spējām tās atrisināt. Tomēr mēs nevaram būt apmierināti ar nepilnīgiem rezultātiem un nevaram samierināties ar virspusējām atbildēm uz atklātajām neveiksmēm. Tā vietā mums ir jāapvienojas, lai panāktu tālejošas pārmaiņas.

B. Lielāka brīvība: attīstība, drošība un cilvēktiesības

12. Mūsu vadugunij jābūt cilvēku vajadzībām un cerībām visā pasaulē. Savā Tūkstošgades ziņojumā “Mēs – Apvienoto Nāciju Organizācijas valstis” (A/54/2000) atsaucos uz ANO Statūtu ievadvārdiem, lai pievērstu uzmanību tam, ka ANO, esot suverēnu valstu organizācija, ir izveidota un tai jākalpo šo valstu vajadzībām. Lai to panāktu, mums ir, kā jau teicu pirms astoņiem gadiem, kad tiku ievēlēts amatā: “jāpildveido attīstības, brīvības un miera trīsstūris”.

13. Statūtu autoriem par to bija ļoti skaidrs viedoklis. Izvirzot mērķi pasargāt turpmākās paaudzes no kara posta, viņi saprata, ka tas negūs panākumus, ja nebūs visaptverošs. Tādēļ, lai nodrošinātu cilvēka pamattiesību ievērošanu, izveidotu apstākļus, kuros var nodrošināt taisnīgumu un tiesiskumu, un “sekmētu sociālo progresu un dzīves apstākļu uzlabošanu lielākas brīvības apstākļos”, tika izņemts izveidot šo organizāciju.

14. Savu ziņojumu esmu nosaucis “Lielākas brīvības apstākļos”, lai uzsvērtu ANO Statūtu pastāvīgo aktualitāti un to, ka Statūtu mērķi jāiemiešo cilvēku dzīvēs. Lielākas brīvības jēdziens ietver arī ideju, ka attīstība, drošība un cilvēktiesības iet roku rokā.

15. Pat, ja cilvēks var balsot, lai ievēlētu savus valdniekus, tad jauns vīrietis, kas slimo ar *AIDS*, nemāk ne lasīt, ne rakstīt un dzīvo pusbadā, nav patiesi brīvs. Tāpat arī, ja sieviete nopelna pietiekami, lai izdzīvotu, bet dzīvo ikdienas vardarbības ēnā un bez teikšanas savas valsts pārvaldes jautājumos, viņa nav patiesi brīva. Lielāka brīvība nozīmē to, ka vīriešiem un sievietēm visā pasaulē ir tiesības izvēlēties pārvaldību pēc sava prāta saskaņā ar likumu tādā sabiedrībā, kur visi tās pārstāvji var bez diskriminācijas vai soda piekopt runas, ticības un pulcēšanās brīvību. Šiem cilvēkiem arī jābūt brīviem no trūkuma, lai galējās nabadzības un infekcijas slimību nāves spriedums pazustu no viņu redzesloka, brīviem no bailēm, lai viņu dzīves un iztikas līdzekļus neizpostītu vardarbība un karš. Nenoliedzami, visiem cilvēkiem ir tiesības uz drošību un izaugsmi.

16. Izaugsme, drošība un cilvēktiesības ir ne tikai obligātas, tās arī pastiprina viena otru. Šī attiecība ir tikusi stiprināta tikai šajā strauju tehnoloģisko panākumu, pieaugošas savstarpējas ekonomiskās atkarības, globalizācijas un dramatisku ģeopolitisku pārmaiņu laikmetā. Lai gan nevar apgalvot, ka nabadzība un cilvēktiesību liegšana „izraisa” pilsoņu karu, terorismu vai organizēto noziedzību, tie visi ievērojami palielina nestabilitātes un vardarbības risku. Gluži tāpat var teikt, ka karš un vardarbība ne tuvu nav vienīgie iemesli, kāpēc valstis ir nonākušas nabadzības

gūstā, tomēr tie nenoliedzami aizkavē izaugsmi. Piemēram, katastrofisks teroristu uzbrukums lielam bagātas valsts finanšu centram vienā pasaules malā, var ietekmēt miljoniem cilvēku attīstības izredzes otrā pasaules malā, radot ievērojamu ekonomisku pagrimumu un ieogrūžot miljoniem cilvēku nabadzībā. Tāpēc valstis, kurās ir laba pārvalde un kuras ievēro savu pilsoņu cilvēktiesības, spēj labāk izvairīties no konflikta šausmām un pārvarēt izaugsmes ceļā esošos šķēršļus.

17. Tāpēc izaugsme nebūs iespējama bez drošības, drošība bez izaugsmes un drošība un izaugsme nebūs iespējama bez cilvēktiesību ievērošanas. Ja vienlaicīgi netiek virzīti visi šie mērķi, neviens no tiem negūs panākumus. Jaunajā tūkstošgadē ANO darbam būtu jātuvina mūsu pasaule tuvāk tai dienai, kad visi cilvēki varēs brīvi izvēlēties, kādu dzīvi dzīvot, piekļūt resursiem, kas viņu izvēlēm piešķirs jēgu, un būt drošībā, kas garantētu, ka viņi varēs izdzīvot savu izvēli mierā.

C. Kolektīvas rīcības nepieciešamība

18. Savstarpēji saistītu draudu un izaicinājumu pasaulē katras valsts pašas interesēs ir tos efektīvi risināt. Tāpēc lielākas brīvības mērķi var virzīt uz priekšu tikai plaša, visaptveroša un noturīga globālā sadarbība starp valstīm, kas ir iespējama, ja valstu politikas ņems vērā ne tikai savas valsts pilsoņu, bet arī citu valstu iedzīvotāju vajadzības. Šāda sadarbība ne tikai atbilst visu pušu interesēm, bet arī atzīst mūsu kopējo cilvēcību.

19. Šī ziņojuma priekšlikumu mērķis ir nostiprināt valstis un dot tām iespēju labāk kalpot savu tautu vajadzībām, strādājot kopā vienotu principu un prioritāšu gaisotnē, kas galu galā ir iemesls, kāpēc tika izveidota ANO. Suverēnas valstis ir starptautiskās sistēmas pamats un neatņemamas sastāvdaļas. Valstu pienākums ir garantēt pilsoņu tiesības, aizsargāt tos pret noziedzību, vardarbību un agresiju, un nodrošināt likumiem atbilstošu brīvības sistēmu, kurā indivīdi var pilnveidoties un sabiedrība attīstīties. Ja valstis nebūs stipras, pasaules tautas nevarēs baudīt drošību, attīstību un taisnīgumu, kas ir to tiesības. Tāpēc viens no jaunās tūkstošgades lielajiem uzdevumiem ir nodrošināt to, ka visas valstis ir pietiekami spēcīgas, lai stātos pretī tiem izaicinājumiem, ar kuriem tām nākas saskarties.

20. Tomēr valstis nevar paveikt šo uzdevumu vienas pašas. Mums ir vajadzīga aktīva pilsoniskā sabiedrība un dinamisks privātais sektors, jo tie abi ieņem lielāku un svarīgāku daļu iepriekš tikai valstij atvēlētajā sektorā. Ir viennozīmīgi skaidrs, ka šeit izklāstītos mērķus nevarēs sasniegt bez to pilnīgas iesaistīšanās.

21. Mums ir arī vajadzīga saprātīga un efektīva reģionālās un globālās starpvaldību institūcijas, lai mobilizētu un saskaņotu kolektīvo rīcību. ANO, esot pasaulē vienīgā universālā institūcija, kas ir pilnvarota risināt drošības, attīstības un cilvēktiesību jautājumus, uzņemas īpašu nastu. Tā kā globalizācija samazina attālumus visā pasaulē un šie jautājumi kļūst arvien vairāk savstarpēji saistīti, ANO salīdzinošās priekšrocības kļūst arvien redzamākas. Lai gan to pašu varētu teikt par ANO trūkumiem. Sākot ar vadības pamatu pārbaudi un caurskatāmākas, racionālākas un efektīvākas ANO sistēmas izveidi, līdz pat galveno starpvaldību institūciju pārveidei tā, lai tās ņemtu vērā šodienas pasauli un sekmētu šajā ziņojumā aprakstītās prioritātes, mums ir jāpārveido ANO iepriekš neiedomājamos veidos, rīkojoties tik drosmīgi un ātri, kā nekad iepriekš.

22. Cenšoties stiprināt valstu, pilsoniskās sabiedrības, privātā sektora un starptautisko institūciju devumu lielākas brīvības idejas virzīšanā, mums jānodrošina, ka visas iesaistītās puses izpilda savu pienākumu pārvērst labos vārdus labos darbos. Mums jāiedibina jauni mehānismi, lai nodrošinātu atbildību – valstu atbildību savu pilsoņu priekšā, valstu atbildību vienai pret otru, starptautisko institūciju atbildību savu locekļu priekšā un pašreizējās paaudzes atbildību nākamo paaudžu priekšā. Ja tiks prasīta atbildība, mēs gūsim panākumus, ja netiks prasīta – mēs nesasniesim iecerēto. Samitam, kas notiks 2005. gada septembrī, jānodrošina, ka no šī brīža dotie solījumi tiek izpildīti.

D. Laiks pieņemt lēmumu

23. Šajā izšķirošajā vēstures brīdī mums ir jābūt godkārīgiem. Jārīkojas tik ātri, cik vajadzīgs, un atbilstošā mērogā. Uz tūlītējiem draudiem ir jāreaģē nekavējoties. Mums jāizmanto iepriekš nebijusi vienprātība par to, kā jāveicina globālā ekonomiskā un sociālā attīstība, un mums ir jāpanāk jauna vienprātība par to, kā cīnīties ar jaunajiem draudiem. Tikai tad, ja rīkosimies izlēmīgi jau šodien, varēsim tikt galā ar steidzamiem drošības izaicinājumiem un gūt izšķirošo uzvaru globālajā cīņā pret nabadzību līdz 2015. gadam.

24. Šodienas pasaulē neviena valsts, lai arī cik varena tā nebūtu, nespēj sevi aizsargāt viena pati. Tāpat arī neviena valsts, nedz vāja, nedz stipra, nevar sasniegt pārticību vakuumā. Mēs varam un mums ir jāriežas kopīgi. Mēs esam to viens otram parādā un mēs arī esam viens otram parādā atskaiti par to, kā mēs to darām. Ja pildīsim savstarpējās saistības, varēsim attaisnot jaunās tūkstošgades vārdu.

II Brīvība no nabadzības

25. Pēdējo 25 gadu laikā ir piedzīvots visdramatiskākais galējās nabadzības samazinājums pasaules vēsturē. Pateicoties Ķīnas un Indijas progresam, burtiski simtiem miljoni vīrieši, sievietes un bērni visā pasaulē ir varējuši izvairīties no galējās nabadzības sloga un sākt baudīt uzlabotu pieeju pārtikai, veselības aprūpei, izglītībai un mājoklim.

26. Tomēr, tajā pašā laikā, dučiem valstu ir palikušas nabadzīgākas, postošas ekonomiskās krīzes ir iegrukušas miljoniem ģimeņu nabadzībā un pieaugoša nevienlīdzība lielās pasaules daļās nozīmē to, ka ekonomiskās izaugsmes labumi nav vienmērīgi sadalīti. Šodien vairāk nekā miljards cilvēku jeb katrs sestais pasaules iedzīvotājs vēl joprojām iztiek ar mazāk nekā vienu dolāru dienā, trūkstot līdzekļiem, kas vajadzīgi dzīvības saglabāšanai hroniska bada, slimību un citu dabas katastrofu apstākļos. Citiem vārdiem sakot, nabadzība ir tā, kas nogalina. Tāpēc, ka nav pretodu tīkla vai 1 ASV dolāra ārstēšanai, pietiek ar vienu malāriju pārnēsājošā oda kodienā, lai izdzēstu bērna dzīvību. Sausums vai kukaiņi, kas iznīcina ražu, pārvērš eksistēšanu badā. Pasaule, kur katru gadu 11 miljoni bērni mirst nesasnējuši piecu gadu vecumu un 3 miljoni cilvēki mirst no *AIDS*, nav lielākas brīvības pasaule.

27. Gadsimtiem ilgi šāda nabadzība tika uzskatīta par skumju, bet neizbēgamu cilvēka pastāvēšanas sastāvdaļu. Šodien tāds uzskats ir intelektuāli un morāli neattaisnojams. Dažādu pasaules reģionu valstu progresa apjoms un vēriens rāda, ka īsā laikā var

ievērojami samazināt nabadzību, maternitātes un zīdaiņu mirstību, vienlaicīgi uzlabojot izglītības, dzimumu līdztiesības un citus attīstības aspektus. Nebijušais resursu un tehnoloģiju apkopojums, kas ir mūsu rīcībā šodien, parāda, ka mēs patiesi esam pirmā paaudze, kam ir gan instrumenti, gan zināšanas un resursi, lai izpildītu saistības, kuras valstis uzņēmušās Tūkstošgades deklarācijā: “padarīt tiesības uz attīstību par ikviena cilvēka realitāti un atbrīvot cilvēku rasi no trūkuma”.

A. Attīstības kopīgais redzējums

28. Attīstības daudzšķautņainais uzdevums aptver virkni savstarpēji saistītu jautājumu, sākot no dzimumu līdztiesības līdz veselībai un izglītībai un beidzot ar apkārtējo vidi. ANO vēsturiskās 90. gadu konferences un samiti pirmo reizi palīdzēja izveidot visaptverošu šo saikņu normatīvo sistēmu, ieskicējot plašu kopīgo attīstības prioritāšu redzējumu. Uz šo prioritāšu pamata Tūkstošgades samits nosprauda virkni laikā ierobežotu mērķu visās jomās, sākot ar galējās nabadzības samazināšanu uz pusi līdz pamatskolas izglītības nodrošināšanai visiem bērniem, par termiņu nosakot 2015. gadu, un vēlāk šos mērķus pārdēvējot par Tūkstošgades attīstības mērķiem (skat. 1. teksta tabulu).

1. teksta tabula

Tūkstošgades attīstības mērķi

1. mērķis

Izskaut galējo nabadzību un badu

1. uzdevums

No 1990. gada līdz 2015. gadam uz pusi samazināt to cilvēku skaitu, kuru ienākumi nepārsniedz vienu dolāru dienā.

2. uzdevums

No 1990. gada līdz 2015. gadam uz pusi samazināt to cilvēku skaitu, kas cieš badu.

2. mērķis

Nodrošināt visiem pamatizglītību

3. uzdevums

Līdz 2015. gadam nodrošināt visiem bērniem pasaulē, meitenēm un zēniem vienlīdzīgi, pilnu pamatskolas izglītības kursu.

3. mērķis

Nodrošināt vienādas iespējas sievietēm un vīriešiem

4. uzdevums

Novērst dzimumu nelīdztiesību pamatskolas un vidusskolas izglītībā, vēlams līdz 2005. gadam, un pārējos izglītības līmeņos ne vēlāk kā 2015. gadā.

4. mērķis

Samazināt bērnu mirstību

5. uzdevums

No 1990. gada līdz 2015. gadam samazināt par divām trešdaļām bērnu, kas jaunāki par pieciem gadiem, mirstību.

5. mērķis

Uzlabot mātes veselību

6. uzdevums

No 1990. gada līdz 2015. gadam par trim ceturtdaļām samazināt maternitātes mirstību.

6. mērķis

Izskaut *HIV/AIDS*, malāriju un citas slimības

7. uzdevums

Līdz 2015. gadam apturēt un samazināt *HIV/AIDS* izplatību.

8. uzdevums

Līdz 2015. gadam apturēt un samazināt malārijas un citu lielāko slimību izplatību.

7. mērķis

Nodrošināt vides ilgtspēju

9. uzdevums

Iekļaut ilgtspējīgas attīstības principus valstu politikās un programmās un atjaunot dabas resursu zaudējumus.

10. uzdevums

Līdz 2015. gadam samazināt uz pusi cilvēku skaitu, kam nav noturīgas piekļuves tīram dzeramajam ūdenim un pamatsanitārijai.

11. uzdevums

Līdz 2020. gadam sasniegt ievērojamu dzīves apstākļu uzlabojumu vismaz 100 miljoniem graustu iedzīvotāju.

8. mērķis

Izstrādāt globālu attīstības partnerību

12. uzdevums

Turpināt attīstīt atvērtu, uz noteikumiem balstītu, prognozējamu un nediskriminējošu

tirdzniecības un finanšu sistēmu (paredz labas pārvaldības, izaugsmes un nabadzības samazināšanas pienākumu gan valsts, gan starptautiskā līmenī).

13. uzdevums

Atsaukties uz mazāk attīstīto valstu īpašajām vajadzībām (ietver tādus jautājumus kā mazāk attīstīto valstu eksportu beztarifu un bezkvotu režīmu; paplašinātu parādu dzēšanas programmu lielos parādos nonākušām nabadzīgām valstīm un oficiālo divpusējo parādu dzēšanu; un dāsnāku oficiālo attīstības palīdzību (OAP) valstīm, kas apņēmušās izskaust nabadzību.

14. uzdevums

Atsaukties uz cietzemes ieskaitu valstu un mazu salu jaunattīstības valstu īpašajām vajadzībām (izmantojot Mazu salu jaunattīstības valstu ilgspējīgas attīstības rīcības programmu un Ģenerālās Asamblejas 22. speciālās sesijas rezultātus).

15. uzdevums

Visaptveroši aplūkot jaunattīstības valstu parāda problēmas, izmantojot nacionālos un starptautiskos pasākumus, lai padarītu parādu noturīgu ilgākā laika termiņā.

16. uzdevums

Sadarbībā ar jaunattīstības valstīm sagatavot un īstenot stratēģijas jaunatnes iesaistīšanai godājamā un produktīvā darbā.

17. uzdevums

Sadarbībā ar farmācijas uzņēmumiem nodrošināt jaunattīstības valstīs piekļuvi lētām, būtiski svarīgām zālēm.

18. uzdevums

Sadarbībā ar privāto sektoru darīt pieejamas jauno tehnoloģiju, it sevišķi, informācijas un komunikāciju tehnoloģiju, priekšrocības.

29. Tūkstošgades attīstības mērķi ir aktivizējuši līdz šim nebijušus centienus apmierināt pasaules visnabadzīgāko vajadzības, tādējādi kļūstot par globāli atzītiem donoru, jaunattīstības valstu, pilsoniskās sabiedrības un galveno attīstības institūciju plašāka progresā standartiem. Šie mērķi atspoguļo steidzamu, visiem kopīgu un apstiprinātu prioritāšu kopumu, kam jāpievērš uzmanība 2005. gada septembra samītā. Pateicoties Tūkstošgades projektam, kura ziņojumu „*Ieguldījums attīstībā: praktisks plāns Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanai*”² man iesniedza 2005. gada janvārī, ir sagatavots rīcības plāns šo mērķu sasniegšanai. Ir arī vērojamas uzmundrinošas pazīmes, kas rāda, ka sāk veidoties izšķirošais komponents – politiskā griba. Īstais pārbaudījums būs tad, kad raudzīsimies, vai attīstīto un jaunattīstības valstu visaptverošā rīcība šo uzdevumu risināšanā gūs globālās attīstības palīdzības

atbalstu, kas nākamajos gados tiks palielināta vairāk nekā divas reizes, jo tieši tā būs vajadzīga, lai sasniegtu Mērķus.

30. Tajā pašā laikā Tūkstošgades attīstības mērķi jāaplūko kā vēl plašākas attīstības darba kārtības sastāvdaļa. Lai gan šie mērķi ir saņēmuši ārkārtīgi lielu atbalstu gan ANO ietvaros, gan ārpus tās, tie paši neveido pilnu attīstības darba kārtību. Tūkstošgades attīstības mērķi tieši neaptver plašākus jautājumus, kuriem pievērsās 20. gadsimta 90. gadu konferences; tie arī neapskata vidēju ienākumu jaunattīstības valstu sevišķās vajadzības vai pieaugošās nevienlīdzības un cilvēku attīstības un labas pārvaldes plašākos aspektus, kas prasa konferences mērķu konstruktīvu īstenošanu.

31. Tomēr Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanas steidzamību nedrīkst novērtēt par zemu. Neraugoties uz daudzās jomās panākto progresu, pasaule kopumā nespēj nodrošināt to, ko vajadzētu, it sevišķi nabadzīgākajās valstīs (skat. 2. teksta tabulu). Tūkstošgades projekta ziņojumā ir skaidri pateikts, ka mēs joprojām varam īstenot savus plānus visā pasaulē un lielākajā daļā vai gandrīz visās valstīs, taču tikai tad, ja mēs pārstājam rīkoties, kā esam darījuši iepriekš un ievērojami paātrinām un paplašinām savas darbības līdz 2015. gadam, ņemot vērā darba nākamo 12 mēnešu laikā. Lai gūtu panākumus, būs vajadzīga nepārtraukta rīcība visu nākamo desmitgadi, sākot no šodienas līdz noteiktajam termiņam. Attīstības panākumi nerodas vienas nakts laikā un daudzām valstīm ir ievērojami kapacitātes ierobežojumi. Ir vajadzīgs laiks, lai apmācītu skolotājus, medmāsas un inženierus, uzceltu ceļus, skolas un slimnīcas, un izveidotu mazos un vidējos uzņēmumus, kas rada vajadzīgās darba vietas un ienākumus.

2. teksta tabula

Tūkstošgades attīstības mērķu progress

Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanā panāktais progress ne tuvu nav vienāds visā pasaulē. Vislielākie uzlabojumi ir notikuši Austrumāzijā un Dienvidāzijā, kur tikai kopš 1990. gada vairāk nekā 200 miljoni cilvēki ir izglābti no nabadzības. Vēl joprojām gandrīz 700 miljoni cilvēki Āzijā, kas ir gandrīz divas trešdaļas no pasaules visnabadzīgāko iedzīvotāju skaita, iztiek ar mazāk nekā 1 ASV dolāru dienā, kamēr pat dažas visstraujāk augošās valstis nepilda ar ienākumiem nesaistītos mērķus, piemēram, apkārtējās vides aizsardzības nodrošināšanu un maternitātes mirstības samazināšanu. Subsahāras Āfrika ir krīzes epicentrā, tā nav izpildījusi lielāko daļu mērķu, tur joprojām ir pārtikas nedrošība, uztraucoši liela bērnu un maternitātes mirstība, palielinās graustu iemītnieku skaits un galējā nabadzība, neraugoties uz to, ka atsevišķās valstīs ir sasniegts ievērojams progress. Latīņamerikas, pārejas perioda valstis, Tuvo Austrumu un Ziemeļāfrikas valstis, kuras bieži ir kavējusi pieaugošā nevienlīdzība, uzrāda dažādus rezultātus ar lielām progresa variācijām, tomēr vispārējās tendences neatbilst tam, kas būtu vajadzīgs, lai izpildītu 2015. gada termiņu.

Dažādu mērķu sasniegšanā panāktais progress atšķiras. Lai gan Subsahāras Āfrika un Okeānija atpaliek gandrīz visās sfērās, citur ir panākta būtiska virzība, lai samazinātu badu, uzlabotu piekļuvi dzeramajam ūdenim un palielinātu bērnu skaitu pamatskolās. Bērnu mirstības rādītāji kopumā arī ir samazinājušies, tomēr daudzos reģionos progress ir palēninājies un dažos Centrālāzijas reģionos pat regresējis. Tikmēr, neraugoties uz dažu valstu ievērojamajiem panākumiem, vispārējā piekļuve

sanitārijai ir neapmierinoša, it īpaši Āfrikā un Āzijā, kur graustu iedzīvotāju skaits strauji palielinās. Maternitātes mirstība, kā arī saslimšana ar *HIV/AIDS*, tuberkulozi un malāriju un šo slimību izplatība, saglabājas nepieņemami augstā līmenī visā jaunattīstības pasaulē. Dzimumu līdztiesības jautājums nav atrisināts, daudzās valstīs izglītības paritātes 2005. gada mērķis netika izpildīts. Apkārtējās vides degradācija ir ārkārtīgi liela problēma visos jaunattīstības reģionos.

32. 2005. gadā jāizveido globālā partnerība starp bagātajām un nabadzīgajām valstīm, kas ir 8. mērķis, kuru pirms trim gadiem no jauna apstiprināja un izvirzīja Monterejā (Meksikā) notikusī Starptautiskā attīstības finansēšanas konference, un Johannesburgā (Dienvidāfrikā) notikušais Ilgspējīgas attīstības pasaules samits. Ir vērts atcerēties šī vēsturiskā nolīguma noteikumus. **Katra jaunattīstības valsts ir pati atbildīga par savu attīstību – pārvaldības nostiprināšanu, korupcijas apkarošanu, politiku sagatavošanu un ieguldījumu veikšanu, kas vajadzīgi, lai virzītu uz privāto sektoru balstītu izaugsmi un vairotu iekšzemes resursus, no kuriem tiek finansētas nacionālās attīstības stratēģijas. Savukārt attīstītās valstis, no savas puses, apņemas sniegt tām jaunattīstības valstīm, kas pieņem caurskatāmas, uzticamas un finansiāli pienācīgi pamatotas attīstības stratēģijas, visu nepieciešamo atbalstu, kas izpaudīsies kā palielināta attīstības palīdzība, uz attīstību vairāk orientēta tirdzniecības sistēma un plašāka un lielāka parādu norakstīšana.** Tas viss tika solīts, tomēr netika izpildīts. Šī kļūme ir mērāma mirušo sarakstos, kas katru gadu kļūst garāki par miljoniem jaunu vārdu.

B. Nacionālās stratēģijas

33. Galējai nabadzībai ir daudzi cēloņi, sākot no nelabvēlīgiem ģeogrāfiskajiem apstākļiem līdz pat sliktai vai korumpētai pārvaldībai (tai skaitā atstumtu kopienu atstāšanai novārtā). Vispostošākās ir nabadzības lamatas, kas daudzām viestrūcīgākajām valstīm liek vārguļot nabadzības apburtajā lokā pat tad, ja tām ir godīgas un savus pienākumus pildošas valdības. Ja vien šīs valstis bez pamatinfrastruktūras, cilvēkkapitāla un valsts pārvaldes, apgrūtinātas ar slimībām, apkārtējās vides degradāciju un ierobežotiem dabas resursiem nesaņem noturīgu un mērķtiecīgu ārējo palīdzību, tās nevar atļauties pamatieguldījumus, kas vajadzīgi, lai nokļūtu uz jauna pārticības ceļa.

34. Sperot pirmo soli šo problēmu risināšanā, valstīm jāpieņem drosmīgas un mērķtiecīgas politikas sistēmas nākamajiem 10 gadiem, kas paredzētu ieguldījumu palielināšanu, lai sasniegtu vismaz kvantitatīvos Tūkstošgades attīstības mērķu uzdevumus. **Lai to izdarītu, katrai jaunattīstības valstij, kas ieslīgusi galējā nabadzībā, līdz 2006. gadam jāpieņem un jāsāk īstenot nelokāma nacionālās attīstības stratēģija, lai sasniegtu Tūkstošgades attīstības mērķus līdz 2015. gadam.** Stratēģijai jābalstās uz valsts ieguldījumu faktisku palielināšanu, kapacitātes veidošanu, iekšzemes resursu mobilizāciju un, ja vajadzīgs, oficiālu attīstības palīdzību. Šī rekomendācija, iespējams, nav ļoti revolucionāra, tomēr tieši sasaistot rīcību ar vajadzībām, kas izriet no godkārtīgiem un uzraugāmiem mērķiem, tās īstenošana būtu liels sasniegums ceļā uz cīņas pret nabadzību lielāku nelokāmību un atbildību.

35. Ir jāuzsver, ka, lai to izdarītu, nav jārada jauni instrumenti. Vajadzīga tikai savādāka pieeja esošo instrumentu plānošanai un īstenošanai. Valstis, kas nacionālā līmenī jau ir sagatavojušas nabadzības samazināšanas stratēģijas dokumentus un izdevumu plānu trīs gadiem, piekrita Pasaules Bankai un citiem starptautiskās attīstības partneriem, ka tie ir jāsaskaņo ar uz 10 gadiem plānoto politiku un ieguldījumu sistēmu, kas savienojama ar Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanu. Vidēju ienākumu valstīs un citās valstīs, kur Mērķi ir tikpat kā sasniegti, valdībām vajadzētu pieņemt „Tūkstošgades attīstības mērķu plus” stratēģiju, kurā būtu iekļauti godkāriģāki mērķi.

Rīcības sistēma

36. Lai arī cik labi Tūkstošgades attīstības mērķu ieguldījumu stratēģijas nebūtu izklāstītas uz papīra, tās praksē nedarbosies, ja valsts nesniegs savu atbalstu ar caurskatāmām un atbildīgām pārvaldības sistēmām, kas balstītas uz likuma varu, apvienojot pilsoniskās un politiskās, kā arī ekonomiskās un sociālās tiesības, un kuras uztur atbildīga un efektīva valsts administrācija. Daudzām trūcīgajām valstīm būs vajadzīgi ievērojami kapacitātes veicināšanas ieguldījumi, lai izveidotu un uzturētu vajadzīgo infrastruktūru un apmācītu un pieņemt darbā kvalificētu personālu. Tomēr bez labas pārvaldības, spēcīgām institūcijām un skaidras apņemšanās izskaust korupciju un nolaidīgu saimniekošanu, lai vai kur tā tiktu konstatēta, plašāks progress izrādīsies mājīgs.

37. Tāpat arī bez dinamiskām, uz izaugsmi vērstām ekonomiskām politikām, kas atbalsta veselīgu privāto sektoru, kas spējīgs radīt darba vietas, ienākumus un nodokļu ieņēmumus laikā gaitā, ilgspējīgu ekonomisko izaugsmi nevarēs panākt. Lai sasniegtu ekonomisko izaugsmi, ir ievērojami jāpalielina ieguldījumi cilvēku kapitālā un uz attīstību orientētā infrastruktūrā, piemēram, enerģijā, transportā un sakaru nozarē. Turklāt maziem un vidējiem uzņēmumiem ir vajadzīga labvēlīga juridiskā un regulējošā vide, tai skaitā efektīvas komercietības, kas definē un aizsargā līgumus un īpašumtiesības, racionāla valsts administrācija, kas ierobežo un apkaro korupciju, un palielināta piekļuve finanšu kapitālam, tai skaitā mikrofinansējumam. Kā norādīja divas nozīmīgas komisijas – Globalizācijas sociālās dimensijas vispasaules komisija³ un Privātā sektora un attīstības komisija⁴, kas man pagājušajā gadā iesniedza savas atskaites, šie pasākumi ir izšķiroši svarīgi pienācīga darba, kas dod gan ienākumus, gan iespējas trūcīgajiem, it sevišķi sievietēm un jauniešiem, nodrošināšanā.

38. Pilsoniskās sabiedrības organizācijām ir būtiska loma šī īstenošanas procesa virzīšanā uz priekšu, lai “padarītu nabadzību par pagātni”. Pilsoniskā sabiedrība ir ne tikai neatņemams partneris pakalpojumu sniegšanā trūcīgajiem tādā apmērā, kā to prasa Tūkstošgades attīstības mērķi, bet tā arī var paātrināt valstu rīcību, pievēršot uzmanību ar attīstību saistītiem jautājumiem, mobilizējot plaša atbalsta kustību un radot tautas masu spiedienu, kas valstu vadītājiem liks uzņemties atbildību par saviem solījumiem. Starptautiskajā līmenī vienas pilsoniskās sabiedrības organizācijas var palīdzēt izveidot vai sekmēt globālās partnerības par konkrētiem jautājumiem vai pievērst uzmanību pamatiedzīvotāju un citu atstumtu grupu nožēlojamajam stāvoklim, savukārt citas var dalīties ar labākās prakses piemēriem, izmantojot kopienas apmaiņas iespējas un sniedzot valdībām tehnisko atbalstu un padomu.

Nacionālo ieguldījumu un politiku prioritātes

39. Nacionālajām stratēģijām jāņem vērā septiņas visaptverošas sabiedrisko ieguldījumu un politiku kopas, kas patreiz risina Tūkstošgades attīstības mērķus un veido pamatu privātā sektora vadītai izaugsmei. Izstrādātas Tūkstošgades projektā, visas šīs kopas ir svarīgas, lai izpildītu Mērķus, kā arī plašākas attīstības vajadzības.

Dzimumu līdztiesība: nomācošu dzimumu aizspriedumu pārvarēšana

40. Sievietes, kam dotas iespējas pašām būt noteicējām par savu dzīvi, var izrādīties par vienu no efektīvākajiem attīstības dzinuliem. Tieša iejaukšanās, lai veicinātu dzimumu līdztiesību, ietver šādus pasākumus: panākt to, ka vairāk meiteņu iegūst pamatskolas izglītību, un palielināt vidusskolas izglītības pieejamību meitenēm, garantēt drošas īpašumtiesības sievietēm, nodrošināt seksuālās un reproduktīvās veselības pakalpojumu pieejamību, sekmēt līdztiesīgu piekļuvi darba tirgiem, dot sievietēm iespēju būt lielākā pārstāvībā valdības lēmēj institūcijās un aizsargāt sievietes no vardarbības.

Apkārtējā vide: ieguldīšana labākā resursu pārvaldē

41. Valstīm vajadzētu pieņemt termiņam piesaistītus apkārtējās vides mērķus, it sevišķi tādām prioritātēm kā mežu atjaunošana, integrēta ūdens resursu pārvalde, ekosistēmas saglabāšana un piesārņojuma samazināšana. Lai panāktu šos mērķus, lielāki ieguldījumi apkārtējās vides pārvaldībā jāapvieno ar plašām politikas reformām. Progress ir arī atkarīgs no nozares stratēģijām, ieskaitot lauksaimniecības, infrastruktūras, mežsaimniecības, zivsaimniecības, enerģijas un transporta stratēģijām, kurās ir jāiekļauj apkārtējās vides aizsardzības pasākumi. Turklāt pieejas uzlabošana moderniem enerģijas pakalpojumiem ir izšķiroša gan nabadzības samazināšanā, gan apkārtējās vides aizsardzībā. Ir arī jānodrošina, ka pieejas palielināšana tīram dzeramajam ūdenim un sanitārijai, ir daļa no attīstības stratēģijām.

Lauku attīstība: pārtikas ražošanas un ienākumu palielināšana

42. Mazo saimniecību lauksaimniekiem un citiem, kas dzīvo nabadzīgos lauku rajonos, ir vajadzīgi augsnes bagātinātāji, labākas augu šķirnes, uzlabota ūdens pārvaldība un apmācība par modernu un no apkārtējās vides viedokļa ilgpējīgu lauksaimniecisko saimniekošanu vienlaicīgi ar piekļuvi transportam, ūdenim, sanitārijai un moderniem enerģijas pakalpojumiem. **Subsahāras Āfrikā šie komponenti jāapvieno, lai 2005. gadā aizsāktu 21. gadsimta Āfrikas zaļo revolūciju.**

Pilsētu attīstība: darba vietu veicināšana, graustu samazināšana un alternatīvu izstrāde, lai novērstu jaunu graustu veidošanos

43. Lielajam un pieaugošajam skaitam pilsētas nabadzīgo iedzīvotāju infrastruktūras pamatpakalpojumi – enerģija, transports, piesārņojuma kontrole un atkritumu savākšana – ir vajadzīgi līdztekus uzlabotai īpašuma drošībai un kopienas vadītai pienācīgu mājokļu izbūvei un atbalstam pilsētplānošanai. Tāpēc ir jāstiprina vietējās varasiestādes un cieši jāsadarbojas ar pilsētas trūcīgo iedzīvotāju organizācijām.

Veselības sistēmas: visiem jānodrošina pieeja pamatpakalpojumiem

44. Lai visiem nodrošinātu pieeju veselības pamatpakalpojumiem, tai skaitā pakalpojumiem, kas veicina bērna un mātes veselību, atbalsta reproduktīvo veselību un kontrolē tādas nāvējošas slimības kā *AIDS*, tuberkuloze un malārija (skat. 3. teksta tabulu), ir vajadzīgas spēcīgas veselības sistēmas. Lai īstenotu šo mērķi, nepieciešami pietiekami ieguldījumi, daudz motivētu un pienācīgi apmaksātu veselības darbinieku, uzlabota infrastruktūra un piegādes, labas pārvaldības sistēmas un pacienta maksu atcelšana.

Izglītība: vispārējās pamatskolas, specializētās vidusskolas un augstākās izglītības nodrošināšana visiem

45. Lai sekmētu izglītību visos līmeņos, vecākiem un kopienām vajadzētu prasīt atbildību no skolām, bet valdībai uzlabot mācību programmu, izglītības kvalitāti un pasniegšanas veidu. Ja vajadzīgs, jāveido cilvēkresursu un infrastruktūras kapacitāte un institucionālas iniciatīvas, lai iesaistītu skolā sociāli neaizsargātus bērnus un atceltu mācību maksu.

Zinātne, tehnoloģija un inovācijas: nacionālās kapacitātes veidošana

46. Lai palielinātu valstu zinātnisko un tehnisko, tai skaitā informācijas un komunikāciju, kapacitāti, valdībām vajadzētu izveidot zinātniski konsultatīvās institūcijas, atbalstīt infrastruktūru kā tehnoloģiskās mācīšanās iespēju, paplašināt zinātniskās un inženierspējas un zinātnes un tehnoloģiju mācību programmās uzsvērt attīstības un uzņēmējdarbības pielietojumus.

3. teksta tabula

***HIV/AIDS* tragēdija**

Katru gadu *HIV/AIDS* pandēmija nogalina vairāk nekā 3 miljonus cilvēku un rada nebijušus draudus cilvēces attīstībai un drošībai. Slimība izposta miljoniem ģimeņu un padara par bāreņiem desmitiem miljonu bērnu. *AIDS* nav tikai sabiedrības veselības krīze, *AIDS* sagrauj ekonomisko un sociālo stabilitāti, izposta veselības, izglītības, lauksaimniecības un sociālās labklājības sistēmas. Ievērojami apgrūtinot ekonomisko izaugsmi, *AIDS* arī vājina pārvaldības un drošības struktūras, radot turpmākus draudus.

Epidēmija pieprasa ārkārtas rīcību. Bez ārstniecības līdzekļa tikai visu sabiedrības daļu masu mobilizācija – nebijis notikums sabiedrības veselības vēsturē – var apturēt *AIDS*. Ir vajadzīgas visaptverošas preventīvās, izglītojošās, ārstēšanas un ietekmes mazināšanas programmas, kas savukārt negūs panākumus bez valstu un valdību vadītāju personiskas apņemšanās atbalstīt un vadīt patiešām daudznozaru cīņu pret *AIDS*.

Kopš 2000. gada ir gūti noteikti panākumi cīņā pret *AIDS*. Vairāk valdību ir izvirzījušas to par savu stratēģisko prioritāti un izveidojušas integrētas administratīvās struktūras šīs cīņas vadīšanai un koordinēšanai. Vispasaules *AIDS*, tuberkulozes un malārijas apkarošanas fonds, kuru es 2001. gadā aicināju izveidot, tagad spēlē galveno lomu šajos vispasaules centienos, vienlaikus pievēršoties arī citām nāvējošām

pandēmijām. Kopš 2004. gada decembra 700 000 cilvēki jaunattīstības pasaulē ir saņēmuši antiretrovīrusa terapiju, kas ir gandrīz 60% palielinājums tikai piecu mēnešu laikā. Šie skaitļi parāda, kādu prioritāti starptautiskā sabiedrība tagad ir piešķirusi strauji pieaugošajai terapijai, un uzlabojumu, kādu var panākt ļoti īsā laikā.

Tomēr darāmā vēl ir daudz, ja vēlamies iegūt reālistiskas cerības samazināt saslimstību ar *AIDS* un nodrošināt pienācīgu antiretrovīrusa terapiju visiem, kam tā būs vajadzīga nākamo desmit gadu laikā. Vēl joprojām daudzas valdības nav atklāti runājušas par šo slimību un aizspriedumiem pret to, vai arī tās vēl nav pietiekami iesaistījušas vaļsirdīgā diskusijā un rīcībā par dzimumu līdztiesību, kas ir ļoti vajadzīga. Ar *AIDS* atvēlētajiem resursiem nepietiek, lai sniegtu visaptverošu atbildes reakciju. Valstu valdībām, kā arī daudzpusējiem un divpusējiem donoriem, jārīkojas atbilstoši, lai segtu šādas izmaksas.

Pirms četriem gadiem es aicināju starptautisko sabiedrību sniegt no 7 līdz 10 miljoniem ASV dolāru gadā, lai apmaksātu *HIV/AIDS* apkarošanas prognozētās vajadzības jaunattīstības pasaulē. Šī summa netika sniegta pilnā apmērā un pašreiz slimība ir gājusi plašumā. Tāpēc ir arvien lielāka starpība starp to, kas ir vajadzīgs un kas tiek dots. Tā nevar turpināties. Mums ir vajadzīga ambiciozāka un līdzsvarotāka gan novēršanas, gan terapijas stratēģija. **Es aicinu starptautisko sabiedrību steidzami sniegt tos resursus, kas vajadzīgi paplašinātai un visaptverošai atbildei uz *HIV/AIDS*, kā to jau atzinusi ANO un tās partneru kopējā *HIV/AIDS* programma (*UNAIDS*), un pilnā apmērā finansēt Vispasaules *AIDS*, tuberkulozes un malārijas apkarošanas fondu.**

C. Iemiesot dzīvē 8. mērķi: tirdzniecība un finansēšana attīstībai

47. Daudzām vidēja ienākumu līmeņa valstīm un arī dažām nabadzīgākām valstīm lielāko daļu resursu, kas vajadzīgi šo stratēģiju finansēšanai, vajadzētu atrast, pārdaļot valdības ienākumus, mājsaimniecību maksājumus un privātā sektora ieguldījumus, kas būtu jāpapildina ar aizdevuma līdzekļiem. Tomēr, šādi rīkojoties, vairums zema ienākuma līmeņa valstu un gandrīz visas mazattīstītās valstis iegūtu summu, kas nebūtu pietiekama Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanai. Saskaņā ar Tūkstošgades projekta aprēķiniem ieguldījumu izmaksas tikai Mērķu sasniegšanai vien tipiskā zema ienākuma līmeņa valstī būtu aptuveni 75 ASV dolāri uz vienu cilvēku 2006. gadā, šim skaitlim pieaugot līdz apmēram 140 ASV dolāriem 2015. gadā (aprēķiniem izmantojot nemainīgu dolāra kursu). Šīs nelielās summas, kas līdzvērtīgas no vienas trešdaļas līdz vienai pusei no šo valstu ikgadējā ienākuma uz vienu cilvēku, daudzkārtīgi pārsniedz vairuma maza ienākuma līmeņa valstu resursus. Lai radītu apstākļus lielākiem privātiem ieguldījumiem un “atteikšanās stratēģiju” no palīdzības ilgākā laika termiņā, ir ievērojami jāpalielina attīstības palīdzība.

Palīdzība

48. Viena no iepriekšējo gadu priecējošākām pārmaiņām ir oficiālās attīstības palīdzības (OAP) pieaugums pēc desmit gadu pastāvīga krituma 20. gadsimta 90. gados. Izsakot OAP kā procentu no attīstīto valstu bruto nacionālā ienākuma, globālā OAP patreiz ir 0,25%, kas gan atpaliek no 0,33% 20. gadsimta 80. gados, nemaz nerunājot par ieilgušo 0,7% mērķi, kas tika atkārtoti apstiprināts Monterejas

konferences Vienprātības dokumentā (*Monterrey Consensus*) 2002. gadā⁵. Balstoties uz vairāku donoru nesenu izteiktajiem solījumiem palielināt OAP, ikgadējām OAP plūsmām vajadzētu pieaugt līdz aptuveni 100 miljardiem ASV dolāru 2010. gadā, kas būtu gandrīz divkārtš pieaugums kopš Monterejas konferences laikiem. Lielu šīs summas daļu veido norakstītie parādi un dolāra vērtības samazināšanās nevis neto ilgtermiņa finansējums, tomēr arī tad kopējai summai pietrūktu 50 miljardi ASV dolāri no OAP līmeņiem, kas pēc Tūkstošgades projekta aprēķiniem būtu vajadzīgi tikai Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanai, nemaz nerunājot par plašāku attīstības prioritāšu īstenošanu.

49. Par laimi ir zīmes, kas norāda uz attīstības turpināšanos. Ir parādījusies jauna donoru grupa, kas ietver arī jaunās Eiropas Savienības (ES) dalībvalstis un dažas bagātākās jaunattīstības valstis, piemēram, Brazīliju, Ķīnu un Indiju. Visas šīs valstis arvien vairāk piedāvā savas zināšanas tehniskās sadarbības veidā citām jaunattīstības valstīm. Piecas donorvalstis jau ir sasniegušas 0,7% mērķi un vēl sešas ir nospraudušas laika grafiku tā sasniegšanai. **Attīstītajām valstīm, kas vēl nav izpildījušas šo mērķi, būtu jāievieš grafiks, kā sasniegt 0,7% no bruto nacionālā ienākuma oficiālajai attīstības palīdzībai ne vēlāk kā līdz 2015. gadam, sākot ar ievērojamiem palielinājumiem ne vēlāk kā 2006. gadā un nodrošinot 0,5% līdz 2009. gadam.**

50. Lai gan daudzās jaunattīstības valstīs pastāv acīmredzami kapacitātes ierobežojumi, mums jānodrošina, ka tās valstis, kas ir izpildījušas prasīto, saņem tūlītēju palīdzības palielinājumu. **Sākot no 2005. gada, tām jaunattīstības valstīm, kas izveidojušas stabilas, caurskatāmas un atbildīgas nacionālās stratēģijas, vajadzētu saņemt atbilstošas kvalitātes un savlaicīgu palīdzības palielinājumu, kas būtu pietiekams Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanai.**

51. Vistiešākais veids, kā palielināt OAP apjomu, ir novirzīt arvien lielākus donorvalstu nacionālo budžetu līdzekļus palīdzībai. Tomēr, tā kā Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanai ir nepieciešams straujš kopējās OAP izdevumu pieaugums turpmāko pāris gadu laikā, ir vērts izpētīt, kā varētu finansēt ievērojamu palielinājumu īsākā un vidējā termiņā. Ir ierosināti vairāki ilgtermiņa novatoriski finansējuma avoti, no kuriem papildināt OAP, un patreiz Brazīlijas, Čīles, Francijas, Vācijas un Spānijas vadībā tiek īstenota nozīmīga šo iespēju izpētes iniciatīva. Tomēr šajā brīdī mums ir vajadzīgs mehānisms, kas nodrošinātu finansējuma tūlītēju palielinājumu. Piedāvātais Starptautiskais finanšu instruments varētu to izdarīt, iepriekš sagatavojot nākotnes OAP plūsmas, izmantojot jau esošos izmaksu kanālus. **Starptautiskajai sabiedrībai vajadzētu 2005. gadā uzsākt Starptautisko finanšu instrumentu, lai atbalstītu tūlītēju OAP iepriekšēju sagatavošanu, kuru nostiprina palielinātas saistības 0,7% OAP mērķa sasniegšanai ne vēlāk kā 2015. gadā. Ilgākā termiņā, lai papildinātu šo instrumentu, jāizvērtē arī citi novatoriski attīstības finansēšanas avoti.**

52. Šos pasākumus var un vajadzētu papildināt ar tūlītēju rīcību, lai atbalstītu „ātro uzvaru” virkni – tām jābūt salīdzinoši lētām, lielas ietekmes iniciatīvām ar potenciālu radīt būtiskus īstermiņa ieguvumus un izglābt miljoniem dzīvību. Šādas iniciatīvas aptver pretodu tīklu un efektīvu pretmalārijas zāļu masveida izplatīšanu bez maksas līdz pat skolas ēdināšanas programmām, kas izmanto uz vietas ražotās pārtikas vielas, paplašināšanai, un maksas atcelšanai par pamatskolas izglītību

un veselības pakalpojumiem. Ātra rīcība nodrošinātu izšķirošo atbalstu nacionālajām Tūkstošgades attīstības mērķu stratēģijām. Lai gan šādas iniciatīvas nevar aizstāt noturīgus ilgtermiņa ieguldījumus, tiktu dots tūlītējs uzmundrinājums un rastos veiksmīgi piemēri, kas palielinātu apņemšanos īstenot Tūkstošgades attīstības mērķus.

53. Vienlaikus ir jāveic steidzami pasākumi, lai palielinātu OAP kvalitāti, caurskatāmību un atbildīgumu. Palīdzība jāsaista ar vietējām vajadzībām, kas norādītas valstu nacionālajās stratēģijās, un Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanu, nevis ar donorvalstu piegādātāju interesēm. Šāda rīcība nenoliedzami nāktu par labu jaunattīstības valstīm, un arī attīstītās valstis ir ieinteresētas parādīt saviem nodokļu maksātājiem, ka palīdzība ir efektīva. **Turpinot Augsta līmeņa foruma par palīdzības efektivitāti, kas notika Parīzē, 2005. gada martā, iesāktu darbu, donorvalstīm vajadzētu līdz 2005. gada septembrim noteikt termiņus un uzraugāmus mērķus palīdzības sniegšanas mehānismu saskaņošanai ar partnervalstu uz Tūkstošgades attīstības mērķiem balstītajām nacionālajām stratēģijām.** Saskaņošana attiecas uz Tūkstošgades attīstības mērķiem balstītu ieguldījumu plānu saistībām, 2015. gada termiņu, prognozējamu daudzgadīgu finansējumu, ievērojami vienkāršotām procedūrām un tiešu budžeta atbalstu valstīm, kurās ir izveidoti attiecīgie mehānismi.

Parāds

54. Ar OAP cieši saistīts ir ārējā parāda jautājums. Saskaņā ar Lielos parādos iestīgušu nabadzīgu valstu iniciatīvu (*Heavily Indebted Poor Countries Initiative, HIPC*) uz šo brīdi 27 valstīm, kas ir nonākušas attiecīgā lēmuma vai pasākumu pabeigšanas punktā, parāda samazināšanai ir piešķirti 54 miljardi ASV dolāru. Lai gan prakse rāda, ka, samazinot parādu, tiek atbrīvoti resursi, kas vajadzīgi Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanai, ar to vien nepietiek. **Lai virzītos uz priekšu, mums parāda ilgspēja ir jādefinē kā parāda līmenis, kas ļauj valstij sasniegt Tūkstošgades attīstības mērķus un sagaidīt 2015. gadu bez parāda palielināšanās.** Vairumam *HIPC* valstu būs vajadzīgs tikai uz dotācijām balstīts finansējums un pilnīga parādu dzēšana; daudzām smagos parādos esošām valstīm, kas neietilpst *HIPC* grupā, un vidēja ienākumu līmeņa valstīm, būs vajadzīgs lielāks parāda samazinājums nekā pašreiz tiek piedāvāts. Parādu papildus dzēšana jāsteno, nesamazinot citām jaunattīstības valstīm pieejamos resursus un neapdraudot starptautisko finanšu institūciju ilgtermiņa finansiālo dzīvotspēju.

Tirdzniecība

55. Lai gan tirdzniecība neizslēdz vajadzību pēc liela apjoma OAP atbalstītiem attīstības ieguldījumiem, atvērta un taisnīga tirdzniecības sistēma var kļūt par spēcīgu ekonomiskās izaugsmes un nabadzības samazināšanas virzītājspēku, it sevišķi apvienojumā ar atbilstošu palīdzību. Tieši tāpēc attīstība atrodas Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) daudzpusējo tirdzniecības sarunu Dohas raunda centrā. Pašreiz jaunattīstības valstīm bieži vien ir liegtas vienādas iespējas konkurēt globālajā tirdzniecībā, jo bagātās valstis izmanto dažādus tarifus, kvotas un subsīdijas, lai ierobežotu piekļuvi saviem tirgiem un aizsargātu savus ražotājus. PTO valstu ministru tikšanās 2005. gada decembrī dos iespēju, kuru nevajadzētu palaist garām, sagatavot vienošanos par to, kā novērst šādas anomālijas. Attīstītu valstu steidzama prioritāte ir izstrādāt termiņu, kurā atcelt piekļuves barjeras tirgiem un sākt

pakāpeniski samazināt tirdzniecību kropļojošās iekšzemes subsīdijas, it sevišķi lauksaimniecībā. **Lai īstenotu šo prioritāti, daudzpusējo tirdzniecības sarunu Dohas raundam vajadzētu izpildīt savu attīstības solījumu un tikt noslēgtam ne vēlāk kā 2006. gadā. Pirmkārt, dalībvalstīm vajadzētu nodrošināt beznodevu un bezkvotu tirgus piekļuvi visām eksportprecēm no mazāk attīstītajām valstīm.**

56. Monterejas konferences Vienprātības dokumentā ir uzsvērts, ka daudzām jaunattīstības valstīm, it īpaši nabadzīgākajām, kas balstās tikai uz dažām patēriņa precēm, ir arī ar piegādi saistītas problēmas, kas izpaužas kā nespēja dažādot eksportpreces, jūtīgums pret cenu svārstībām un pastāvīgs tirdzniecības samazinājums. Lai veidotu tirdzniecības konkurētspēju, it īpaši mazāk attīstītu valstu, cietzemes ieskaitu jaunattīstības valstu un mazu salu jaunattīstības valstu nacionālajām Tūkstošgades attīstības mērķu stratēģijām ir jāuzsver ieguldījumi lauksaimniecības produktivitātē, ar tirdzniecību saistītā infrastruktūrā un konkurētspējīgās eksporta nozarēs. Lai gan jau pastāv virkne iniciatīvu šo problēmu risināšanai, jāatbalsta dažādošana un jāsamazina jūtīgums pret preču cenu svārstībām, jo tieši šajās jomās atbalsts nav bijis pietiekams.

D. Apkārtējās vides ilgpējas nodrošināšana

57. Mūsu eksistence un attīstība ir pilnībā atkarīga no apkārtējās vides sistēmām un resursiem. Centieni apkarot nabadzību un īstenot ilgpējīgu attīstību būs vēltīgi, ja turpināsies apkārtējās vides degradācija un dabas resursu noplicināšana. Valsts līmenī nacionālajām stratēģijām jāparedz ieguldījumi uzlabotā apkārtējās vides pārvaldībā un jāveic strukturālas pārmaiņas, lai nodrošinātu apkārtējās vides ilgpējību. Reģionālie un globālie centieni jānostiprina attiecībā uz daudzām apkārtējās vides prioritātēm, piemēram, kopīgiem ūdensceļiem, mežiem, jūras zivsaimniecību un bioloģisko daudzveidību. Mums jau ir uzmundrinošs piemērs, kas rāda, kā var atrast globālus risinājumus. Pateicoties Monreālas Protokolam par ozona slāni noplicinošām vielām⁶, kaitīgās radiācijas risks samazinās, kas skaidri parāda, kā apkārtējās vides globālās problēmas var pārvaldīt, ja visas valstis pieliek mērķtiecīgas pūles, lai īstenotu starptautiskās normas. Šodien starptautiskajai sabiedrībai ir trīs galvenās problēmas, kas aprakstītas turpmāk tekstā un kuru risināšanai vajadzīga īpaši steidzama rīcība.

Pārtuksnešošanās

58. Vairāk nekā miljarda hektāru zemes degradācija ir postoši ietekmējusi daudzu pasaules reģionu attīstību. Miljoniem cilvēku ir bijuši spiesti pamest savas zemes, jo lauksaimnieciskais un klejotāju dzīves veids ir kļuvis neiespējams. Vēl simtiem miljonu cilvēku draud risks kļūt par apkārtējās vides bēgļiem. Lai cīnītos pret pārtuksnešošanu, starptautiskajai sabiedrībai jāatbalsta un jāīsteno ANO konvencija par pārtuksnešošanās apkarošanu valstīs, kurās ir liels sausums un/vai pārtuksnešošanās, it sevišķi Āfrikā⁷.

Bioloģiskā daudzveidība

59. Otra nopietna problēma ir bioloģiskās daudzveidības samazināšanās, kas nepieredzētā ātrumā skar gan atsevišķas valstis, gan vairāku valstu grupas. Lai gan patī tendence jau rada bažas, tā vēl arī būtiski ietekmē veselību, iztiku, pārtikas ražošanu un ūdens tīrību, kā arī palielina iedzīvotāju neaizsargātību pret dabas

katastrofām un klimata pārmaiņām. Lai mainītu šīs tendences, visām valdībām, rīkojoties gan individuāli, gan kopīgi, ir jāveic pasākumi, lai īstenotu Bioloģiskās daudzveidības konvenciju⁸ un Johannesburgas apsolījumu līdz 2010. gadam būtiski palēnināt bioloģiskās daudzveidības zudumu⁹.

Klimata pārmaiņas

60. Viena no lielākajām 21. gadsimta apkārtējās vides un attīstības problēmām būs klimata pārmaiņu kontrolēšana un uzveikšana. Šodien vairums zinātnieku ir vienprātīgi, ka cilvēka darbība būtiski ietekmē klimatu. Kopš rūpniecības ēras sākuma 18. gadsimta vidū siltumnīcefekta gāzu koncentrācija atmosfērā ir ievērojami palielinājusies, zeme ir pamatīgi sasilusi un jūras līmenis ir paaugstinājies. 20. gadsimta 90. gadi bija siltākā desmitgade, kas lika atkāpties ledājiem un Arktikas ledum. Tā kā tiek prognozēts, ka siltumnīcefekta gāzu koncentrācija nākamā gadsimta laikā turpinās pieaugt, atbilstošs vispārējās vidējās zemes virsmas temperatūras palielinājums visticamāk izraisīs lielāku klimata mainīgumu un nelabvēlīgu laika apstākļu, piemēram, viesuļvētru un sausuma, biežāku parādīšanos un spēcīgāku intensitāti. Mazu salu jaunattīstības valstis, piekrastes valstis, kur liels skaits iedzīvotāju apmetušies zemās teritorijās, un valstis, kas atrodas sausajos un pussausajos tropos un subtropos, visvairāk apdraud šādas pārmaiņas un tās vismazāk spēj sevi aizsargāt. Šīs valstis arī vismazāk papildina siltumnīcefekta gāzu emisijas. Ja nekas netiks darīts, šīs valstis samaksās augstu cenu par citu valstu rīcību.

61. Tas, ka 2005. gada februārī stājās spēkā 1997. gada Kioto protokols¹⁰, kas papildina ANO Klimata pārmaiņu vispārējo konvenciju¹¹, ir nozīmīgs solis uz priekšu cīņā ar globālo sasilšanu, tomēr protokols aptver laiku tikai līdz 2012. gadam. Starptautiskajai sabiedrībai jāvienojas par siltumnīcefekta gāzu koncentrācijas stabilizācijas mērķiem pēc šī datuma. Zinātniskie sasniegumi un tehnoloģiskās inovācijas ievērojami samazinās klimata pārmaiņas un atvieglos pielāgošanos jaunajiem nosacījumiem. Ja vēlamies sagatavot instrumentus, kas laika gaitā būs vajadzīgi, sasniegumi un inovācijas ir jāmobilizē jau tagad. Atjaunojamo enerģijas avotu, oglekļa pārvaldības un enerģijas efektivitātes izpēti un attīstības finansējums ir ievērojami jāpalielina. Vajadzētu arī paplašināt politikas mehānismus, piemēram, oglekļa emisiju tirdzniecības tirgus. Saskaņā ar Johannesburgas vienošanos valstīm, kas dod vislielāko ieguldījumu problēmas izveidē, ir jāuzņemas galvenā atbildība par klimata pārmaiņu un citu neilgspējīgu ražošanas un patēriņa veidu samazināšanu. **Mums ir jāgatavo plašāka starptautiska sistēma, kas aptvertu laiku pēc 2012. gada, un kurā vairāk iesaistītos visi galvenie emitenti, kā attīstītās valstis, tā arī jaunattīstības valstis, lai nodrošinātu saskaņotu globāli definētu rīcību, izmantojot arī tehnoloģiskās inovācijas, mazinātu klimata pārmaiņas, ņemot vērā kopējo, bet diferencēto pienākumu principu.**

E. Citas globālās rīcības prioritātes

62. Lai izpildītu plašākas attīstības vajadzības, ir jārīkojas arī citās sfērās, kas aprakstītas turpmāk tekstā.

Infekcijas slimību uzraudzība un kontrole

63. Vispārējā starptautiskā reakcija uz topošām pandēmijām ir bijusi šokējoši lēna un tā joprojām ir apkaunojoši slikti finansēta. Malārija turpina plosīties visā tropiskajā pasaulē, neraugoties uz to, ka ir pieejami ļoti efektīvi šīs slimības novēršanas un ārstēšanas līdzekļi. Daudzas infekcijas slimības, kas šodien posta jaunattīstības valstis, galvenokārt *HIV/AIDS* un tuberkuloze, rada nopietnus draudus visai pasaulē, it sevišķi, ņemot vērā augošās organisma pretošanās spējas zālēm. Lai apkarotu gan pazīstamās, gan jaunās infekcijas slimības, ir vajadzīga saskaņota starptautiska reakcija. Smagā akūtā respiratorā sindroma (SARS) uzliesmojums 2003. gadā pievērta uzmanību faktam, ka garo pārlidojumu laiks ir mazāks par daudzu infekcijas slimību inkubācijas periodiem, tāpēc jebkurš no 700 miljoniem pasažieru, kas katru gadu izmanto starptautiskos lidojumus, var būt neapzināts slimības nēsātājs.

64. Ātrā reakcija uz SARS arī parādīja to, ka infekcijas slimības izplatību var apturēt, ja konstruktīvas starptautiskās institūcijas, piemēram, Pasaules Veselības organizācija (PVO), cieši sadarbojas ar funkcionējošām nacionālajām veselības aģentūrām un ekspertu tehniskajām institūcijām. Neviena valsts, darbojoties atsevišķi, nebūtu varējusi sasniegt tādu slimības ierobežošanas pakāpi. **Lai nostiprinātu esošos savlaicīgas un efektīvas starptautiskās sadarbības mehānismus, es aicinu dalībvalstis vienoties par Starptautisko veselības noteikumu pārskatīšanu Pasaules Veselības asamblejas laikā, kas notiks 2005. gada maijā.** Lai ierobežotu slimību uzliesmošanas risku nākotnē, vairāk līdzekļu jāpiešķir PVO Vispasaules slimību uzliesmojumu brīdināšanas un reaģēšanas tīklam, lai tas varētu koordinēt plašas starptautiskās partnerības darbību, kas atbalsta nacionālās veselības uzraudzības un reaģēšanas sistēmas.

Dabas katastrofas

65. Indijas okeāna cunami postošā ietekme mums visiem atgādināja, cik neaizsargāta ir cilvēka dzīvība pret dabas katastrofām un cik nesamērīgi lielu ietekmi tās atstāj uz nabadzīgiem cilvēkiem. Ja vien netiks īstenoti mērķtiecīgāki dzīvību, iztikas līdzekļu un infrastruktūras glābšanas pasākumi, dabas katastrofas kļūs par arvien nopietnāku šķērslī Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanai. Pasaules konferencē par dabas katastrofu samazināšanu, kas notika 2005. gada sākumā, tika pieņemta Hiogo vispārējā rīcības programma 2005. – 2015. gadam, kurā nosaukti stratēģiskie mērķi un prioritārās jomas dabas katastrofu riska samazināšanai nākamajos 10 gados. Mums jāsaik īstenot šī programma.

66. Indijas okeāna valstis ar ANO un citu institūciju palīdzību patreiz veido reģionālo cunami agrās brīdināšanas sistēmu. Neaizmirsīsim arī pārējās dabas katastrofas, kurām ir pakļauti cilvēki citās pasaules daļās, piemēram, vētra, plūdi, sausums, zemes nogrūvumi, karstuma viļņi un vulkāna izvirdumi. **Lai sagatavotu plašākas katastrofu gatavības un to ietekmes mazināšanas iniciatīvas, iesaku izveidot vispasaules visu dabas katastrofu agrās brīdināšanas sistēmu, kas balstās uz esošo nacionālo un reģionālo kapacitāti.** Lai palīdzētu izveidot šādu sistēmu, es lūgšu Starptautiskās dabas katastrofu samazināšanas stratēģijas sekretariātam sadarbībā ar visām attiecīgajām ANO sistēmas vienībām koordinēt pētījumu par esošo kapacitāti un nepilnībām, un ar nepacietību gaidīšu secinājumus un rekomendācijas.

Kad nelaime notiek, mums ir arī vajadzīgi ātrās reaģēšanas pasākumi tūlītējas humanitārās palīdzības sniegšanai, kas ir aprakstīti V nodaļā.

Zinātne un tehnoloģija attīstībai

67. **Palīdzot virzīt ekonomisko attīstību un dodot jaunattīstības valstīm iespēju pašām rast risinājumus savām problēmām, ir ievērojami jāpalielina globālie centieni atbalstīt izpēti un attīstību, lai risinātu nabadzīgo valstu vajadzības veselības, lauksaimniecības, dabas resursu, apkārtējās vides pārvaldības, enerģijas un klimata jomās.** Ir jāizvirza divas īpašas prioritātes: uzsākt globālu tropisko slimību izpēti iniciatīvu un sniegt papildus atbalstu Starptautisko lauksaimniecības pētījumu Konsultatīvajai grupai tropu lauksaimniecības izpētei (CGIAR).

68. Informācijas un komunikāciju tehnoloģijas (IKT) var dot ievērojamu ieguldījumu Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanā. Lai pilnībā izmantotu IKT, mums ir jārisina digitālās nošķirtības jautājums, izmantojot arī brīvprātīgas finansēšanas mehānismus, piemēram, nesen izveidoto Digitālās solidaritātes fondu.

Reģionālā infrastruktūra un institūcijas

69. Reģionālās infrastruktūras un politikas sadarbība ir būtiska, sniedzot atbalstu ekonomiskajai attīstībai. Tas īpaši attiecas uz cietzemes ieskaitām vai mazu salu jaunattīstības valstīm, kam ir vajadzīgs sevišķs atbalsts. Tomēr arī citām valstīm, kurās ir mazs iedzīvotāju skaits vai kuras ir atkarīgas no kaimiņvalstīm transporta, pārtikas, ūdens vai enerģijas ziņā, ir vajadzīgs atbalsts. Lai risinātu šīs problēmas, starptautiskajiem donoriem vajadzētu atbalstīt reģionālo sadarbību un jaunattīstības valstīm vajadzētu padarīt šādu sadarbību par neatņemamu nacionālo stratēģiju sastāvdaļu. Sadarbībai vajadzētu ietvert ne tikai ekonomisko sadarbību, bet arī reģionālā politiskā dialoga mehānismus un vienprātības veidošanu, piemēram, Āfrikas kaimiņvalstu pārskata mehānismu (*African Peer Review Mechanism*) un Āfrikas attīstības Jauno partnerību (*New Partnership for Africa's Development, NEPAD*).

Globālās institūcijas

70. Starptautiskās finanšu institūcijas ir būtiskas, lai nodrošinātu attīstību visā pasaulē un veiksmīgi īstenotu Tūkstošgades attīstības mērķus. Es aicinu šīs institūcijas nodrošināt, ka to atbalstītās valstu programmas ir pietiekoši mērķtiecīgas, lai sasniegtu Tūkstošgades attīstības mērķus. Turklāt finanšu institūcijām un to īpašniekiem vajadzētu apsvērt, kādas pārmaiņas tās varētu ieviest, lai labāk atspoguļotu pasaules politiskās ekonomikas pārmaiņas kopš 1945. gada. Tas jādara Monterejas vienprātības dokumenta kontekstā, lai paplašinātu un nostiprinātu jaunattīstības un pārejas perioda valstu līdzdalību starptautisku ekonomisku lēmumu pieņemšanā un normu noteikšanā. Bretonvudas institūcijas jau ir spērušas dažus soļus, lai nostiprinātu jaunattīstības valstu balsi un līdzdalību. Tomēr ir vajadzīgi vēl nopietnāki pasākumi, lai pārvarētu jaunattīstības valstu vidū izplatīto uzskatu, ka tās ir nepietiekami pārstāvētas abās institūcijās, kas savukārt liek apšaubīt šo institūciju likumību.

Migrācija

71. Šodien savās izcelsmes valstīs nedzīvo vairāk cilvēku nekā jebkad agrāk un ir paredzams, ka to skaits nākotnē vēl palielināsies. Migrācija piedāvā daudzas iespējas gan pašiem migrantiem, gan valstīm, kas saņem gados jaunāku darbaspēku, un, protams, arī izcelsmes valstīm, kurās ieplūst pārveduma maksājumi, kas pēdējo gadu laikā ir iespaidīgi pieauguši. Tomēr migrācija ir saistīta ar daudzām sarežģītām problēmām. Migrācija var vienlaicīgi izraisīt bezdarbu vienā reģionā vai sektorā un darbaspēka trūkumu un „smadzeņu” aizplūšanu citā. Ja migrācija netiek rūpīgi pārvaldīta, tā var radīt lielu sociālo un politisko spriedzi. Šo tendenču ietekme vēl nav pilnībā izprasta, bet ceru, ka Starptautiskās migrācijas komisijas ziņojums, kuru saņemšu 2005. gada gaitā, piedāvās vērtīgus ieteikumus. Ģenerālā Asambleja 2006. gadā ir paredzējusi augsta līmeņa dialogu par šo tēmu, kas dos nozīmīgu iespēju risināt ar to saistītos jautājumus.

F. Īstenošanas uzdevums

72. 2005. gadā ir steidzami jāīsteno visi jau izteiktie solījumi un jāpadara izveidotā sistēma par patiesi rīcībbspējīgu. Savstarpējo pienākumu un atbildības principi, kas likti Monterejas vienprātības dokumenta pamatā, ir pamatoti un tie jāpārvērš darbos. Septembra samītā jāsagatavo rīcības pakts, kuru apstiprinātu visas valstis un pēc kura varētu vērtēt visus. Tūkstošgades attīstības mērķiem nevajadzētu būt izplūdušiem uzdevumiem, uz kuriem laiku pa laikam atsaucas, lai izvērtētu sasniegto. Tiem katru dienu vienlīdzīgi jāsniedz informācija nacionālajām stratēģijām un starptautiskajai palīdzībai. Bez drosmīga izrāviena 2005. gadā, kas liktu pamatus straujam progresam nākamajos gados, mēs nepaveiksim nospraustos uzdevumus. Uzreiz jāpasaka, kādi būs zaudējumi, ja palaidīsim garām šo iespēju – nebūtībā aizies miljoniem dzīvību, kuras būtu bijis iespējams glābt, tiks liegtas daudzas brīvības, kuras būtu bijis iespējams nodrošināt; mēs dzīvosim daudz bīstamākā un nestabilākā pasaulē.

73. Līdzīgi arī attīstība tiktu labākajā gadījumā kavēta un sliktākajā – pārtraukta tādā pasaulē, kuru plosa vardarbīgi konflikti vai stindzina bailes no terorisma draudiem un masu iznīcināšanas ieročiem, vai kurā netiek ievērotas cilvēktiesības, tiek ignorēts tiesiskums un neatsaucīgas vai nepietiekami pārstāvētas valdības nepievērš uzmanību pilsoņu uzskatiem un vajadzībām. Progress III un IV nodaļā aplūkotojās jautājumos ir būtisks, lai īstenotu iepriekš izklāstītos mērķus, tāpat arī attīstība ir neaizstājams ilgtermiņa drošības, cilvēktiesību un tiesiskuma pamats.

4. teksta tabula

Āfrikas īpašās vajadzības

Šajā ziņojumā ir aprakstītas globālas problēmas un arī risinājumiem jābūt globāliem. Tomēr vairums šo problēmu neproporcionāli lielā mērā ietekmē Āfriku. Ja vēlamies atrast patiesi globālus risinājumus, mums jāatzīst Āfrikas īpašās vajadzības, kā to jau izdarīja pasaules valstu līderi Tūkstošgades deklarācijā. Sākot no rīcības Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanai līdz labākai kolektīvai kapacitātei, lai veidotu mieru un nostiprinātu valstis, Āfrikas īpašās vajadzības ir katras šī ziņojuma daļas pamatā.

Iepriekšējo piecu gadu laikā Āfrikā ir bijuši vairāki pozitīvi notikumi. Šodien Āfrikas valstīm, vairāk nekā jebkad iepriekš, ir demokrātiski ievēlētas valdības un militāru valsts apvērsumu skaits šajā kontinentā ir ievērojami samazinājies. Ir atrisināti daži ilgstoši konflikti, piemēram, Angolā un Sjerraleonē. Sākot no Ugandas līdz pat Mozambikai, daudzas valstis piedzīvo strauju un noturīgu ekonomisko un sociālo atveseļošanu. Visā kontinentā cilvēki apvienojas un liek ieklausīties savās balsīs.

Tomēr liela Āfrikas daļa, it sevišķi Dienvidsahāra, turpina ciest no nerimstoša vardarbīga konflikta, galējās nabadzības un slimību traģiskajām sekām. Aptuveni 2,8 miljoni bēgļu un puse no visas pasaules 24,6 miljoniem valsts iekšienē pārvietotu cilvēku, ir Āfrikas konfliktu un nemieru upuri. Āfrika atpauzē no pārējās jaunattīstības pasaules Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanā. Katru gadu gandrīz trīs ceturtdaļas no *AIDS* izraisītajiem nāves gadījumiem tiek reģistrēti Āfrikā, kur šī slimība visvairāk skar sievietes. *HIV/AIDS* lielā izplatība daudzās Āfrikas valstīs ir gan cilvēciska traģēdija, gan ievērojams šķērslis attīstībai. Ik gadu malārija visā pasaulē nogalina mazliet vairāk par vienu miljonu cilvēku, no kuriem gandrīz 90% mirst Subsahāras Āfrikā un lielākā daļa ir bērni, kas nav sasnieguši piecu gadu vecumu. Daudzas Subsahāras Āfrikas valstis turpina saskarties ar lielu transporta izmaksu un mazu tirgu kombināciju, zemu lauksaimniecības ražīgumu, ļoti apjomīgu slimību nastu un no ārzemēm ienākušo tehnoloģiju lēnu apgūšanu. Šie apstākļi padara Āfriku uzņēmīgu pret pastāvīgu nabadzību.

Šodien Āfrikas valstis risina šīs problēmas ar jaunu enerģiju un apņemšanos. Tās pieņem spēcīgākas attīstības stratēģijas, lai izpildītu Tūkstošgades attīstības mērķus līdz 2015. gadam. Āfrika veido jaunu institūciju sistēmu, tai skaitā Āfrikas Savienību un Āfrikas attīstības jauno partnerību, ar kuras palīdzību novērst, pārvaldīt un atrisināt vardarbīgus konfliktus, sekmēt labu pārvaldību un demokrātiju, un radīt apstākļus savas saimniecības noturīgai attīstībai un izaugsmei.

Saskaņā ar Āfrikas komisijas, kuru izveidoja Apvienotā Karaliste, 2005. gada marta ziņojumu, Āfrikas valstu vadītājiem un tautai, lai to celmlaužu centieni gūtu panākumus, būs vajadzīgs īpašs pārējās pasaules atbalsts. Starptautiskajai sabiedrībai ir jāatsaucas uz šīm vajadzībām. Tai ir jāsniedz taustāms un noturīgs atbalsts Āfrikas valstīm, reģionālajām un subreģionālajām organizācijām partnerības un solidaritātes gaisotnē. Tas nozīmē, ka ir jāīsteno esošās un jāuzņemas jaunas saistības, kas paredz atlaist parādus, atvērt tirgus un sniegt ievērojami lielāku OAP. Atbalsts ietver arī savu karaspēka vienību nosūtīšanu miera uzturēšanas operācijās un Āfrikas valstu spēju sniegt drošību saviem iedzīvotājiem un izpildīt to vajadzības nostiprināšanu.

III Brīvība no bailēm

74. Ja attīstības jomā, mēs ciešam no pasākumu vājas īstenošanas, tad drošības jomā, neraugoties uz pastiprinātu draudu izjūtu, mums trūkst pat vienkāršākās vienprātības, un, ja kaut kas arī tiek īstenots, tas pārāk bieži tiek apstrīdēts.

75. Ja mēs nespēsim vienoties par draudu kopīgu novērtējumu un vienotu izpratni par mūsu pienākumiem to novēršanā, ANO nespēs sniegt drošību visām tās dalībvalstīm

un pasaules tautām. Labākajā gadījumā mēs tikai daļēji spēsīm palīdzēt tiem, kas vēlas atbrīvoties no bailēm.

A. Kolektīvās drošības redzējums

76. 2003. gada novembrī, nobažījies par to, ka dalībvalstīm nav vienotas izpratnes par ANO lomu kolektīvās drošības izveidē vai pat par visnepārvaramāko draudu, ar kuriem saskaramies, patieso būtību, es izveidoju Augsta līmeņa speciālistu grupu draudu, izaicinājumu un pārmaiņu jautājumos. Speciālistu grupa 2004. gada decembrī iesniedza savu ziņojumu “Drošāka pasaule – mūsu kopīgā atbildība” (A/59/565).

77. Es pilnībā atbalstu ziņojumā formulēto plašo redzējumu un argumentus par labu visaptverošākam kolektīvās drošības jēdzienam – tādām, kas pievēršas jaunajiem un vecajiem draudiem un risina visu valstu drošības intereses. Uzskatu, ka šāds jēdziens var apvienot pretrunīgos uzskatus par drošību un dot mums padomu, kā risināt pašreizējās dilemmas.

78. Miera un drošības draudi 21. gadsimtā ietver ne tikai starptautiskos karus un konfliktus, bet arī pilsonisko vardarbību, organizēto noziedzību, terorismu un masu iznīcināšanas ieročus. Tie iekļauj arī nabadzību, nāvējošas infekcijas slimības un apkārtējās vides degradāciju, jo šiem faktoriem var būt līdzvērtīgi katastrofālas sekas. Visi šie draudi var izraisīt nāvi vai samazināt izdzīvošanas iespējas plašā mērogā. Tie var iznīcināt valstis kā starptautiskās sistēmas pamatvienību.

79. Atkarībā no valsts pārticības, ģeogrāfiskā novietojuma un varenības par visnopietnākajiem tiek uzskatīti dažādi draudi. Tomēr patiesība ir tāda, ka mēs nevaram atļauties izvēlēties. Šodien kolektīvā drošība ir atkarīga no tā vai apzināties, ka draudi, kurus kāds pasaules reģions uzskata par visnopietnākajiem, ir vienlīdz nopietni arī citiem.

80. Draudi, ar kuriem saskaramies globalizētajā pasaulē, ir savstarpēji saistīti. Pārtikušās valstis ir vārīgas pret draudiem, kas skar nabadzīgās valstis, un spēcīgās valstis ietekmē draudi, kas sastopami nabadzīgās valstīs un otrādi. Kodolterorisma uzbrukums Amerikas Savienotajām Valstīm vai Eiropai iznīcinoši ietekmētu visu pasauli. Tieši tas pats notiktu, ja parādītos jauna vīrusa pandēmija nabadzīgā valstī, kurā nav efektīvas veselības aprūpes sistēmas.

81. Jaunais drošības vienprātības dokuments jābalsta uz draudu savstarpējo saistību un tā pirmajā pantā jānorāda, ka visiem ir tiesības uz brīvību no bailēm un ka vienas valsts draudi apdraud arī citas valstis. Pēc tam, kad būsīm to sapratuši, mums neatliks nekas cits, kā vien aplūkot visu draudu virkni. Mums ir jāvēršas vienlīdz spēcīgi kā pret *HIV/AIDS*, tā pret terorismu, un jānovērš nabadzība tikpat efektīvi kā ieroču izplatīšana. Vienlīdz jācenšas novērst vieglo ieroču un vieglā bruņojuma draudi un masu iznīcināšanas ieroču draudi. Turklāt mums šie draudi ir jāaplūko preventīvi, rīkojoties savlaicīgi ar visiem mūsu rīcībā esošajiem instrumentiem.

82. Mums jānodrošina, ka valstis ievēro parakstītos drošības līgumus, lai visas varētu gūt no tiem labumu. Viendabīgāka pārvaldība, efektīvāka īstenošana un, ja vajadzīgs, stingrāka uzraudzība ir izšķirošas, lai valstis varētu uzticēties daudzpusējiem mehānismiem un izmantot tos konfliktu novēršanai.

83. Šie nav teorētiski jautājumi, bet gan ārkārtīgi lielas steidzamības jautājumi. Ja nepanāksim vienprātību par tiem šogad un nesāksim nekavējoties rīkoties, otras iespējas vairs var nebūt. Ja vispār to grasāmieš darīt, tad šogad, risinot galvenās politikas un institucionālās prioritātes, ANO ir jāpārveido par efektīvu konfliktu novēršanas instrumentu, kā tas vienmēr ir ticis iecerēts.

84. Mums ir jārikojas, lai nodrošinātu to, ka katastrofisks terorisms nekad nekļūst par realitāti. Būs vajadzīga jauna, globāla stratēģija, kas aizsākas ar dalībvalstu vienošanos par terorisma definīciju un tās iekļaušanu visaptverošā konvencijā. Valstīm būs jāparaksta, jāratificē, jāīsteno un jāatbilst visaptverošām, pret organizēto noziedzību un terorismu vērstām, konvencijām. Tām būs jāaņem veikt steidzamus pasākumus, lai aizkavētu to, ka kodol, ķīmiskie un bioloģiskie ieroči nokļūst teroristu grupu rokās.

85. Ir jāatdzīvina daudzpusējie līgumi par rīcību kodol, bioloģisko un ķīmisko ieroču draudu gadījumā. Šo ieroču radītie draudi neaprobežojas tikai ar to nonākšanu teroristu rokās. Daudzpusējie instrumenti, kuru mērķis ir sekmēt atbrūošanu un novērst izplatīšanu starp valstīm, ir bijuši nozīmīgi starptautiskā miera un drošības uzturēšanā, kopš brīža, kad par tiem tika panākta vienošanās. Tagad tiem draud iznīcība. Šie instrumenti ir jāatdzīvina, lai nodrošinātu nepārtrauktu atbrūošanu un risinātu izplatīšanas kaskādes pieaugošo risku, it sevišķi kodolsektorā.

86. Mums ir jāturpina samazināt kara izplatību un risks. Lai to panāktu, ir vajadzīgs uzsvars gan uz II nodaļā aprakstīto attīstību, gan instrumentu nostiprināšanu, lai nodrošinātu militāro un pilsonisko atbalstu, kas vajadzīgs, lai novērstu un izbeigtu karus, kā arī izveidotu noturīgu mieru. Ieguldījums novēršanā, miera īstenošanā, miera uzturēšanā un miera veidošanā var izglābt miljoniem dzīvību. Ja 1990. gadu sākumā savlaicīgi būtu īstenoti tikai divi miera līgumi – Biceses līgums Angolā un Arušas līgums Ruandā – mēs būtu varējuši novērst gandrīz trīs miljonu cilvēku bojāeju.

B. Katastrofiskā terorisma novēršana

Transnacionālais terorisms

87. Terorisms apdraud visu, ko iemieso ANO: cilvēktiesību ievērošanu, tiesiskumu civiliedzīvotāju aizsardzību, iecietību tautu un valstu starpā un konfliktu mierīgu noregulējumu. Tie ir draudi, kas pēdējo piecu gadu laikā ir kļuvuši daudz nopietnāki. Teroristu grupu transnacionālie tīkli aptver visu pasauli un to kopējais mērķis ir radīt vispasaulē draudus. Šīs grupas ir atklāti paziņojušas par savu vēlmi iegūt kodol, bioloģiskos un ķīmiskos ieročus un radīt masu zaudējumus. Pat viens šāds uzbrukums un notikums virkne, kuru tas izraisīs, varētu mainīt pasauli uz visiem laikiem.

88. Mūsu pretterorisma stratēģijai jābūt visaptverošai un jābalstās uz pieciem pīlāriem: tai jāpārlicina cilvēkus nepievērsties terorismam vai tā atbalstam, jālīdz teroristiem piekļuve līdzekļiem un materiāliem, jāattur valstis no terorisma finansēšanas, jāattīsta valsts spējas apkarot terorismu un jāaizsargā cilvēktiesības. **Es aicinu dalībvalstis un pilsonisko sabiedrību visā pasaulē pievienoties šai stratēģijai.**

89. Ir steidzami jāveic virkne pasākumu, kas aprakstīti turpmāk tekstā.

90. Mums ir jāpārlicina visi tie, kas sliecas atbalstīt terorismu, ka tas nav nedz pieņemams, nedz arī efektīvs veids, kā panākt savu. ANO morālās tiesības un spēku, ar kādu tiek nosodīts terorisms, vājina dalībvalstu nespēja vienoties par visaptverošu konvenciju, kas iekļautu terorisma definīciju.

91. Pašlaik ir jāatliek diskusijas par tā saukto „valstu terorismu”. Starptautiskie likumi pamatīgi regulē valstu spēka izmantošanu. Tiesības pretoties okupācijai ir jāsaprot šī jēdziena patiesajā izpratnē. Tas neietver tiesības apzināti nogalināt vai sakropļot civiliedzīvotājus. Es pilnībā atbalstu Augsta līmeņa speciālistu grupas aicinājumu izstrādāt terorisma definīciju, kas nepārprotami pateiktu, ka papildus jau esošajās konvencijās aprakstītajām darbībām, jebkura cita darbība, ja tās mērķis ir nogalināt vai nodarīt miesas bojājumus civiliedzīvotājiem vai cīņās neiesaistītiem cilvēkiem, lai iebiedētu iedzīvotājus, vai piespiestu valdību vai starptautisku organizāciju veikt vai neveikt kādu darbību, ir terorisms. **Uzskatu, ka šim priekšlikumam piemīt saprotams morāls spēks, un es aicinu pasaules valstu vadītājus vienoties ap šo mērķi un sagatavot visaptverošu konvenciju par terorismu pirms Ģenerālās Asamblejas 60. sesijas beigām.**

92. Ir svarīgi liegt teroristiem pieeju kodolmateriāliem. Tas nozīmē, ka mums ir jāapvieno, jāapsargā un, ja vajadzīgs, jāiznīcina bīstamie materiāli un efektīvi jākontrolē to eksports. Astoņu lielāko rūpniecības valstu grupa (G8) un Drošības padome ir veikusi virkni svarīgu pasākumu, un mums ir jānodrošina to pilnīga īstenošana un savstarpēja nostiprināšana. **Es aicinu dalībvalstis bez kavēšanās izstrādāt starptautisku konvenciju par kodolterorisma noziegumu novēršanu.**

93. Bioloģiskā terorisma draudi atšķiras no kodolterorisma draudiem. Drīz visā pasaulē būs tūkstošiem laboratoriju, kas spēs izgatavot pasūtītus vīrusus ar šausmas iedvesošu letālu potenciālu. Mūsu labākā aizsardzība pret šīm briesmām ir sabiedrības veselības stiprināšana un šim nolūkam sagatavotās II nodaļā ietvertās rekomendācijas, kam ir divējāds labums: tās palīdzēs tikt galā ar dabiskām infekcijas slimībām un vairo mūsu drošību cilvēka izraisītu slimību uzliesmojuma gadījumā. Apņemoties nostiprināt vietējās veselības sistēmas, un šī uzdevuma paveikšanai būs vajadzīga vesela paaudze, mums vienlaicīgi ir arī jānodrošina pašreizējās globālās reakcijas pietiekamība. PVO Vispasaules slimību uzliesmojumu brīdināšanas un reaģēšanas tīkls ir paveicis iespaidīgu darbu, uzraugot un reaģējot uz nāvējošu infekcijas slimību – gan dabiski radušos, gan aizdomīgas izcelsmes, uzliesmojumiem. Darbs tika padarīts, strādājot ļoti trūcīgos apstākļos. **Visu mūsu interesēs es aicinu dalībvalstis sniegt šim tīklam vajadzīgos līdzekļus, lai tas varētu pienācīgi veikt savu darbu.**

94. Teroristi neatskaitās nevienam. Turpretī mums nekad nevajadzētu aizmirst, ka esam atbildīgi savu pilsoņu priekšā visā pasaulē. Cīņā pret terorismu nedrīkstam pārkāpt cilvēktiesības. Ja rīkojoties, pārkāpjam cilvēktiesības, mēs palīdzam teroristiem sasniegt vienu no to mērķiem. Atkāpjoties no augstiem morāles standartiem, mēs radītu spriedzi, naidu un neuzticēšanos valdībai tieši tajās iedzīvotāju grupās, kur teroristi vervē savus jaunus biedrus. **Es aicinu dalībvalstis izveidot īpašu referenta posteni, kas ziņotu Cilvēktiesību komisijai par**

preterrorisma pasākumu savietojamību ar starptautiskajiem cilvēktiesību likumiem.

Organizētā noziedzība

95. Terorisma draudi ir cieši saistīti ar organizēto noziedzību, kas arvien pieaug un ietekmē visu valstu drošību. Organizētā noziedzība vājina valsts spēkus, kavē ekonomisko izaugsmi, rada daudzus pilsoņu karus, regulāri grauj ANO miera veidošanas centienus un nodrošina finanšu mehānismus teroristu grupām. Organizētās noziedznieku grupas ir arī iesaistītas nelegālā migrantu ievēšanā un šaujamo tirdzniecībā.

96. Pēdējo gadu laikā ANO ir panākusi ievērojamu progresu starptautisko standartu un normu sistēmas cīņai pret organizēto noziedzību un korupciju veidošanā, pieņemot dažas būtiskas konvencijas un protokolus, vai nodrošinot to spēkā stāšanos. Tomēr daudzas valstis, kas noslēgušas attiecīgos līgumus, tos pienācīgi neīsteno, bieži vien tāpēc, ka tām patiešām trūkst vajadzīgās kapacitātes. Visām valstīm būtu gan jāratificē, gan jāīsteno šīs konvencijas, vienlaicīgi arī sniedzot savstarpēju palīdzību nacionālo kriminālo tiesu un likuma varas sistēmu stiprināšanā. **Dalībvalstīm vajadzētu atvēlēt pienācīgus līdzekļus ANO Narkotiku un noziedzības apkarošanas birojam, lai tas varētu pildīt savu galveno uzdevumu – pārraudzīt konvenciju īstenošanu.**

C. Kodol, bioloģiskie un ķīmiskie ieroči

97. Daudzpusējās pūles iegrozot kodoltehnoloģijas briesmas, vienlaicīgi saglabājot tās priekšrocības, ir gandrīz tikpat vecas kā ANO. Kodolieroču neizplatīšanas līgums¹², kam šomēnes paliek 35 gadi, ir izrādījies neaizstājams instruments: tas ir ne tikai samazinājis kodolbriesmas, bet arī parādījis, kāda nozīme ir daudzpusējiem līgumiem starptautiskā miera un drošības saglabāšanā. Tomēr tagad no šī līguma ir izstājusies viena no tā dalībvalstīm un tas piedzīvo uzticības un atbilstības krīzi, ko radījis arvien lielāks spiediens uz pārbaudi un izpildi. Savukārt Atbrūšanās konference saskaras ar nozīmīguma krīzi, ko daļēji izraisa nefunkcionējošas lēmumu pieņemšanas procedūras un no tā izrietošās sekas.

98. Gan atbrūšanās jomā, gan neizplatīšanas jomā progress ir svarīgs un nevienu no tām nevajadzētu padarīt par otras ķīlnieci. Ir jāizsaka atzinība valstīm, kam ir kodolieroči, par to nesējamiem atbrūšanās centieniem. Saskaņā ar divpusējiem līgumiem, tai skaitā 2002. gada Stratēģisko uzbrukumu samazināšanas līgumu, kuru parakstīja Amerikas Savienotās Valstis un Krievijas Federācija, ir demontēti tūkstošiem kodolieroču un izteikti solījumi turpmāk ievērojami samazināt to krājumus. **Tomēr kodolbrūrojuma valstu īpašais statuss uzliek arī īpašu atbildību. Šīm valstīm ir jādara vēl vairāk, tai skaitā, bet neaprobežojoties ar savu nestratēģisko kodolieroču arsenālu samazināšanu un ieroču kontroles līgumu pildīšanu, kas paredz ne tikai demontēšanu, bet arī neatgriezenisku iznīcināšanu. Valstīm no jauna jāuzsver sava apņemšanās sniegt negatīvas drošības garantijas. Ir svarīgi ātri vienoties par šķelamo materiālu piegādes pārtraukšanas līgumu. Jāatbalsta arī kodolizmēģinājumu sprādzienu moratorijs, līdz stājas spēkā Visaptverošs kodolizmēģinājumu aizliegšanas**

līgums. Es mudinu valstis, kas ir pievienojušās Kodolieroču neizplatīšanas līgumam, apstiprināt šos pasākumus 2005. gada Apskata konferencē.

99. Kodoltehnoloģijas izplatība ir saasinājusi ieilgušo kodolrežīma spriedzi, kas izriet no vienkāršā fakta, ka civilajai kodoldegvielai vajadzīgo tehnoloģiju var izmantot arī kodolieroču izgatavošanā. Spriedzes mazināšanas pasākumiem ir jārisina kodolizplatīšanas draudi, bet arī jāņem vērā kodoltehnoloģijas pielietojums apkārtējās vides, enerģijas, ekonomikas un izpētes jomā. **Pirmkārt, ir jānostiprina Starptautiskās atomenerģijas aģentūras (SAEA) pārbaudes pilnvaras, panākot, ka pasaules mērogā tiek apstiprināts Tipveida papildus protokols. Otrkārt, neierobežojot valstu, kam nepieder kodolieroči, piekļuvi kodoltehnoloģijas ieguvumiem, mums vajadzētu valstis mudināt brīvprātīgi attīstīt vietējā urāna bagātināšanas un plutonija atdalīšanas kapacitātes, šādi nodrošinot savas degvielas piegādi, kas vajadzīga miermīlīgu pielietojumu attīstībai.** Viena iespēja būtu vienošanās, kurā SAEA funkcionētu kā garants tam, ka šķeļamais materiāls tiek piegādāts civilajiem kodolenerģijas lietotājiem par tirgus cenām.

100. Lai gan Kodolieroču neizplatīšanas līgums vēl arvien ir neizplatīšanas režīma pamats, mums vajadzētu labvēlīgi uzņemt nesenos tā papildināšanas centienus. Ierosinātie papildinājumi ir Drošības padomes rezolūcija 1540 (2004. gads), kuras mērķis ir nepieļaut neformālo grupējumu piekļuvi kodol, ķīmiskajiem un bioloģiskajiem ieročiem, tehnoloģijām un materiāliem, un to piegādes veidiem, un brīvprātīgā Izplatīšanas drošības iniciatīva, kuras ietvaros arvien lielāks valstu skaits sadarbojas, lai novērstu nelikumīgu tirdzniecību ar kodol, bioloģiskajiem un ķīmiskajiem ieročiem.

101. Palielināta darbības tāluma un lielākas precizitātes ballistiskie ieroči, kā arī rokas raķeši, kuras varētu izmantot teroristi, izplatība, uztrauc valstis arvien vairāk. **Dalībvalstīm vajadzētu pieņemt raķešu un kodol, bioloģisko un ķīmisko ieroču, reaktīvo šāviņu un rokas raķešu piegāžu veidu efektīvus eksporta kontroles pasākumus, kā arī aizliegumu nodot jebkuru no šiem ieročiem neformālajiem grupējumiem.** Drošības padomei vajadzētu pieņemt rezolūciju, kas ierobežotu teroristu iespējas piekļūt rokas raķešiem vai izmantot tās.

102. Tur, kur jau ir panākts progress, to vajadzētu apvienot. Konvencija par ķīmisko ieroču attīstības, ražošanas, uzglabāšanas un lietošanas aizliegšanu un to iznīcināšanu¹³, kas tika pieņemta 1997. gadā, aicina visas valstis, kas pievienojušās šai konvencijai, pilnībā likvidēt un iznīcināt ķīmiskos ieročus, tādējādi piedāvājot vēsturisku iespēju pabeigt pirms gandrīz vairāk nekā gadsimta aizsākto uzdevumu. **Valstīm, kas pievienojušās Ķīmisko ieroču konvencijai, vajadzētu atkārtoti apņemties iznīcināt uzrādītos ķīmisko ieroču krājumus saskaņā ar plānu. Es aicinu visas valstis nekavējoties pievienoties šai konvencijai.**

103. Konvencija par bakterioloģisko (bioloģisko) ieroču un toksīnu ieroču attīstības, ražošanas, uzglabāšanas un lietošanas aizliegšanu un to iznīcināšanu¹⁴, kas tika pieņemta 1975. gadā, ir guvusi ievērojamu atbalstu un tiek stingri ievērota, kā arī tā ir tikusi papildus nostiprināta ikgadējo sanāksmju laikā. **Valstīm, kas parakstījušas šo konvenciju, vajadzētu apkopot sanāksmju rezultātus 2006. gada Apskata konferencē un apņemties veikt turpmākus pasākumus, lai nostiprinātu Bioloģisko un toksīnu ieroču konvenciju. Es arī aicinu visas valstis nekavējoties**

pievienoties konvencijai un palielināt bioloģisko aizsardzības programmu caurskatāmību.

104. Ir vajadzīgi turpmāki pasākumi, kas atbalstītu bioloģiskās drošības režīmu. Ģenerālsēkretāra pilnvaras, kuras noteiktas Ģenerālās Asamblejas rezolūcijā 42/37, izmeklēt lietas, kur ir aizdomas par bioloģisko vielu lietošanu, vajadzētu nostiprināt ar jaunākajām tehnoloģijām un zināšanām. Drošības padomei jāizmanto šīs pilnvaras saskaņā ar Drošības padomes rezolūciju 620 (1998. gads).

105. Drošības padome būtu labāk jāinformē par visiem jautājumiem, kas saistīti ar kodol, ķīmiskajiem un bioloģiskajiem draudiem. Es mudīnu padomi regulāri aicināt SAEA ģenerāldirektoru un Ķīmisko ieroču aizliegšanas organizācijas ģenerāldirektoru sniegt informāciju par stāvokli drošības pasākumu un pārbaudes procesu jomā. Arī es, konsultējoties ar PVO ģenerāldirektoru, esmu gatavs izmantot man, saskaņā ar ANO Statūtu 99. pantu piešķirtās, pilnvaras, lai vērstu Drošības padomes uzmanību uz jebkuru visaptverošu infekcijas slimības uzliesmojumu, kas apdraud starptautisko mieru un drošību.

D. Kara riska un izplatības samazināšana

106. ANO nav svarīgāka uzdevuma kā novērst un atrisināt smagus konfliktus. Konflikta novēršanai jābūt mūsu centienu pamatā, apkarojot nabadzību un veicinot ilgtspējīgu attīstību; stiprinot valstu kapacitāti risināt konfliktu situācijas, veicinot demokrātiju un likuma varu, un ierobežojot vieglo ieroču izplatību; virzot novēršanas kapacitāti uz aktīvu rīcību, izveidojot rīcībspējīgus birojus, īstenojot Drošības padomes misijas un preventīvus misiju izvietojumus.

107. Dalībvalstīm jānodrošina, lai ANO ir pareizā struktūra un pietiekami resursi veikt šos nozīmīgos uzdevumus.

Starpniecība

108. Kaut arī ir grūti to parādīt, bet ANO gandrīz pilnīgi droši ir novērsusi daudzus karus, izmantojot ģenerālsēkretāra “labos darbus”, palīdzot atrisināt konfliktus mierīgā ceļā. Un beidzamo 15 gadu laikā ar samierinātāju palīdzību ir beigušies vairāk pilsoņu kari nekā beidzamajos divos gadsimtos, lielākoties tādēļ, ka ANO ir piedāvājusi palīdzību, iespējas veikt pārrunas, stratēģisko koordinēšanu un resursus miera līgumu īstenošanai. Bet mēs pilnīgi noteikti varētu izglābt daudz vairāk dzīvības, ja mums būtu pietiekoša kapacitāte un personāls. **Es aicinu dalībvalstis piešķirt papildu resursus ģenerālsēkretāram viņa labo darbu funkcijas pildīšanai.**

Sankcijas

109. Sankcijas ir nozīmīgs instruments Drošības padomes rīcībā, lai preventīvi vērstos pret draudiem starptautiskam mieram un drošībai. Tās ir starpposms starp vārdiem un karu. Dažos gadījumos ar sankciju palīdzību iespējams nonākt pie vienošanās. Citos tās var apvienot ar militāru spiedienu, lai vājinātu un izolētu bruņotos grupējumus vai valstis, kuras pārkāpj Drošības padomes rezolūcijas.

110. ANO arsenāla nozīmīgs instruments arī turpmāk paliks finansu, diplomātiskās, bruņojuma, ceļošanas un preču piegādes sankcijas, lai ierobežotu karojošās puses, it īpaši indivīdus, kuri atbildīgi par šādu peļamu politiku īstenošanu. **Visas Drošības padomes rezolūcijas ir nekavējoši ieviešamas, tādējādi stiprinot valstu kapacitāti īstenot sankcijas, izveidot labi aprīkotus uzraudzības mehānismus un mīkstinot krīžu ietekmi uz civiliedzīvotājiem.** Zinot grūtos apstākļus, kādos sankcijas bieži tiek izmantotas un mācību, kādu esam ieguvuši beidzamo gadu laikā, nākotnes sankciju režīmiem jābūt uzmanīgi strukturētiem, lai līdz minimumam samazinātu ciešanas, kas sankciju rezultātā tiek nodarītas trešajām pusēm – tajā skaitā mērķa valstu civiliedzīvotājiem – un lai aizsargātu iesaistīto programmu un institūciju integritāti.

Miera uzturēšana

111. Gadu desmitu laikā ANO ir daudz darījusi, lai stabilizētu situāciju konfliktu zonās, beidzamo 15 gadu laikā tā ir palīdzējusi izklūt valstīm no konfliktiem, izvietojot tajās savus miera uzturēšanas spēkus. Kopš ANO Miera operāciju darba grupas ziņojuma (A/55/305-S-2000/809, pielikums), kura ietekmē tika veiktas vairākas svarīgas reformas mūsu miera uzturēšanas operāciju vadības sistēmā, atjaunotā dalībvalstu uzticība ANO miera uzturēšanas spēkiem ir palielinājusi pieprasījumu pēc to palīdzības, un tā rezultātā ANO miera misijas šobrīd ir vairāk vietās nekā jebkad agrāk. Pārsvārā tās ir izvietotas Āfrikā, kur – lai cik žēl man to nebūtu sacīt – attīstītās valstis nelabprāt piešķir savus karaspēkus palīdzības sniegšanai. Tā rezultātā cieš mūsu kapacitāte.

112. Es aicinu dalībvalstis darīt vairāk, lai nodrošinātu to, ka ANO ir pietiekoša kapacitāte miera uzturēšanai, samērojama ar pieprasījumu, kas tai tiek adresēts. It īpaši es lūdzu tās uzlabot mūsu izvietojumu izvēli, radot ANO pārziņā stratēģiskas rezerves, kuras iespējams nekavējoši izvietot. ANO kapacitāte nav jāpalielina, veidojot konkurenci ar apbrīnojamiem pūliņiem, kā to pašlaik dara daudzas reģionālas organizācijas, bet gan sadarbojoties ar tām. Eiropas Savienības lēmumi izveidot rezerves kareivju grupas, piemēram, un Āfrikas savienības lēmums izveidot Āfrikas rezerves kapacitātes, ir ļoti vērtīgs papildinājums mūsu centieniem. **Patiesi, es ticu, ka ir pienācis laiks spert soli uz priekšu: izveidot savienojamu miera uzturēšanas spēku sistēmu, kura ļautu ANO strādāt ar attiecīgajām reģionālajām organizācijām paredzamā un uzticamā partnerībā.**

113. Tā kā likuma vara ir ilgstoša miera pastāvēšanas svarīga sastāvdaļa, ANO miera uzturēšanas un miera veidošanas spēki ir pilnīgi atbildīgi par to, lai paši ievērotu likumu, un īpaši attiecībā uz cilvēktiesību ievērošanu tiem, kuriem viņi palīdz savu misiju ietvaros. Neseno apgalvojumu par ANO administrācijas un miera uzturētāju pārkāpumiem iespaidā ANO sistēmai kopumā no jauna jāapstiprina apņemšanās ievērot, respektēt un īstenot starptautisko likumdošanu, pamata cilvēktiesības un likumīgi procesi. Es darīšu visu iespējamo, lai stiprinātu ANO iekšējo kapacitāti un lai pārraudzītu miera uzturēšanas misijas, un es atgādinu dalībvalstīm par pienākumu ierosināt lietu pret jebkuru to nacionālo kontingenta locekli, kurš pastrādājis noziegumu vai likuma pārkāpumu valstī, kurā izvietota miera uzturēšanas misija. **Es esmu īpaši nobažījies par gadījumiem, kad ANO miera uzturētājus apvaino par seksuālu uzņēmšanos mazgadīgajiem un citām neaizsargātām iedzīvotāju grupām, un esmu noteicis “nulles iecietību” pret šādiem nodarījumiem, kurus**

izdarījis ANO miera operācijās iesaistītais personāls. Es aicinu dalībvalstis darīt to pašu attiecībā uz to nacionālajiem kontingentiem.

Miera veidošana

114. Mūsu veiksmi starpniecības un miera līgumu īstenošanas procesā aptumšo dažas smagas neveiksmes. Patiesi, daži no deviņdesmito gadu vardarbīgākajiem un traģiskākajiem notikumiem notika pēc miera līgumu sarunām – piemēram, 1993. gadā Angolā un 1994. gadā Ruandā. Gandrīz puse no valstīm, kuras izraujas no kara jūga, piecu gadu laikā nokļūst tajā atpakaļ. Līdz ar to ir skaidrs, ka, ja mēs vēlamies novērst konfliktu, mums jānodrošina miera līgumu ieviešana ilgstošā un ilgtspējīgā veidā. Tieši šajā vietā ANO institucionālajā aparātā ir trūkums: neviena ANO sistēmas daļa efektīvi nerisina problēmas, ar kurām saskaras valstis, kuras ir pārejas periodā no kara uz ilgstošu mieru. **Lai sasniegtu šo mērķi, es piedāvāju dalībvalstīm ANO Sekretariāta ietvaros izveidot starpvaldību Miera veidošanas komisiju, kā arī Miera veidošanas atbalsta komisiju.**

115. Miera veidošanas komisija varētu veikt divējādas funkcijas: kara seku likvidēšanai uzlabot ANO plānošanu ilgtspējīgai atjaunotnei, uzmanību vēršot uz nekavējošu nepieciešamo institūciju izveidi; palīdzēt nodrošināt paredzamu finansējumu agrīnajām atjaunotnes darbībām, daļēji nodrošinot pārskatu par izvērtētiem, brīvprātīgiem un pastāvīgiem finansēšanas mehānismiem; uzlabot daudzu ANO fondu pēckonflikta operāciju koordinēšanu; nodrošināt forumu, kurā ANO, lielākie divpusējie donori, karaspēku piešķirēji, attiecīgie reģionālie spēlētāji un organizācijas, starptautiskās finansu institūcijas un attiecīgās valsts valdība vai pārejas valdība varētu apmainīties ar informāciju par savām pēckonflikta atjaunotnes stratēģijām, lai panāktu lielāku darbības saskaņotību; periodiski pārskatītu virzību uz vidēja termiņa atjaunotnes mērķiem un pagarinātu politiskās uzraudzības termiņu pēckonflikta atjaunotnes virzībai. Es nedomāju, ka šādai institūcijai vajadzētu veikt agrīnā brīdinājuma vai uzraudzības funkcijas, bet tā būtu vērtīga, ja dalībvalstis jebkurā brīdī varētu saņemt Miera veidošanas komisijas padomu un varētu pieprasīt palīdzību no pastāvīgā fonda, lai veidotu pašmāju institūcijas konflikta samazināšanai, tajā skaitā caur likuma varas stiprināšanas institūcijām.

116. Es domāju, ka šāda institūcija veiksmīgi apvienotu lietderīgumu ar likumību, ja tai atkarībā no konflikta fāzes par savu darbību būtu secīgi jāatskaitās Drošības padomei un Ekonomisko un sociālo lietu padomei. Jāizvairās no vienlaicīgas ziņošanas, jo līdz ar to rastos dublēšanās un sajukums.

117. Miera veidošanas komisija būtu visefektīvākā, ja tās pamatā būtu vienāds skaits locekļu no Drošības padomes un Ekonomisko un sociālo lietu komisijas, vadošajiem karaspēku piešķirējiem un lielākajiem donoriem pastāvīgajā miera veidošanas fondā. Operācijās katrā valstī Miera veidošanas komisijai savā darbā jāiesaista valstu vai pārejas perioda varas pārstāvjus, attiecīgās reģionālās puses un organizācijas, karaspēku piešķirējus un attiecīgās valsts lielākos donorus.

118. Arī starptautisko finansu institūciju dalība ir ļoti svarīga. Esmu uzsācis diskusijas ar šīm institūcijām, lai noteiktu, kā tās vislabāk varētu iesaistīt ar attiecīgiem mandātiem un panākot attiecīgas vadības vienošanos.

119. Kad šīs diskusijas būs pabeigtas, pirms 2005. gada septembra, es iesniegšu dalībvalstīm izskatīšanai pilnīgāk izstrādātu priekšlikumu.

Vieglie ieroči, vieglais bruņojums un kājnieku mīnas

120. Vieglo ieroču uzkrāšana un bruņošanās joprojām ir nopietns drauds mieram, stabilitātei un ilgtspējīgai attīstībai. Kopš ANO Rīcības programmas vieglā bruņojuma nelikumīgas tirdzniecības visās tā formās novēršanai, apkarošanai un izskaušanai¹⁵ pieņemšanas 2001. gadā, problēmas svarīguma apzināšanās ir pieaugusi un ir bijušas vairākas iniciatīvas, kā šo problēmu risināt. Mums jāsāk nodrošināt labāku ieroču embargo, jāpastiprina bijušo bruņoto grupējumu atbruņošanās programmas un jārisina pārrunas par juridiski saistošu starptautisku instrumentu, ar kuru palīdzību regulēt vieglā bruņojuma marķēšanu un pārvietošanas izsekošanu, kā arī mehānismu, ar kuru novērst, apkarot un izskaust nelegālu tā tirdzniecību. **Es mudinu dalībvalstis vienoties par instrumentu, ar kuru regulēt vieglā bruņojuma marķēšanu un pārvietošanas izsekošanu ne vēlāk kā nākamā gada Rīcības programmas pārskata konferencē, un paātrināt sarunas par nelegālas tirdzniecības novēršanas instrumentu.**

121. Mums jāturpina darbs pie kājnieku mīnu atstātā posta mazināšanas, kuras kopā ar citām eksplodējošām kara paliekām joprojām nogalina un sakropļo cilvēkus gandrīz pusē pasaules valstu un neļauj sabiedrībām izkļūt no nabadzības. Konvenciju par kājnieku mīnu izmantošanas, uzkrāšanas, ražošanas un izplatīšanas aizliegumu un to iznīcināšanu¹⁶ papildināja II labotais protokols¹⁷ Konvencijai par tādu konkrētu parasto ieroču veidu lietošanas aizliegšanu vai ierobežošanu, kurus var uzskatīt par ieročiem, kas nodara ārkārtīgus postījumus vai kam ir neselektīva darbība¹⁸, kurai tagad ir pievienojušās 144 valstis un tas patiesi ir ļoti nozīmīgi. Mīnu pārvietošana ir apstājusies, ir atmīnēti lieli mīnu lauki un vairāk nekā 31 miljons uzkrāto kājnieku mīnu ir iznīcinātas. Tomēr ne visas valstis, kuras ir pievienojušās šai konvencijai, to ir arī īstenojušas un to arsenālā joprojām ir lieli kājnieku mīnu uzkrājumi. **Tāpēc es mudinu valstis īstenot pilnībā to pienākumus un aicinu tās valstis, kuras to nav izdarījušas, pievienoties konvencijai un protokolam, cik ātri vien iespējams.**

E. Spēka lietošana

122. Visbeidzot, ļoti būtiski ir vienoties par to, kad un kā var lietot spēku, lai aizsargātu starptautisko mieru un drošību. Beidzamajos gados šis jautājums ir bijis par iemeslu dalībvalstu nesaskaņām, jo tās nespēja vienoties, vai dalībvalstīm ir tiesības pirmajām lietot militāru spēku, lai aizstāvētos pret nenovēršamiem draudiem; vai tām ir tiesības lietot to preventīvi, lai aizstāvētos pret apslēptiem vai novēršamiem draudiem; un vai tām ir tiesības – vai varbūt pienākums – lietot to aizsargājoties, lai izglābtu citu valstu iedzīvotājus no genocīda vai tam pielīdzināmiem noziegumiem.

123. Ir jāvienojas par šiem jautājumiem, ja ANO vēlas būt – kā tas tika domāts – forums, kurā atšķirības tiek risinātas, nevis ir tikai skatuve, uz kuras tās izspēlēt. Es uzskatu, ka mūsu organizācijas statūti ir labs pamats mums nepieciešamajai izpratnei šajā jautājumā.

124. Rīcība nenovēršamu draudu situācijā ir aprakstīta statūtu 51. pantā, kurš nodrošina suverēnu valstu tiesības aizstāvēt savas teritorijas pret bruņotu iebrukumu.

Juristi jau sen ir atzinuši, ka šajā pantā tiek runāts par rīcību gan nenovēršamu, gan jau notikušu draudu gadījumos.

125. Situācijās, kad draudi nav nenovēršami, bet gan apslēpti, statūti pilnībā autorizē Drošības padomi lietot militāru spēku, tajā skaitā preventīvi, lai nosargātu starptautisko mieru un drošību. Genocīds, etniskā tīrīšana un citi līdzīgi noziegumi pret cilvēci – vai tie arī nav draudi starptautiskajam mieram un drošībai, aizsardzībai pret kuriem cilvēce varētu meklēt palīdzību Drošības padomē?

126. Uzdevums nav meklēt alternatīvu Drošības padomei kā pilnvaru avotam, bet gan padarīt tās darbu labāku. Apsverot, vai pieļaut militāra spēka lietojumu, Drošības padomei jānonāk pie vienota viedokļa par to, kā izsvērt, cik nopietni ir draudi; jāizzina ieteiktās militārās rīcības patiesais mērķis; vai pasākumi, kuri neietver spēka lietojumu, varētu novērst draudus; vai militārā izvēle ir proporcionāla draudošajiem draudiem; un vai ir ticams iemesls domāt, ka, lietojot spēku, iespējama veiksmē novērst esošos draudus. Uzņemoties pilnvaras atļaut militāru darbību, iepriekš atbildot uz šiem jautājumiem, Drošības padome piešķirs savai darbībai caurskatāmību, un līdz ar to tās lēmumus vairāk respektēs gan valdības gan pasaules pilsoniskā sabiedrība. **Tāpēc es iesaku Drošības padomei pieņemt rezolūciju, kura nosaka šos principus un izteikt tās vēlmi darboties saskaņā ar pieņemtajiem principiem, izlemjot par labu spēka lietojumam.**

IV Brīvība dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi

127. Tūkstošgades deklarācijā dalībvalstis norādīja, ka darīs visu iespējamo, lai veicinātu demokrātiju un likuma varu, kā arī visu starptautiski atzīto cilvēktiesību un pamatbrīvību ievērošanu. To darot, tās piekrita, ka, lai arī brīvība dzīvot bez bailēm ir ļoti būtiska, ar to vien nepietiek. Visiem cilvēkiem ir tiesības tikt cienītiem un dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi.

128. Likuma varas aizsardzība un veicināšana, cilvēktiesības un demokrātija ir neapšaubāmas vērtības. Tās ir būtiskas tiesīguma, iespēju un stabilitātes pasaulē. Mēs nevarēsim sasniegt nospraustos drošības mērķus un attīstību, ja tās nebalstīsies uz drošiem, cilvēku cieņu veicinošiem, pamatiem.

129. Ja runājam par pieņemtajiem likumiem, nevienai paaudzei to nav bijis tik daudz kā šai paaudzei. Mēs esam svētīti ar to, kas kopā sastāda starptautisku visaptverošu cilvēktiesību aizstāvības likumu krājumu, kurā uzskaitītas iespaidīgas normas, kā aizstāvēt vājākos, tajā skaitā konfliktu un izsekošanas upurus. Tāpat mums ir starptautisku likumu krājumi, kas regulē dažādas jomas, sākot no tirdzniecības un beidzot ar jūrlietu likumiem, no terorisma apkarošanas līdz vides aizsardzībai, un no vieglajiem ieročiem līdz masu iznīcināšanas ieročiem. Gadu gaitā krātā pieredze ir pierādījusi, ka miera līgumos ir nepieciešams iestrādāt normas par cilvēktiesību ievērošanu un likuma varu, kā arī nodrošināt šo normu ievērošanu. Tāpat pieredze ir pierādījusi, ka nevar bez ievēribas atstāt faktu, ka neviens juridisks princips – pat ne suverenitāte – nedrīkst aizstāvēt genocīdu, noziegumus pret cilvēci un masu ciešanas.

130. Bet, nenodrošinot īstenošanu, mūsu deklarācijas ir bezvērtīgas. Bez attiecīgas rīcības mūsu solījumiem nav seguma. Ciematos dzīvojošie cilvēki, kuri baidās no valdības mesto bumbu skaņām, kad tā cenšas apturēt uzbrukumus, vai no

slepkavnieciskas militāristu parādīšanās pie horizonta, nerod patvērumu Ženēvas konvencijas neīstenotajos vārdos, nemaz nerunājot par starptautiskās sabiedrības solījumiem “nekad atkal” neatkārtot Ruandas šausmas, kuras tā piedzīvoja pirms desmit gadiem. Līgumi, kuros aizliegta spīdzināšana, maz ko dod cietumniekiem, kurus pazemo to sagūstītāji, īpaši, ja starptautiskais cilvēktiesību aparāts ļauj atbildīgajiem slēpties aiz augsti stāvošu personu mugurām. Kara nomocītie iedzīvotāji, kurus uzmundrina cerības pēc miera līguma parakstīšanas, ātri nonāk izmisumā, redzot, ka likumīgas valdības vietā pie varas nonāk kara izraisītāji un bandu vadītāji, kuri paši nosaka sev likumus. Nopietna apņemšanās stiprināt demokrātiju savās mājās, par ko dalībvalstis vienojās Tūkstošgades deklarācijā, paliek tukši vārdi tiem, kuri nekad nav vēlējuši savus vadītājus un kuri neredz nekādas pārmaiņas uz labo pusi.

131. Lai īstenotu lielākas brīvības vīziju, ANO un tās dalībvalstīm jāstiprina likumiskais satvars, kuru tik nopietni esam veidojuši beidzamo sešu desmitgažu laikā. Vēl svarīgāk ir spert konkrētus soļus, lai samazinātu selektīvu likuma piemērošanu, patvaļīgu varas uzspiešanu un likumu pārkāpšanu bez likumiskām sekām. Šie soļi ir nozīmīgi Tūkstošgades deklarācijā nosprausto mērķu īstenošanai.

132. Tāpat es ceru, ka 2005. gadā mēs pieņemsim lēmumus, ar kuru palīdzību stiprināsim likuma varu starptautiski un valstu līmenī, nodrošināsim cieņu pret ANO cilvēktiesību aparātu un pilnveidosim tā struktūru, un vēl tiešāk atbalstīsim centienus nostiprināt un padziļināt demokrātiju visām tautām visā pasaulē. Mums jādara viss iespējamais, lai īstenotu “pienākumu aizsargāt” un pasargātu no ciešanām masu nežēlību upurus. Ir pienācis laiks valdībām uzņemties atbildību gan savu pilsoņu priekšā, gan vienai pret otru, cienot katra cilvēku brīvību, par kuru bieži vien tās tikai runā. No likumdošanas pieņemšanas ēras mums jāpievēršas šīs likumdošanas ieviešanai. Tas nepieciešams, lai īstenotu mūsu deklarētos principus mūsu kopējo interešu labā.

A. Likuma vara

133. Es patiesi ticu, ka katra valsts, kura atzīst likuma varu savās mājās, respektē likumu arī ārpus tās teritorijas, un, ka katrai tautai, kura uzstāj uz to ārpus savas teritorijas, jāīsteno šis princips arī tās mājās. Patiesi, Tūkstošgades deklarācija vēlreiz apstiprināja visu tautu ieguldījuma svarīgumu likuma varas nostiprināšanas procesā, kas veicinātu tautu drošību un labklājību. Tomēr daudzviet valdības un iedzīvotāji turpina pārkāpt likumus, bieži tas notiek bez nopietnām sekām priekš viņiem, bet ar nāvējošām sekām vājajiem un ievainojamajiem. Citviet, tie, kuri nerespektē likuma varu, piemēram, bruņotās grupas un teroristi, spēj likuma varas nozīmi noniecināt, jo mūsu miera veidošanas institūcijas un atbilstības mehānisms ir vāji. Nepietiek tikai definēt likuma varas koncepciju. Ir jāievieš jauni likumi, vecie ir jāīsteno un mūsu institūcijas ir jāapgādā labāk, lai varētu stiprināt likuma varu.

134. Nekur citur atšķirība starp retoriku un realitāti – starp deklarācijām un darbiem – nav tik spēcīga un tik nāvējoša kā starptautisko cilvēktiesību normu un standartu jomā. Nedrīkst būt tā, ka starptautiskā sabiedrība saskaras ar genocīdu vai masu cilvēktiesību pārkāpumiem, bet ANO stāv malā un ļauj atrisināt šo konfliktu ar postošām sekām daudziem tūkstošiem nevainīgu cilvēku. Esmu vērsis dalībvalstu uzmanību uz šo problēmu gadiem ilgi. Ruandas genocīda desmit gadu piemiņas

sakarā es prezentēju piecu punktu rīcības plānu genocīda novēršanai. Plānā tika uzsvērtā nepieciešamība rīkoties, lai novērstu bruņotus konfliktus, īstenot efektīvus pasākumus civiliedzīvotāju aizstāvībai, spert juridiski pamatotus soļus nesodāmības novēršanai, un īstenot agrīnā brīdinājuma sistēmu ar Genocīda novēršanas īpašā padomdevēja palīdzību, un veikt ātru un izšķirošu rīcību iespējama vai esoša genocīda gadījumā. Tomēr ir jādara vēl daudz vairāk, lai novērstu nežēlības un nodrošinātu starptautiskās sabiedrības piemērotu rīcību, saskaroties ar liela mēroga pārkāpumiem.

135. Starptautiskā intervences un valstu suverenitātes komisija un nesenā pagātnē arī Augsta līmeņa speciālistu grupa draudu, izaicinājumu un pārmaiņu jautājumos ar tās 16 biedriem no visas pasaules atbalstīja to, ko viņi paši nosauca par “jaunu starptautisku kolektīvu atbildības normu – aizsargāt” (skatīt A/59/565, 203.rdk.). Es labi apzinos, cik jūtīgs ir šis jautājums, un es pilnībā piekrītu šai pieejai. **Es uzskatu, ka mums ir jāuzņemas pienākums aizstāvēt, un, ja nepieciešams, tas jādara.** Šī atbildība gulstas, pirmkārt, uz katru atsevišķo dalībvalsti, kuras primārais pastāvēšanas iemesls un pienākums ir aizsargāt tās iedzīvotājus. Bet, ja valstu valdības nespēj vai nevēlas aizsargāt tās iedzīvotājus, šis pienākums jāuzņemas starptautiskajai sabiedrībai, izmantojot tās diplomātiskās, humanitārās un citas metodes, lai palīdzētu aizsargāt civiliedzīvotāju cilvēktiesības un labklājību. Kad šādas metodes izrādās nepietiekamas, Drošības padomei var rasties nepieciešamība lemt par rīcību saskaņā ar ANO Statūtiem, tajā skaitā bruņota spēka lietošanu. Šādā gadījumā, tāpat kā visos citos, tai jārīkojas saskaņā ar III nodaļā noteiktajiem principiem.

136. Atbalsts likuma varai jāstiprina arī, piedaloties daudzpusējās konvencijās. Pašlaik daudzas dalībvalstis paliek ārpus daudzpusējo konvenciju satvara, un dažos gadījumos tas ir iemesls, kāpēc svarīgas konvencijas netiek īstenotas. Pirms pieciem gadiem es nodrošināju dalībvalstīm īpašas iespējas to starptautisku nolīgumu parakstīšanai vai ratificēšanai, kuriem esmu uzglabātājs. Tas bija veiksmīgs lēmums un kopš tā laika ik gadu tiek parakstīti vairāki starptautiski nolīgumi. Šī gada galvenais notikums vērsts uz 31 daudzpusēju nolīgumu parakstīšanu, kas palīdzēs mums reaģēt uz globāliem izaicinājumiem, uzsvāru liekot uz cilvēktiesību aizstāvību, bēgļu jautājumu risināšanu, terorisma un organizētās noziedzības apkarošanu un jūras likumdošanas īstenošanu. **Es īpaši lūdzu valstu vadītājus ratificēt un īstenot nolīgumus, kas attiecas uz civiliedzīvotāju aizsardzību.**

137. Lai mēs efektīvi varētu īstenot centienus palīdzēt sabiedrībām atgūties no vardarbīgās pagātnes, svarīgi ir, lai valstīs būtu efektīvas likumdošanas un likumu īstenošanas institūcijas. Tomēr gan ANO, gan citas starptautiskās organizācijas ir nepietiekami aprīkotas, lai nodrošinātu palīdzību šādām institūcijām. Kā jau norādīju savā ziņojumā par likuma varu un pārejas justīciju konfliktu un pēckonfliktu sabiedrībās (S/2004/616), mums trūkst piemērotas izvērtēšanas un plānošanas jaudas, gan uz vietām, gan centrālajā birojā. Tā rezultātā palīdzība bieži ir daļēja, lēna un ne īpaši piemērota vēlamā mērķa sasniegšanai. Lai palīdzētu ANO īstenot tās potenciālu šajā jomā, **es grasos izveidot likuma varas nodrošināšanas palīdzības nodaļu, balstoties uz esošajiem ANO darbiniekiem ieteiktajā Miera veidošanas atbalsta birojā (skatīt V nodaļu), kas palīdzētu valstu centienos no jauna nodibināt likuma varu konfliktu un pēckonfliktu sabiedrībās.**

138. Taisnīgums ir svarīga likuma varas sastāvdaļa. Nepārvērtējams progress ir sasniegts, izveidojot Starptautisko Krimināltiesu, kura turpina divu īpašo bijušās Dienvidslāvijas un Ruandas tribunālu darbu; tas tiek darīts arī ar jauktā tribunāla izveidi Sjerraleonē un, cerams, drīzumā arī Kambodžā. Citas svarīgas iniciatīvas ietver ekspertu un izmeklēšanas komisijas – tādas, kā tika izveidotas Darfūrā, Timorā-Lestē un Kotdivuārā. Tomēr nesodāmība turpina mest ēnu uz starptautisko cilvēktiesību normu un standartu ievērošanu, ar traģiskām sekām plaši izplatītu cilvēktiesību pārkāpumu veidā, kas turpinās līdz pat šai dienai. Lai palielinātu iespējas cilvēktiesību pārkāpumu upuriem atgūties no piedzīvotā un novērstu turpmākas šausmas, **es mudinu dalībvalstis pilnībā sadarboties ar Starptautisko Krimināltiesu un citiem starptautiskiem vai jauktajiem kara noziegumu tribunāliem, un pēc to pieprasījuma izdot apsūdzētās personas.**

139. Starptautiskā tiesa ir visas starptautiskās tiesu sistēmas centrā; tā izskata nesaskaņas starp valstīm. Beidzamajos gados Starptautiskās tiesas iztiesājamo lietu saraksts ir ievērojami pieaudzis, kā arī ir izskatīts noteikts lietu skaits, bet resursu joprojām trūkst. **Ir nepieciešams izskatīt veidus, kā stiprināt Starptautiskās tiesas darbu.** Es aicinu tās dalībvalstis, kuras vēl to nav darījušas, lemt par Starptautiskās tiesas jurisdikcijas obligātu atzīšanu – kopumā, ja iespējams, jeb vismaz īpašās situācijās. Tāpat es aicinu visas puses atcerēties, ka Starptautiskai tiesai ir padomdevēja tiesības un izmantot šīs iespējas. Sadarbībā ar valstīm, kuras tiesājas, ir jāuzlabo Starptautiskās tiesas darba metodes un jāsaīsina procesa ilgums.

B. Cilvēktiesības

140. Cilvēktiesības ir būtiskas gan nabadzīgiem, gan bagātiem un to aizsardzība ir vienlīdz svarīga gan attīstītās pasaules drošībai un labklājībai, gan attīstības valstīm. Attiecībā uz cilvēktiesībām ir kļūdaini uzskatīt, ka ir iespējams kompromiss starp cilvēktiesībām un tādiem mērķiem kā drošība vai attīstība. Mēs tikai vājinām savus spēkus, cenšoties apkarot galīgas nabadzības šausmas vai terorismu, ja mūsu centienos to paveikt mēs noliedzam pašas cilvēktiesības, kuras šis posts atņem cilvēkiem. Gan mūsu morālai pozīcijai, gan praktiskai mūsu darbību efektivitātei ir svarīgi izstrādāt stratēģijas, kas balstītas uz cilvēktiesību aizsardzību.

141. Kopš dibināšanas Apvienoto Nāciju Organizācija ir uzņēmusies saistības tikties pēc miera un taisnīguma, kas balstīts uz cilvēktiesību ievērošanu – tā ir misija, kuru pirms pieciem gadiem no jauna ANO apstiprināja savā Tūkstošgades deklarācijā. Bet cilvēktiesību aizsardzības sistēma starptautiskā līmenī šodien ir zināmā saspringumā. Ir jāīsteno izmaiņas ANO, lai nodrošinātu ilgtermiņa, augsta līmeņa iesaistīšanos cilvēktiesību jautājumu risināšanā visā ANO darbībā.

142. Svarīgas izmaiņas jau ir uzsāktas. Kopš Tūkstošgades deklarācijas pieņemšanas ANO cilvēktiesību aparāts ir paplašinājis savu aizsardzības darbību, tehnisko palīdzību un atbalstu cilvēktiesību institūcijām, tādējādi starptautiskie cilvēktiesību standarti tagad tiek labāk ievēroti daudzās valstīs. Pagājušajā gadā es uzsāku “2. aktivitāti”, t.i., globālu programmu, kura izveidota ar mērķi aprīkot ANO starpaģentūru valstu komandas darbam dalībvalstīs – pēc šo valstu attiecīga lūguma, atbalstīt šo valstu nacionālās cilvēktiesību aizsardzības un veicināšanas sistēmas. **Šai programmai steidzami nepieciešami resursi un papildu darbinieki, tajā skaitā**

pastiprināta kapacitāte valstu komandu apmācībai ANO Augstā komisāra cilvēktiesību jautājumos biroja ietvaros.

143. Bet tehniskā palīdzība un ilgtermiņa institucionālā stiprināšana vien nav pietiekamas, ja tiek pārkāpts pamata cilvēktiesību aizsargāšanas princips. Lielāka cilvēktiesību speciālistu klātbūtne krīzes brīžos nodrošinātu ANO institūciju savlaicīgu informēšanu un, ja nepieciešams, nopietnu uzmanību situācijām, kurās nepieciešama rīcība.

144. Biežāki Drošības padomes aicinājumi Augstajam komisāram pastāstīt tai par īpašajām situācijām norāda, ka padomes locekļi aizvien vairāk apzinās nepieciešamību ņemt vērā cilvēktiesību aspektu tās rezolūcijās par mieru un drošību. **Augstajam komisāram ir jābūt aktīvākai lomai Drošības padomes un ieteiktās Miera veidošanas komisijas pārrunās, uzsvāru liekot uz attiecīgu nosacījumu ietveršanu Drošības padomes rezolūcijās.** Patiesi, cilvēktiesības jāiestrādā lēmumu pieņemšanā un diskusijās visā ANO darbā. Cilvēktiesību “integrētās pieejas” koncepcija beidzamajos gados ir izpelnījies pieaugošu uzmanību, bet joprojām tā nav pienācīgi atspoguļota galvenajos politikas un resursu lēmumos.

145. Visi šie novērojumi norāda uz nepieciešamību pastiprināt Augstā komisāra cilvēktiesību jautājumos biroju. Tā kā Augstā komisāra darbības lauks ir paplašinājies tādās jomās kā reaģēšana uz krīžu situācijām, valstu cilvēktiesību institūciju stiprināšana, atbalsts Tūkstošgades deklarācijas mērķu īstenošanai un konfliktu novēršanai, Augstā komisāra birojs ir un paliek pārāk trūcīgi aprīkots, lai reaģētu uz daudzajiem dažādajiem cilvēktiesību pārkāpumiem starptautiskajā sabiedrībā. **Dalībvalstu deklarētā iesaistīšanās cilvēktiesību veicināšanā ir jāpapildina ar resursiem, lai stiprinātu Biroja spēju īstenot tā galveno mandātu. Esmu lūdzis Augsto komisāru 60 dienu laikā iesniegt turpmākās rīcības plānu.**

146. Augstā komisāre un viņas birojs ir jāiesaista visās ANO darbībās. Bet to iespējams paveikt tikai tad, ja mūsu cilvēktiesību aparāta starpvaldību veidojumi ir spēcīgi. Tāpēc V nodaļā es izteikšu priekšlikumu pārveidot institūciju, kurai jābūt centrālajam ANO cilvēktiesību sistēmas pīlāram – Cilvēktiesību komisiju.

147. Bet arī cilvēktiesību līgumu institūcijām jābūt daudz efektīvākām un ātrāk jāreaģē uz tiesību pārkāpumiem, par kuru saglabāšanu šīm institūcijām ir izsniegti mandāti. Līgumu institūciju sistēma joprojām ir maz zināma; iemesls šādi nezināšanai ir tāds, ka daudzas valstis savlaicīgi vai vispār neziņo par savām līguma institūcijām, kā arī tāpēc, ka pastāv ziņošanas prasību dubultošanās; un to tālāk vājina nepienācīga ieteikumu īstenošana. **Ir pilnībā jāsapatavo un jāievieš saskaņotas vadlīnijas visām cilvēktiesību līgumu institūcijām, lai šīs institūcijas varētu darboties kā vienota sistēma.**

C. Demokrātija

148. Vispārējā cilvēktiesību deklarācija¹⁹, kuru Ģenerālā Asambleja pieņēma 1948. gadā, skaidri formulēja demokrātijas pamatprincipus. Kopš deklarācijas pieņemšanas tā ir iedvesmojusi konstitūcijas izstrādāšanu daudzās pasaules valstīs, un ir devusi lielu ieguldījumu galīgajai demokrātijas jēdziena pieņemšanai pasaulē, padarot to par universālu vērtību. Visiem cilvēkiem jau piedzimstot jābūt tiesībām

izvēlēties to, kā pār viņiem valdīs un kas pār viņiem valdīs, un cilvēktiesību deklarācijas vispārējai atzīšanai jābūt galvenajam Apvienoto Nāciju Organizācijas mērķim, kurš vedina uz lielāku brīvību.

149. Tūkstošgades deklarācijā ikviens dalībvalsts apņēmas stiprināt tās kapacitāti, lai īstenotu demokrātijas principus un labo praksi. Tajā pašā gadā Ģenerālā Asambleja pieņēma rezolūciju par demokrātijas veicināšanu un konsolidēšanu.²⁰ Vairāk nekā 100 valstis šobrīd ir parakstījušas Varšavas Demokrātiskas Kopienas deklarāciju (skatīt A/55/328, I. pielikums), un 2002. gadā šī pati kopiena atbalstīja Seulas rīcības plānu (skatīt A/57/618, I. pielikums), kurā uzskaitīti būtiskākie pārstāvnieciskas demokrātijas elementi un noteikti pasākumi, ar kuriem to veicināt. Reģionālās organizācijas daudzās pasaules valstīs demokrātijas veicināšanu ir padarījušas par sava darba pamatuzdevumu, un ir patīkami atzīmēt arī to, ka redzam veidojamies spēcīgu globālo un reģionālo pilsoniskās sabiedrības organizāciju kopienu, kura veicina demokrātijas pārvaldību. Tas viss pastiprina principu, ka demokrātija nepieder kādai valstij vai reģionam, bet gan ir universāla.

150. Tomēr ar apņemšanos nepietiek, ir nepieciešama darbība un demokrātijas aizstāvēšanai arī – piesardzība. Draudi demokrātijai pastāv joprojām. Kā esam pieredzējuši laiku pa laikam, pāreja uz demokrātiju ir delikāts un grūts process, un bieži tas sastopas ar nopietniem kavēkļiem. ANO palīdz dalībvalstīm, atbalstot jaunizveidotās demokrātijas ar juridisku, tehnisku un finansiālu palīdzību, un padomu. Piemēram, ANO ir sniegusi reālu palīdzību vēlēšanu organizēšanā daudzās valstīs, bieži vien izšķirošos šo valstu vēstures brīžos – vairāk nekā 20 valstīm beidzamā gada laikā, tajā skaitā, Afganistānai, Palestīnai, Irākai un Burundi. Līdzīgi ANO darbs, uzlabojot pārvaldību visā attīstības pasaulē un pārveidojot likuma varu un valsts institūcijas kara plosītajās valstīs, ir nozīmīgs, lai nodrošinātu demokrātijai labvēlīgu augsni un attīstību.

151. ANO dara vairāk nekā jebkura cita organizācija, lai veicinātu un stiprinātu demokrātiskās institūcijas un labās prakses visā pasaulē, bet šis fakts ir maz zināms. Mūsu darba ietekme mazinās, jo mēs daudz pūliņu veltām organizācijas birokrātijas dažādām izpausmēm. Ir laiks apvienot dažādos atsevišķos punktus. Joprojām pastāv trūkumi mūsu kapacitātē vairākās izšķirošās jomās. ANO kā veselums ir labāk jākoordinē un resursi jāmobilizē efektīvāk. ANO nedrīkst ierobežot tās lomu līdz standartu noteikšanai, bet gan jāpalielina tās sniegtā palīdzība saviem biedriem paplašināt un pastiprināt demokrātijas tendences visā pasaulē. **Lai to paveiktu, es atbalstu demokrātijas fonda izveidi ANO paspārnē, lai nodrošinātu ar palīdzību valstis, kuras vēlas veidot vai stiprināt demokrātiju tajās. Bez tam, esmu nolēmis nodrošināt, ka mūsu darbība šajā jomā tiek koordinēta, nodibinot precīzi formulētu saikni starp ANO Attīstības programmas demokrātiskās pārvaldības darbu un Politisko lietu departamenta vēlēšanu atbalsta nodaļu.**

152. No II līdz IV nodaļai esmu uzsvēris lielākas brīvības īstenošanas jautājuma savstarpēji saistītās problēmas jaunajā gadsimtā. Esmu arī norādījis, ko uzskatu par būtiskiem mūsu kolektīvās reaģēšanas elementiem, tajā skaitā tajās daudzajās jomās, kurās, manuprāt, ANO būtu jābūt labāk aprīkotai, lai varētu dod savu ieguldījumu procesa virzībā. V nodaļā vērsīšu uzmanību uz īpašu reformu detalizētāku izklāstu, kuras uzskatu par nepieciešamām, ja mūsu organizācija vēlas pienācīgi rīkoties, veidojot un īstenojot šādu kolektīvo reaģēšanas sistēmu visā globālo jautājumu klāstā.

V Apvienoto Nāciju Organizācijas stiprināšana

153. Šajā ziņojumā esmu apgalvojis, ka ANO principi un darbības mērķi, kas noteikti organizācijas Statūtos, ir tikpat svarīgi šodien, kā tie bija 1945. gadā, un pašreiz mums ir fantastiska iespēja tos īstenot. Tomēr jāievēro, ka kaut arī mērķi ir nosprausti un principi skaidri noteikti, praksei un organizācijai jāiet līdzī laimam. Ja Apvienoto Nāciju Organizācija vēlas būt tās dalībvalstīm un visiem pasaules iedzīvotājiem noderīgs instruments, vēršoties pret problēmām, kas apskatītas šī ziņojuma II līdz IV nodaļā, tai pilnībā jāpielāgojas divdesmit pirmā gadsimta vajadzībām un apstākļiem. Organizācijai jābūt atvērtai ne tikai tās dalībvalstīm, bet arī pilsoniskajai sabiedrībai, kurai gan valsts, gan starptautiskā līmenī ir aizvien svarīgāka loma pasaules notikumu virzībā. Tās spēks rodas sadarbības varenībā un no tās spējas saistīt šos partnerus ietekmīgās koalīcijās, lai labvēlīgi ietekmētu visu to jautājumu spektru, kuri risināmi, lai sasniegtu lielāku brīvību.

154. Mūsu organizācija kā organizācija tika izveidota citādam laikmetam. Tāpat ir skaidrs, ka ne visas mūsu darbības ir piemērotas šodienas vajadzībām. Tieši šī iemesla dēļ valstu un valdību vadītāji Tūkstošgades deklarācijā atzina nepieciešamību stiprināt ANO, lai izveidotu to par efektīvāku instrumentu valstu prioritāšu sasniegšanai.

155. Patiešām, kopš 1997. gada, kad es stājos ANO ģenerālsekretāra amatā, viena no manas darbības prioritātēm ir bijusi īstenot reformu ANO iekšējās struktūrās un kultūrā, lai padarītu organizāciju noderīgāku tās dalībvalstīm un visiem pasaules iedzīvotājiem. Daudz kas jau ir sasniegts. Šodien organizācijas struktūras ir noteiktākas, ANO darba metodes ir efektīvākas un dažādās programmas ir labāk koordinētas, kā arī daudzās jomās ir izveidotas darbojošās partnerības ar pilsonisko sabiedrību un privāto sektoru. Ekonomikas un sociālajā sfērā Tūkstošgades attīstības mērķi šobrīd kalpo par kopējās politikas ietvaru visai Apvienoto Nāciju Organizācijas sistēmai un plašākai starptautiskās attīstības sabiedrībai. ANO miera uzturēšanas misijas šodien ir daudz labāk organizētas nekā agrāk, pastāv daudz labāka izpratne par daudzajiem dažādajiem uzdevumiem, kas veicami, lai novērstu atkārtotu sadursmju izcelšanos un nodibinātu pamatu ilgstošam mieram. Mēs esam izveidojuši stratēģiskas partnerības ar daudziem nevalstiskā sektora spēlētājiem, kuri dod nozīmīgu devumu globālās drošības, izaugsmes un brīvības veicināšanai.

156. Bet vēl vairāk pārmaiņu ir vēl tikai priekšā. Mūsu darbības efektivitāti kavē dažādās pārvaldības struktūras daudzās sistēmas daļās, mandāti, kas pārklājas un mandāti, kas atspoguļo pagājušo laiku prioritātes, bet neveicina šodienas prioritāšu risināšanu. Ir svarīgi piešķirt vadītājiem reālas pilnvaras, lai viņi pilnībā varētu saskaņot sistēmas darbību ar dalībvalstu noteiktajiem mērķiem – es ceru, ka tie saskan ar mērķiem, kuri ir noteikti šajā ziņojumā. Mums jāveido profesionālāks organizācijas Sekretariāts, kura darbinieki un vadība būtu pilnībā atbildīgi par savu veikumu. Mums jānodrošina lielāka saskaņotība gan starp dažādiem ANO pārstāvjiem un viņu darbībām katrā valstī, gan visā ANO sistēmā, it īpaši ekonomiskajā un sociālajā sektorā.

157. Bet reformu, lai tā būtu efektīva, nevar vērst tikai un vienīgi uz izpildsektoru. Ir laiks iedvest jaunas vēsmas arī Apvienoto Nāciju Organizācijas starpvaldību orgānos.

A. Ģenerālā Asambleja

158. Kā jau no jauna tika noteikts Tūkstošgades deklarācijā, Ģenerālā Asambleja ir Apvienoto Nāciju Organizācijas galvenais padomdevēj-, politikas veidošanas un pārstāvniecības orgāns. Tai ir tiesības pieņemt lēmumu par un apstiprināt organizācijas budžetu un tā ievēl citu padomdevējorgānu, tajā skaitā, Drošības padomes, locekļus. Tāpēc ir saprotamas dalībvalstu bažas par Ģenerālās Asamblejas prestiža krišanos un tās aizvien mazāko devumu organizācijas darbībā. Šis process ir jāaptur un jāpavērš pretējā virzienā, un tas iespējams tikai un vienīgi tad, ja Ģenerālā Asambleja kļūst efektīvāka savā darbībā.

159. Beidzamajos gados Ģenerālās Asamblejas vienprātīgi pieņemto lēmumu skaits nepārtraukti ir audzis. Tas būtu apsveicami, ja šī tendence atspoguļotu patiesu dalībvalstu mērķu vienotību, reaģējot uz globāliem izaicinājumiem. Diemžēl vienprātība (bieži interpretēta kā nepieciešamais balsu vairākums) ir izbeigusies pati no sevis. Vispirms to meklē katrā reģionālajā grupā un tad visas organizācijas līmenī. Nav pierādījies, ka tādējādi tiktu saskaņotas dalībvalstu intereses. Drīzāk tas mudina Ģenerālo Asambleju pievērsties vispārīgiem lēmumiem tā vietā, lai nopietni mēģinātu darboties. Šāda veida pārrunas tiecas vērst uzmanību uz procesu nevis lietas būtību un daudzi tā saucamie lēmumi vienkārši atspoguļo ļoti dažādo viedokļu zemāko kopsaucēju.

160. Dalībvalstis jau vairākus gadus ir vienisprātis, ka Ģenerālajai Asamblejai jāracionalizē tās procedūras un struktūras, lai uzlabotu padomdošanas procesu un padarītu to efektīvāku. Ir sperti vairāki nelieli soļi. Tagad daudzas dalībvalstis izsaka priekšlikumus, kā "atdzīvināt" Ģenerālo Asambleju. **Ģenerālajai Asamblejai jāveic nopietni pasākumi, lai racionalizētu tās darbību, paātrinātu padomdošanas procesu, īpaši racionalizējot tās darba kārtību, komiteju struktūru un plenāra debašu un ziņojumu pieprasīšanas procedūras, kā arī stiprinot tās Prezidenta lomu un pilnvaras.**

161. Tai arī daudz aktīvāk jāiesaistās sadarbībā ar pilsonisko sabiedrību – ņemot vērā faktu, ka beidzamās desmitgades laikā strauji pieaugusi sadarbība, kuras rezultātā pilsoniskā sabiedrība ir iesaistīta vairumā ANO aktivitāšu. Patiešām, ANO mērķus var sasniegt tikai tad, ja darbībā aktīvi iesaistās pilsoniskā sabiedrība un valstu valdības. Ievērojamu personu darba grupa ANO un pilsoniskās sabiedrības attiecību jomā, kuru es izveidoju 2003. gadā, ir izteikusi daudzas noderīgas rekomendācijas, lai uzlabotu mūsu darbu ar pilsonisko sabiedrību un es esmu novirzījis Ģenerālajai Asamblejai šīs grupas ziņojumu (skatīt A/58/817 un lab.1) ar saviem komentāriem. **Ģenerālajai Asamblejai jāstrādā saskaņā ar šīm rekomendācijām un jāizveido mehānismi, kas nodrošinātu tās pilnīgu un sistemātisku sadarbību ar pilsonisko sabiedrību.**

163. Ģenerālajai Asamblejai jāpārskata tās komiteju struktūra, darbība un veiktā uzraudzība, kā arī pārskati, kurus Asambleja saņem no konkrētajām komitejām. Ģenerālajai Asamblejai nepieciešams mehānisms, ar kura palīdzību pārskatīt tās komiteju lēmumus, lai izvairītos no organizācijas pārslogošanas ar nepamatotiem mandātiem un neturpinātu esošo problēmu ar budžeta mikrovadību un posteņu piešķiršanu Sekretariātā. Ja Ģenerālā Asambleja nespēs atrisināt šīs problēmas, tā nespēs arī efektīvi un elastīgi reaģēt uz dalībvalstu vajadzībām.

164. Ir skaidrs, ka nekas no šeit minētā nenotiks, ja dalībvalstis augstākajā līmenī neizrādīs nopietnu interesi pārveidot Asambleju un neuzstās, ka to pārstāvjiem jāiesaistās Asamblejas debatēs, lai sasniegtu reālus un pozitīvus rezultātus. Ja dalībvalstis to nedarīs, Ģenerālās Asamblejas darbība turpinās būt neapmierinoša un dalībvalstīm nebūtu jābūt par to pārsteigtām.

B. Padomes

165. Apvienoto Nāciju Organizācijas dibinātāji ir apveltījuši to ar trijām padomēm, kuras katra ir atbildīga par notiekošo konkrētā jomā: Drošības padome, Ekonomisko un sociālo lietu padome un Aizbildniecības padome. Laika gaitā atbildību sadalījums starp tām ir kļuvis aizvien nelīdzsvarotāks: Drošības padomes pilnvaras ir nepārtraukti pieaugušas un īpaši kopš aukstā kara beigām tā baudījusi tās biedru mērķu vienprātību, bet tajā pašā laikā ir pieredzējusi, ka tās pilnvaras tiek apšaubītas attiecībā uz padomes sastāvu, kurš ir anahronisks vai ar nepietiekamu pārstāvniecību; Ekonomisko un sociālo lietu padomes nozīme bieži vien tikusi noniecināta attiecībā uz globāliem ekonomiskās un sociālās pārvaldības jautājumiem; un Aizbildniecības padome, kura ir veiksmīgi pildījusi tai uzticētās funkcijas, pašlaik ir tikai formāli eksistējoša institūcija.

166. Es uzskatu, ka mums jāatjauno šis līdzsvars ar trim padomēm, respektīvi, (a) starptautiskais miers un drošība, (b) ekonomiskie un sociālie jautājumi, un (c) cilvēktiesības, kuru veicināšana ir viens no organizācijas pamatuzdevumiem no tās dibināšanas brīža, bet kuru īstenošanai šobrīd nepieciešamas efektīvākas darbības struktūras. Šīm padomēm kopā jāuzņemas veicināt samītu un citu dalībvalstu konferenču lēmumu īstenošanu, tām jābūt globāliem veidojumiem, kuri spēj pienācīgi risināt drošības, attīstības un tiesiskuma jautājumus. Pirmās divas padomes, protams, jau eksistē, bet ir jāveicina to darbība. Trešajai nepieciešama tālejoša restrukturizācija un mūsu esošā cilvēktiesību aparāta uzlabošana.

Drošības padome

167. Ievērojot Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtus, visas dalībvalstis atzīst Drošības padomes primāro atbildību par starptautiskā miera un drošības uzturēšanu, un piekrīt pildīt tās lēmumus. Tāpēc gan ANO, gan visas pasaules mērogā ir ļoti svarīgi, lai Drošības padome būtu spējīga pildīt tai uzticētos pienākumus un tās lēmumi tiktu respektēti visā pasaulē.

168. Tūkstošgades deklarācijā visas valstis pieņēma lēmumu pastiprināt to centienus "īstenot visaptverošu Drošības padomes reformu visās tās aspektos" (skatīt Ģenerālās Asamblejas rezolūciju 55/2, 30. rindkopu). Šis lēmums atspoguļo uzskatu, kuru jau ilgi pauž vairākums dalībvalstu, ka ir nepieciešamas izmaiņas Drošības padomes sastāvā, lai tajā būtu plašāk pārstāvēta visa starptautiskā sabiedrība kopumā, kā arī tiktu ievērota šodienas ģeopolitiskā realitāte, un līdz ar to padomes lēmumi tiktu atzīti pasaules acīs. Tās darbības metodēm jābūt efektīvākām un caurskatāmākām. Padomei jābūt ne tikai pārstāvnieciskai, tai arī jāvēlas un jāspēj rīkoties, kad rīcība ir nepieciešama. Šo divu vajadzību saskaņošana ir nopietns pārbaudījums, kuru jāspēj pārvarēt jebkuram reformas īstenošanai.

169. Pirms diviem gadiem es deklarēju, ka, manuprāt, nevienu Apvienoto Nāciju Organizācijas reformu nevar īstenot, neveicot reformas Drošības padomē. Mana pārliecība joprojām nav mainījusies. Drošības padomē jābūt pārstāvētam reālajam varas sadalījumam pasaulē. Tāpēc es atbalstu viedokli, kurš izteikts Augsta līmeņa speciālistu grupas draudu, izaicinājumu un pārmaiņu jautājumos ziņojumā (A/59/565) attiecībā uz Drošības padomes reformām, t.i.:

- (a) respektējot ANO Statūtu 23. pantu, jāpalielina iesaistīšanās lēmumu pieņemšanā no to puses, kuri ANO iegulda visvairāk finansu, militāros un diplomātiskos līdzekļus – īpaši ieguldījuma apjoma ziņā ANO tiešajos budžetos, piedaloties pilnvarotās miera operācijās, ieguldot ANO organizētās brīvprātīgo aktivitātēs drošības un attīstības jomās, un diplomātiskās aktivitātēs, atbalstot ANO mērķus un mandātus. Starp attīstītajām valstīm, kuras sasniegušas zināmu attīstības līmeni vai strauji progresē, par svarīgu ieguldījuma kritēriju uzskatāms starptautiski apstiprināto 0,7 procentu no NKP novirzīšana vispārējai oficiālajai palīdzībai attīstības jomā;
- (b) lai nodrošinātu plašāku pārstāvniecību, lēmumu pieņemšanā jāiesaista vairāk valstis, īpaši no attīstības valstu vidus;
- (c) šiem principiem nav jāpasliktina Drošības padomes efektivitāte;
- (d) šiem principiem jāuzlabo Padomes demokrātiskā un saprotamā daba.

170. Es mudinu dalībvalstis izsvērt divas iespējas, A un B modeļus, kuri definēti šajā ziņojumā (skatīt 5. teksta tabulu), vai jebkuru citu īstenojamu priekšlikumu, kurš radies uz kāda no šo modeļu bāzes. Dalībvalstīm jāpieņem lēmums šajā svarīgajā jautājumā pirms 2005. gada septembra samita. Būtu ļoti labi, ja dalībvalstis pieņemtu lēmumu ar balsu vairākumu, bet ja tās nevar panākt vienošanos, tas nevar kalpot par attaisnojumu darbības atlikšanai.

5. teksta tabula

Drošības padomes reforma: A un B modeļi

A modelis paredz sešas jaunas pastāvīgas vietas bez veto tiesībām, un trīs jaunas nepastāvīgās vietas ar divu gadu termiņu, kuru sadalījums pa lielākajām reģionālajām teritorijām būtu šāds:

<i>Reģionālā teritorija</i>	<i>Valstu skaits</i>	<i>Pastāvīgas vietas (turpinās)</i>	<i>Ieteiktas jaunas vietas</i>	<i>Ieteiktas vietas ar 2 gadu termiņu (nepagarināmas)</i>	<i>Kopā</i>
Āfrika	53	0	2	4	6
Āzija un Klusais okeāns	56	1	2	3	6
Eiropa	47	3	1	2	6
Amerikas	35	1	1	4	6
Kopā A modelis	191	5	6	13	24

B modelis neparedz jaunas pastāvīgas vietas, bet veido jaunas kategorijas astoņas vietas ar termiņu uz četriem gadiem, ko var pagarināt un vienu jaunu

nepastāvīgu vietu uz diviem gadiem (termiņš nepagarināms), kuru sadalījums pa galvenajām reģionālajām teritorijām ir sekojošs:

<i>Reģionālā teritorija</i>	<i>Valstu skaits</i>	<i>Pastāvīgas vietas (turpinās)</i>	<i>Ieteiktas jaunas vietas ar četrus gadu termiņu (atjaunojamas)</i>	<i>Ieteiktas vietas ar 2 gadu termiņu (neatjaunojamas)</i>	<i>Kopā</i>
Āfrika	53	0	2	4	6
Āzija un Klusais okeāns	56	1	2	3	6
Eiropa	47	3	2	1	6
Amerikas	35	1	2	3	6
Kopā modelis A	191	5	8	11	24

Ekonomisko un sociālo lietu padome

171. Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūti piešķir Ekonomisko un sociālo lietu padomei virkni svarīgu funkciju, tajā skaitā, koordinēšanu, politiku pārskatu un politisko dialogu veicināšanu. Vairums no šīm funkcijām mūsdienu globalizācijas gadsimtā šķiet noteicošākas nekā jebkad agrāk. Tas skaidri parādās visaptverošos ANO attīstības uzdevumos, kuri iezīmējas no 1990to gadu samitiem un konferencēm. Vairāk nekā jebkad agrāk Apvienoto Nāciju Organizācijai jāspēj saskaņoti izstrādāt un īstenot politiku šajā jomā. Padomes funkcijas ir izstrādātas tā, lai rastu atrisinājumu šiem izaicinājumiem, bet tā vēl nav pienācīgi tos novērtējusi.

172. 1945. gadā ANO Statūtu sastādītāji nepiešķīra Ekonomisko un sociālo lietu padomei lēmumu īstenošanas pilnvaras. Pagājušajā gadā Bretonvudā tika panākta vienošanās izveidot spēcīgas starptautiskas finansu institūcijas un mēs ceram, ka šīs organizācijas papildus dažādajām specializētajām aģentūrām papildinās arī Pasaules Tirdzniecības organizācija, līdz ar to skaidri tiek noteikts, ka starptautisko ekonomisko lēmumu pieņemšana būs decentralizēta. Bet tas padomes koordinējošo, sasaucēja lomu vērš vēl svarīgāku, padarot to par politiskā dialoga forumu un vienprātības kalšanas vietu. Padome ir vienīgais Apvienoto Nāciju Organizācijas orgāns, kuram saskaņā ar ANO Statūtiem ir skaidri piešķirtas tiesības koordinēt specializēto aģentūru darbību un konsultēt nevalstiskās organizācijas. Tās aizgādībā darbojas funkcionālu un reģionālu komiteju tīkls, kurš vērš aizvien lielāku uzmanību uz attīstības mērķu īstenošanu.

173. Ekonomisko un sociālo lietu padome beidzamajos gados ir izmantojusi tai uzticētās pilnvaras, veicinājusi sadarbību, piemēram, organizējot ikgadējas augsta līmeņa sanāksmes ar tirdzniecības un finansu institūcijām, un izveidojot unikālu Informācijas un komunikāciju tehnoloģiju darba grupu. Tās devums ir arī drošības un attīstības jautājumu risināšana, izveidojot darba grupas saskaņā ar dalībvalstu īpašajām vajadzībām.

174. Šīs iniciatīvas ir palīdzējušas veicināt lielāku iesaistīto pušu darbības saskaņotību un koordinēšanu, bet joprojām pastāv novēršami trūkumi.

175. Pirmkārt, pastāv aizvien pieaugošāka nepieciešamība integrēt, koordinēt un pārskatīt ANO attīstības uzdevumus, kuri izkristalizējušies pasaules konferenču un samitu rezultātā. **Šim nolūkam Ekonomisko un sociālo lietu padomei jāveic ikgadējs progressa izvērtējums valdību līmenī, lai noteiktu virzību uz attīstības mērķiem, it īpaši tiem, kas ietverti Tūkstošgades attīstības mērķos.** Šim izvērtējumam jābalstās uz dalībvalstu sagatavotu vienādranga progressa ziņojumu izvērtējumu, kuru sagatavošanā palīdzējušas ANO aģentūras un reģionālās komisijas.

176. Otrkārt, ir jāizskata starptautiskās attīstības sadarbības tendences, jāveicina lielāka saskaņotība starp dažādu iesaistīto pušu aktivitātēm attīstības labā un jāstiprina saikne starp Apvienoto Nāciju Organizācijas sistēmas darbības normatīvo un operatīvo pusēm. **Lai novērstu šo trūkumu, Ekonomisko un sociālo lietu padomei jākalpo par augsta līmeņa attīstības sadarbības forumu. Šādu forumu varētu sasaukt reizi divos gados, transformējot padomes augstā līmeņa segmentu.**

177. Treškārt, ir nepieciešams risināt ekonomiskās un sociālas problēmas, novērst draudus un krīzes tiklīdz tās parādās. **Šim nolūkam Ekonomisko un sociālo lietu padomei jāorganizē savlaicīgas sanāksmes, lai izvērtētu draudus attīstībai, kā piemēram, bada, epidēmiju un liela mēroga dabas katastrofu ietekmi un veicinātu koordinētu darbību to novēršanai.**

178. Ceturtkārt, ir nepieciešams sistemātiski pārraudzīt un risināt konfliktu ekonomiskos un sociālos aspektus. Ekonomisko un sociālo lietu padome ir mēģinājusi īstenot šo pārraudzību, izveidojot speciālas valstu padomdevēju grupas. Bet, ņemot vērā ilgtermiņa atgūšanās, rekonstrukcijas un samierināšanās mērogu un problēmas, ar īpašajām komitejām nepietiek. **Ekonomisko un sociālo lietu padomei jāveic regulārs darbs pēckonflikta vadībā, sadarbojoties ar ieteikto Miera veidošanas komisiju. Tāpat tai arī jāstiprina saikne ar Drošības padomi, lai veicinātu strukturālu aizsardzību.**

179. Visbeidzot, Ekonomisko un sociālo lietu padomes normējošā un stratēģijas izstrādāšanas loma ir pilnīgi atšķirīga no vadības un politikas veidošanas uzdevumiem, kurus īsteno dažādu starptautisko institūciju pārvaldes orgāni. Es gribētu cerēt, ka tiklīdz padome sāks aizstāvēt vadības lomu globālās attīstības veicināšanā, tā, izmantojot Apvienoto Nāciju Organizācijas sistēmu, šajā jomā spēs norādīt virzību dažādiem starpvaldību orgānu centieniem.

180. Lai īstenotu visas šīs rekomendācijas, Ekonomisko un sociālo lietu padomei būs jāizveido jauna un elastīgāka struktūra, kas nebūt neierobežojas ar pašreizējo "segmentu" un "neatkarīgo sesiju" ikgadējo kalendāru. Bez tam padomei nepieciešams efektīvs, iedarbīgs un pārstāvētisks starpvaldību mehānisms, ar kura palīdzību iesaistīt darbībā tās kolēģus no institūcijām, kuras arī darbojas ar finansēm un tirdzniecību. To var sasniegt vai nu paplašinot tās Biroju vai izveidojot Izpildkomiteju ar reģionāli līdzsvarotu sastāvu.

Ieteiktā Cilvēktiesību padome

181. Cilvēktiesību komisija ir devusi starptautiskajai sabiedrībai universālu cilvēktiesību satvaru, kas sastāv no Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas, diviem starptautiskiem nolīgumiem²¹ un citiem pamata starptautiskiem cilvēktiesību

līgumiem. Tās ikgadējā sesijā Cilvēktiesību komisija vērš sabiedrības uzmanību uz cilvēktiesību jautājumiem; debatē un nodrošina forumu ANO cilvēktiesību politikas attīstībai, izveido unikālu neatkarīgu un ekspertu atbalstītu procedūru sistēmu un analizē cilvēktiesību ievērošanas atbilstību pa valstīm un nozarēm. Komisijas ciešā sadarbība ar simtiem pilsoniskās sabiedrības organizācijām nodrošina tādu iespēju sadarbībai ar pilsonisko sabiedrību, kāda nepastāv nekur citur.

182. Tomēr Cilvēktiesību komisijas spēju veikt tās uzdevumus aizvien vairāk mazinājusi tās sarūkošā ticamība un profesionālisms. Dalībvalstis ir iestājušās Cilvēktiesību komisijā nevis tāpēc, lai stiprinātu cilvēktiesības, bet gan, lai aizsargātu sevi pret kritizēšanu vai lai kritizētu citus. Tā rezultātā ir izveidojies uzticēšanās deficīts, kurš met ēnu uz ANO sistēmas reputāciju kopumā.

183. **Ja Apvienoto Nāciju Organizācija vēlas attaisnot cilvēku cerības visā pasaulē - un patiesi, ja ANO grasās pievērsties cilvēktiesībām tikpat nopietni kā tiesībām uz drošību un attīstību - tad dalībvalstīm jāvienojas pārveidot Cilvēktiesību komisiju pastāvīgā Cilvēktiesību padomē.** Dalībvalstīm būs jāizlemj, vai tās vēlas, lai Cilvēktiesību komisija ir Apvienoto Nāciju Organizācijas galvenais orgāns vai Ģenerālās Asamblejas palīginstitūcija, bet jebkurā gadījumā tās locekļus Ģenerālā Asambleja ievēlēs tieši ar divu trešdaļu klātesošo locekļu balsu vairākumu balsojot. Cilvēktiesību padomes izveide pierādīs, ka cilvēktiesības ieņem autoritatīvu pozīciju, tieši tā, kā noteikts ANO Statūtos par cilvēktiesību prioritāti. Dalībvalstīm jānosaka Cilvēktiesību padomes sastāvs un laiks, uz kādu tiek ievēlēti tās locekļi. Tiem, kurus ievēl Cilvēktiesību padomē, ir jāaņem ievērot augstākos cilvēktiesību standartus.

C. Sekretariāts

184. Apvienoto Nāciju Organizācijas darbam ir nepieciešams spējīgs un ietekmīgs Sekretariāts. Tā kā ANO vajadzības ir mainījušās, ir jāmainās arī tās Sekretariātam. Tieši šī iemesla dēļ 1997. gadā es uzsāku strukturālas reformas Sekretariātā, kurām sekoja vadības un tehnisku uzlabojumu kopuma ieviešana 2002. gadā ar mērķi izstrādāt ANO mērķtiecīgāku darba programmu un vienkāršāku plānošanas un budžeta sistēmu, kā arī dot iespēju Sekretariātam nodrošināt labākus pakalpojumus.

185. Esmu priecīgs, ka Ģenerālā Asambleja ir pilnībā atbalstījusi šīs izmaiņas un es ticu, ka tās ir uzlabojušas mūsu spēju darīt darbu, kura veikšanu pasaule no mums gaida. Pateicoties izmaiņām budžeta sastādīšanā, valsts iepirkuma organizēšanā, cilvēkresursu vadības un cilvēktiesību misiju atbalstā, mēs šobrīd strādājam jaunā un atšķirīgā veidā. Bet šīs reformas nav pietiekamas. Ja ANO grib būt patiesi efektīva organizācija, Sekretariāts ir pilnībā jāpārveido.

186. Tiem, kuriem ir piešķirtas tiesības pieņemt lēmumus – Ģenerālajai Asamblejai un Drošības padomei – ir jānodrošina, lai tad, kad viņi piešķir mandātus Sekretariātam noteiktu uzdevumu veikšanai, tiktu piešķirti arī resursi uzdevumu veikšanai. Savukārt, vadība ir jāveido atbildīgāka un starpvaldību institūciju kapacitāte, kas to pārrauga, ir jāpastiprina. Ģenerālsekretāram un tā vadītājiem jānodrošina diskrētums, līdzekļi, pilnvaras un nepieciešamā ekspertu palīdzība, kas vajadzīga, lai vadītu organizāciju, kurai jāatrisina ātri mainīgās vajadzības dažādās pasaules daļās. Līdzīgi dalībvalstīm

jābūt pārraudzības instrumentiem, kuri palīdzētu nodrošināt atbalstu Ģenerālsēkretāram īstenot nosprausto stratēģiju un līderību.

187. Dalībvalstīm ir svarīga loma nodrošinot, lai ANO mandāti būtu spēkā. **Tāpēc es lūdzu Ģenerālo Asambleju pārskatīt visus izsniegtos mandātus, kuri ir vecāki par pieciem gadiem, lai redzētu, vai attiecīgās ar mandātiem nodrošinātās darbības joprojām ir nepieciešamas vai arī piešķirtos resursus var pārdalīt, lai reaģētu uz jauniem izaicinājumiem.**

188. Šodien ANO kolektīvam ir (a) jāstrādā saskaņā ar divdesmit pirmā gadsimta jaunajiem izaicinājumiem; (b) jāuzņemas vadība sarežģītās globāla mēroga operācijās; un (c) jābūt atbildīgiem par savu darbību.

189. Pirmkārt, es daru visu iespējamo, lai reorganizētu Sekretariāta struktūru saskaņā ar šajā ziņojumā noteiktajām prioritātēm. Tas nozīmē izveidot Miera veidošanas atbalsta biroju un stiprināt atbalstu gan starpniecībai (mana “labā darba” funkcijas), gan demokrātijai un likuma varai. Bez tam mans mērķis ir nozīmēt Ģenerālsēkretāra zinātnisko padomdevēju, kurš sniegtu zinātnisku padomu attiecībā uz politikas jautājumu stratēģisko virzību, un veiktu zinātniskās un tehnoloģiskās ekspertīzes mobilizēšanu ANO sistēmā un no plašākas zinātniskās un akadēmiskās sabiedrības.

190. Lai sasniegtu reālu progresu jaunās jomās, ir nepieciešami darbinieki ar pieredzi un zināšanām jaunu problēmu risināšanā. Tāpat ir nepieciešamas vēl lielākas pūles, lai nodrošinātu “augstākos efektivitātes, kompetences un integritātes standartus”, kā tas noteikts ANO Statūtu 101. panta 3. apakšpunktā, “pieņemot darbā darbiniekus no iespējami dažādām pasaules vietām”, un, šodien mums jāpiebilst arī, ka mums jānodrošina taisnīga proporcija starp sievietēm un vīriešiem. Esošajiem darbiniekiem ir jābūt iespējai attīstīties organizācijas ietvaros, bet mēs nevaram turpināt paļauties tikai uz tiem pašiem cilvēkiem, kas jau strādā organizācijā, lai nodrošinātu visas mūsu jaunās vajadzības. **Tāpēc es lūdzu Ģenerālo Asambleju piešķirt man pilnvaras un resursus, lai veiktu vienreizēju darbinieku kolektīva atjaunināšanu, tādējādi nodrošinot tādu strādājošo skaitu un kvalifikāciju, kas spētu risināt šodienas vajadzības.**

191. Otrkārt, Sekretariātam ir jādod iespēja veikt tā darbu. Augstā līmeņa darba grupa ieteica man iecelt otro Ģenerālsēkretāra vietnieku, lai uzlabotu lēmumu pieņemšanas procesu miera un drošības jautājumos. Tā vietā esmu izlēmis izveidot ‘kabineta stila’ lēmumu pieņemšanas mehānismu (ar spēcīgākām izpildpilnvarām nekā pašreizējai Vecākajai vadības grupai), lai uzlabotu gan politiku, gan vadību. To atbalstīs neliels kabineta sekretariāts, lai varētu nodrošināt lēmumu pieņemšanas sagatavošanu un uzskaiti. Es ceru, ka tādējādi varēs nodrošināt mērķtiecīgāku, pienācīgu un saprotamu lēmumu pieņemšanu. Tas palīdzēs, bet ar to vien nepietiks, lai nodrošinātu efektīvāku šādas sarežģītas organizācijas vispasaules mēroga operāciju vadību. Ģenerālsēkretāram kā organizācijas galvenajam administratīvajam ierēdnim piešķirama augstāka līmeņa vadības pilnvaras un elastība. Viņam vai viņai jābūt spējai pielāgot darbinieku pienākumus kā nepieciešams un bez pārmērīgas pretestības. Mūsu administratīvā sistēma ir viscaur jāmodernizē. **Tāpēc es lūdzu dalībvalstis sadarboties ar mani, veicot visaptverošu budžeta un to cilvēkresursu noteikumu pārskatu, saskaņā ar kuriem mēs strādājam.**

192. Treškārt, mums jāturpina nodrošināt Sekretariāta darbības caurskatāmība un atbildība par paveikto. Ģenerālā Asambleja ir spērusi svarīgu soli, lai nodrošinātu lielāku caurskatāmību, veicot dalībvalstu iekšējo auditu, ja tāds tiek pieprasīts. Es šobrīd cenšos identificēt citas informācijas kategorijas, kuras varētu būt pieejamas regulāri. Es veidoju Vadības snieguma valdi, lai nodrošinātu to, ka vadošās amatpersonas ir atbildīgas par savu darbību un rezultātiem, kurus sasniedz viņu vadītās vienības. Pašreiz tiek veikti vēl daži iekšējie uzlabojumi. To mērķis ir saskaņot mūsu vadības sistēmas un cilvēkresursu politikas ar labākajām citu vispasaules sabiedrisko un komerciālo organizāciju pieredzēm. **Lai vēl vairāk uzlabotu atbildību un pārraudzību, es esmu ieteicis Ģenerālajai Asamblejai pasūtīt visaptverošu Iekšējā pārskata pakalpojumu biroja pārskatu ar mērķi stiprināt Sekretariāta neatkarību un pilnvaras, kā arī tā profesionalitāti un kapacitāti.** Es ceru, ka attiecībā uz šo priekšlikumu, Asambleja rīkosies nekavējoties.

D. Sistēmas saskaņotība

193. Bez Sekretariāta ANO fondu, programmu un specializēto aģentūru sistēma apvieno unikālu pieredzi un resursus, kas ietver sevī veselu spektru globālu jautājumu. Tas, kas ir spēkā ANO sistēmā, ir spēkā arī citās sistēmas daļās. Visiem ir jābūt atbildīgiem gan savu valdības institūciju, gan cilvēku, kuriem viņi kalpo, priekšā.

194. Beidzamo desmitgažu laikā, reaģējot uz nemitīgi pieaugošo pieprasījumu, sistēma ir piedzīvojusi tās locekļu skaita palielināšanos, kā arī tās darbības loka un apmēru paplašināšanos. Viens ne tik labvēlīgs blakus efekts šai attīstībai ir ievērojama mandātu un darbības pārklāšanās starp dažādām sistēmas institūcijām. Bez tam esam saskārušies ar nozīmīgu nepieciešamā finansējuma deficītu.

195. Lai mēģinātu risināt dažas no šīm problēmām, būdams Ģenerālsēkretāra amatā, esmu uzsācis divas lielākas reformas. Pirmajā, par kuru rakstīju 1997. gada ziņojumā un kuru esmu nosaucis “ANO atjaunošana: reformu programma” (A/51/950), es ierosināju vairākus pasākumus, tajā skaitā izpildkomiteju izveidi, lai veicinātu Sekretariāta līderības kapacitāti un nodrošinātu labāku humanitārās un attīstības jomu koordinēšanu. Pēc tam 2002. gadā, otrajā ziņojumā ar nosaukumu “Apvienoto Nāciju Organizācijas stiprināšana: turpmākās pārmaiņas” (A/57/387 un 1. laboj.), es norādīju nākamos soļus, ar kuru palīdzību vēl noteiktāk uzlabotos mūsu darbs valstu līmenī, īpaši stiprinot pastāvīgo koordinatoru sistēmu. Esmu arī piešķīris vairāk pilnvaras mūsu īpašajiem pārstāvjiem un nodibinājis integrēto miera operāciju sistēmu.

196. Šie pūliņi ir devuši ievērojamus rezultātus, ļaujot dažādām aģentūrām ciešāk sadarboties valstu līmenī – gan savstarpēji, gan ar citiem partneriem, piemēram, Pasaules Banku. Tomēr joprojām ANO sistēma kopumā nenodrošina pakalpojumus saskaņotā, efektīvā veidā, kāds būtu nepieciešams un kāds pienāktos pasaules iedzīvotājiem.

197. Daļa no problēmas saistās ar struktūras nepilnībām. Vidējā un ilgtermiņā mums būs jālemj par radikālākām reformām, lai risinātu šos jautājumus. Šādas reformas nozīmēs dažādu aģentūru, fondu un programmu grupēšanu cieši saistītās vadāmās vienībās, kuras attiecīgi darbosies ar attīstības, vides un humanitāriem jautājumiem.

Šāda pārgrupēšana var nozīmēt to fondu, programmu un aģentūru samazināšanu vai apvienošanu, kuru mandāti ir savstarpēji papildinoši vai pārklājas.

198. Bez tam ir vairāki neatliekamāki pasākumi, kuri mums jāveic nekavējoties. Šeit es runāju par turpmāku ANO sistēmas klātbūtnes un darbības koordinēšanu valstu līmenī, kas balstīta uz vienkāršu principu: katrā ANO darbības līmenī, vecākajai ANO pārstāvniecības amatpersonai katrā dotajā valstī – īpašajam pārstāvim, pastāvīgajam koordinatoram vai humanitārās palīdzības koordinatoram – jābūt pilnvarām un nepieciešamajiem resursiem, lai varētu vadīt integrētu ANO misiju vai “pārstāvniecību valstī” tā, lai ANO var patiešām funkcionēt kā viena integrēta sistēma.

Apvienoto Nāciju Organizācija valstu līmenī

199. Katrā valstī, kur ANO ir attīstības klātbūtne, ANO aģentūrām, fondiem un programmām jāorganizē tehniskie pūliņi tā, lai palīdzētu šai valstij attīstīt un īstenot Tūkstošgades attīstības mērķos noteiktās nabadzības samazināšanas stratēģijas, kas izklāstītas šī ziņojuma II sadaļā. Kamēr pastāvīgā koordinatora sistēmas vadībai jāpaliek Apvienoto Nāciju Organizācijas Attīstības programmas (*UNDP*) ietvaros, kura ir mūsu galvenā attīstības institūcija, plašākai Apvienoto Nāciju Attīstības grupai (*UNDG*) vajadzētu vadīt valstu ANO komandas, kuru priekšgalā ir attiecīgiem resursiem nodrošināti un pilnvaroti pastāvīgie koordinatori. ANO Attīstības palīdzības satvarā skaidri jānosaka stratēģiskie mērķi un jādefinē īpaša palīdzība, kuru katrai ANO vienībai jāsniedz mūsu nacionālajiem partneriem, palīdzot sasniegt Tūkstošgades mērķus un plašākās attīstības vajadzības. Valdības un ANO pašas var izmantot šo “rezultātu matricu”, lai pārraudzītu un izvērtētu ANO sistēmas devumu valsts līmenī un prasītu no pārstāvjiem atbildību par paveikto.

Pastāvīgā koordinatora sistēmas stiprināšana

200. Lai virzītu šo procesu, man jāstiprina manu pastāvīgo koordinatoru loma, piešķirot tiem plašākas pilnvaras, lai tie varētu labāk koordinēt darbu. Bet arī dažādu aģentūru vadības padomēm jāsniedz vadoši norādījumi, lai sniegtu atbalstu šim procesam. **Es aicinu dalībvalstis koordinēt savu pārstāvju darbību šajās padomēs, lai būtu pārlicināts, ka, piešķirot mandātus un resursus visā sistēmā, viņi rīkojas saskaņā ar saskaņoto politiku.** Tāpat es mudinu dalībvalstis palielināt pamata finansējumu un samazināt asinēto fondu proporciju, lai palīdzētu palielināt sistēmas saskaņotību. Kā jau minēts iepriekš, es ceru, ka no jauna stiprinātā Ekonomisko un sociālo lietu padome dos šai jaunajai saskaņotībai vispārēju virzību.

201. Beidzamajos gados mani ir iepriecinājusi ANO sistēmas veiksmīgā ciešā sadarbība ar neatkarīgiem zinātniekiem, politikas veidotājiem un politiskajiem līderiem. Īpaši tas jāatzīmē attīstības jomā, kur mums pastāvīgi nepieciešams integrēt jaunākos zinātniskos un tehnikas sasniegumus mūsu organizāciju un programmu praksē. 2005. gadā, lai konsolidētu saikni starp ANO attīstības centieniem un pasaules vadošajiem prātiem attiecīgajos sektoros, es vēlos izveidot Attīstības padomdevēju padomi. Šī padome, veidojot ciešu sadarbību ar iepriekš minēto Ģenerālsekretāra zinātnisko padomdevēju, sastāvēs no diviem dučiem cilvēku, kuri pārstāvēs vadošos pasaules zinātniekus, politikas veidošanas amatpersonas un politiskos līderus. Viņi sniegs atbalstu man un *UNDG* par labākajiem veidiem, kā atbalstīt Tūkstošgades

attīstības mērķu sasniegšanu, gatavos periodiskus ziņojumus un komentārus, un saskaņoti nodrošinās attiecīgu ekspertu palīdzību zinātniskām, pilsoniskās sabiedrības un cita veida institūcijām. Viņu pakalpojumi būs pieejami arī Ekonomisko un sociālo lietu padomei.

Humanitārās palīdzības reaģēšanas sistēma

202. No cunami Indijas okeānā līdz krīzes skartajai Darfūrai un austrumu Kongo Demokrātiskajai Republikai beidzamie mēneši ir pierādījuši nepieciešamību pēc nepārtraukti pieaugoša veida un apmēru vajadzībām, uz kurām būtu jāreaģē starptautiskajai humanitārās palīdzības reaģēšanas sistēmai. Ar ANO vadību un koordinēšanu, sistēma, kas aptver humanitārās palīdzības kopienas aģentūras un nevalstiskās organizācijas, ir darbojusies ļoti labi, ņemot vērā neparedzamos apstākļus. Tiek izvietoti specializētie humanitārās palīdzības darbinieki, un kara un dabas katastrofu upuriem tiek piegādāti lieli pārtikas krājumi un cita veida palīdzība jebkurā pasaules vietā dažu dienu laikā. Šajā sistēmā ir mazāk aģentūru pārklāšanās un efektīvāka koordinēšana starp nevalstiskajām un starpvaldību iesaistītajām pusēm.

203. Par spīti visām nesaskaņām, sistēma spēja nodrošināt masveida palīdzību visām cunami skartajām kopienām Indijas okeāna reģionā vairāku nedēļu garumā. Tomēr tajā pašā laikā palīdzība pārvietotajām personām Darfūrā nav tādā mērogā kā tika lūgta; lielāko krīžu situācijās, piemēram, tādu kā Kongo Demokrātiskajā Republikā, kur kopš 1997. gada nogalināti vairāk nekā 3,8 miljoni cilvēku un 2,3 miljoni pārvietoti, katastrofāli nepietiek finansējuma. Humanitārās palīdzības reaģēšanai jāklūst paredzamākai visos ārkārtas gadījumos. Lai to sasniegtu, mums jāīsteno ātrs progress trijās frontēs.

204. Pirmkārt, humanitārajai sistēmai jābūt ar paredzamāku reaģēšanas kapacitāti tajās teritorijās, kur arī tagad nepietiekamā līmenī ir, piemēram, ūdens apgāde un sanitārie sadzīves apstākļi, kā arī pajumte un nometņu pārvaldība. Kad krīze tuvojas, ir jārikojas ātri un elastīgi. It īpaši tas attiecas uz kompleksām ārkārtas situācijām, kurās cilvēku pamatvajadzības ir saistītas ar konflikta dinamiku un apstākļi var mainīties ļoti strauji. Attiecīgās valsts ANO komandai humanitārās palīdzības koordinators vadībā ir visvieglāk identificēt iespējas un problēmas. Ir nepieciešams stiprināt sektoru koordinācijas struktūras, sagatavojot un labāk apgādājot ANO valstu komandas, stiprinot humanitārās palīdzības koordinators lomu un nodrošinot, ka šo sektoru struktūru atbalstam ir nekavējoši pieejami pietiekami un elastīgi resursi.

205. Otrkārt, mums ir nepieciešams paredzama apmēra finansējums, lai nodrošinātu viegli ievainojamu kopienu vajadzības. Mums jānodrošina, lai globālais atbalsts cunami krīzes situācijām līdzīgajās būtu likumsakarība, nevis izņēmuma situācija. Tas nozīmē humanitārās kopienas darba veicināšanu ar donorkopienām un sistemātiskāku jauno donorvaldību un privātā sektora iesaistīšanu. Lai nodrošinātu pastāvīgu un savlaicīgu reakciju uz krīzes situācijām, nepieciešams, lai lūgumu varētu ātri pārvērst reālā palīdzībā un lai humanitārajām operācijām ir paredzamāks un elastīgāks finansējums, īpaši ārkārtas gadījumu sākuma fāzēs.

206. Treškārt, lai īstenotu palīdzības akcijas, mums jābūt paredzamām piekļuves tiesībām un garantētai mūsu humanitārās palīdzības darbinieku un veicamo operāciju drošībai. Humanitārās palīdzības akcijas bieži nevar īstenot, jo valdības spēki vai

bruņotas grupas neļauj viņiem to darīt. Visur pasaulē teroristi uzbrūk mūsu neapbruņotajām misijām un paralizē operācijas, tādējādi pārkāpjot starptautiskos pamatlikumus.

207. Es strādāju kopā ar Ārkārtas situāciju palīdzības koordinatoru, lai atrisinātu šos jautājumus un nāktu klajā ar konkrētām rekomendācijām darbības veicināšanai. Šobrīd tiek izstrādāts visaptverošs humanitārās palīdzības reaģēšanas pārskats un tā secinājumi būs pieejami 2005. gada jūnijā. **Es ceru, ka tajos būs ietverti vairāki priekšlikumi jauniem rezerves sagatavošanas darbiem personālam un aprīkojumam, lai nodrošinātu kapacitāti nekavējošai reaģēšanai uz lielām nelaimēm un citām ārkārtas situācijām, ja tādas būtu nepieciešamas vairākās vietās vienlaicīgi.** Man jāstrādā ar dalībvalstīm un aģentūrām, lai nodrošinātu to, ka tad, kad šie priekšlikumi tiks pieņemti, tie tiktu nekavējoties īstenoti.

208. Lai nodrošinātu nekavējošu reakciju uz pēkšņām nelaimēm vai liela mēroga neparedzētām vajadzībām neparedzamās nelaimēs, mums jāizvērtē mūsu rīcībā esošo finansiālo līdzekļu piemērotība. **Mums jāpārbauda, vai esošais Centrālais ārkārtas gadījumu apgrozījumu fonds ir jāuzlabo vai ir jāizveido jauns finansēšanas mehānisms.** Beidzamajā gadījumā nopietni jāapdomā donoru izteiktais priekšlikums izveidot brīvprātīgo fondu ar 1 miljardu ASV dolāru uzkrājumu.

209. Īpaša uzmanība pievēršama tāpēc, ka ir aizvien lielāks skaits valsts iekšienē pārvietoto cilvēku. Atšķirībā no bēgļiem, kuri ir šķērsojuši starptautisku robežu, tie, kuri tiek pārvietoti piespiedu kārtā savā valstī kara un vardarbības dēļ, nav aizsargāti pat ar minimāli izstrādātiem standartiem.

210. Šī viegli ievainojamā grupa ir apmēram 25 miljoni cilvēki, kas vairāk nekā divas reizes pārsniedz aprēķināto bēgļu skaitu. **Es mudinu dalībvalstis pieņemt Iekšējās pārvietošanas palīdzības vadošos principus (E/CN.4/1998/53/Add.2), kurus sagatavojis mans īpašais pārstāvis, kā pamata starptautisku normu šādu personu aizsargāšanai, un veikt visu iespējamo, lai veicinātu šo principu iestrādāšanu nacionālajos likumos.** Atšķirībā no bēgļiem, kuru jautājumu risināšana ir Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā komisāra bēgļu lietās pārziņā, iekšēji pārvietotās personas un viņu vajadzības bieži pazūd 'plaisās' starp dažādām humanitārām institūcijām. Ir sperti attiecīgi soļi, lai nodrošinātu to, ka aģentūras, savstarpēji sadarbojoties, nodrošina palīdzību šādām cilvēku grupām savu attiecīgo kompetenču ietvaros. Bet, kā mēs redzējam pavisam nesen Darfūrā, ir vēl daudz darāmā. **Mans nodoms ir stiprināt starpaģentūru reakciju uz iekšēji pārvietotu personu vajadzībām globālā līmenī, piesaistot savu Ārkārtas situāciju palīdzības koordinatoru, un valstu līmenī, izmantojot humanitārās palīdzības koordinatoru sistēmu. Es ticu, ka dalībvalstis mani atbalstīs šajos centienos.**

211. Visbeidzot, mans nodoms ir sistemātiskāk uzrunāt dalībvalstis kopumā un Drošības padomi īpaši, lai risinātu nepieņemamas humanitārās palīdzības piekļūšanas blokādes, ar kurām mēs saskaramies pārāk bieži. **Lai novērstu nevajadzīgas sāpes un ciešanas, ir būtiski aizsargāt humanitārās palīdzības telpu un nodrošināt humanitārās palīdzības sniedzējiem drošu un netraucētu pieeju neaizsargātajiem iedzīvotājiem.** Man jāveic pasākumi caur jaunizveidoto Sekretariāta Drošības un aizsardzības departamentu, lai padarītu mūsu riska menedžmenta sistēmu spēcīgāku,

lai mūsu humanitārās palīdzības darbinieki varētu veikt dzīvības glābšanas operācijas augsta riska teritorijās, nevajadzīgi neapdraudot savas dzīvības.

Globālās vides pārvaldība

212. Ņemot vērā starptautisko līgumu skaitu un sarežģītumu un aģentūras, kuras nodarbojas ar to īstenošanu, vides jautājums met zināmu izaicinājumu saskaņotai rīcībai. Ir noslēgti un spēkā esoši vairāk nekā 400 reģionāli un universāli daudzpusēji vides līgumi, kuros atrunāti daudz un dažādi vides jautājumi, tajā skaitā bioloģiskā daudzveidība, klimata izmaiņas un tuksnešu veidošanās. Šo juridisko instrumentu nozares raksturs un sadrumstalotais ieviešanas monitoringa aparāts padara efektīvu pārrobežu reaģēšanas uzsākšanu par grūtu uzdevumu. Ir skaidrs, ka jāracionalizē un jākonsolidē mūsu pūliņi ieviest šos līgumus. Jau 2002. gadā Ilgtspējīgas attīstības pasaules samitā Johannesburgā tika uzsvēta nepieciešamība izveidot saskaņotāku starptautisko institucionālo satvaru starptautiskai vides pārvaldībai ar labāku koordinēšanu un pārraudzību. **Ir beidzamais laiks pieņemt lēmumu par integrētāku struktūru vides standartu noteikšanai, zinātnisku diskusiju veikšanai un līgumu atbilstības monitoringam. Tā ir jāveido uz esošo institūciju, piemēram, ANO vides programmu, kā arī līgumu slēdzēju pušu un specializēto aģentūru, bāzes. Tajā pašā laikā vides aktivitātēm valsts līmenī jāuzlabojas no uzlabotas sinerģijas, gan normatīvos, gan operatīvos aspektos, izveidojot starp ANO aģentūrām optimālu lietojumu salīdzināmās priekšrocībās; tādejādi iegūstot integrētu pieeju ilgtspējīgai attīstībai, kurā abām pusēm tiek dots pienācīgs spēks.**

E. Reģionālās organizācijas

213. Pasaulē šobrīd aktīvi darbojas ievērojams skaits reģionālu un subreģionālu organizāciju, kuras dod nozīmīgu ieguldījumu savu biedru, kā arī plašākas starptautiskās sistēmas stabilitātes un labklājības veicināšanā. ANO un reģionālajām organizācijām aktīvi jāpieņem starptautiskā miera un drošības izaicinājumu novēršana. **Šajā sakarā donortvalstīm jāpievērš īpaša uzmanība nepieciešamībai sastādīt 10 gadu plānu Āfrikas Savienības kapacitātes veicināšanai.** Lai uzlabotu darbības koordinēšanu starp ANO un reģionālajām organizācijām ANO Statūtu satvarā, esmu nolēmis ieviest saprašanās memorandu starp ANO un atsevišķām organizācijām, kas noteiktu informācijas, ekspertu slēdzienu un resursu apriti, kāda nepieciešama katrā konkrētajā situācijā. Reģionālajām organizācijām, kuras nodarbojas ar konfliktu novēršanu un miera uzturēšanu, šie saprašanās memorandi noteiktu to jaudu iekļaušanu ANO Rezerves sagatavošanās darbu sistēmā.

214. Esmu arī nolēmis uzaicināt reģionālās organizācijas piedalīties ANO sistēmas koordinējošo institūciju sanāksmēs, kad tiek apspriesti jautājumi, par kuriem tiem ir īpaša interese.

215. ANO miera uzturēšanas budžeta noteikumi ir jāmaina, lai nodrošinātu ANO iespēju galējos izņēmuma gadījumos izmantot tiešā budžeta līdzekļus Drošības padomes autorizēto reģionālo operāciju finansēšanai vai reģionālo organizāciju dalības finansēšanai daudzpārliaru miera operācijās zem visaptverošā Apvienoto Nāciju Organizācijas jumta.

F. Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtu modernizēšana

216. Kā jau atzīmēju V nodaļas sākumā, ANO Statūtu principi pilnībā paliek spēkā, un Statūti arī turpmāk nodrošinās pamatu mūsu kopējam darbam. Tas joprojām ir dokuments, kuru pirms sešām desmitgadēm sastādīja Sanfrancisko konferencē. Daudz kas ir ticis sasniegts ar praktiskām izmaiņām, bez nepieciešamības iestrādāt izmaiņas dokumentā. Faktiski Statūti ANO pastāvēšanas laikā ir tikuši grozīti divreiz – ar mērķi palielināt biedru skaitu Drošības padomē un Ekonomisko un sociālo lietu padomē.

217. Tomēr ANO šobrīd strādā pilnīgi atšķirīgā pasaulē no tās, kāda tā bija 1945. gadā, un Statūtiem jāatspoguļo šodienas realitāte. **Tāpēc ir beidzamais laiks no Statūtiem svītrot anahroniskās atsauces uz “naidiniekiem” Statūtu 53. un 107. pantā.**

218. Aizbildniecības padomei bija izšķiroša loma, paaugstinot administratīvos standartus aizbildniecības teritorijās, tādējādi veicinot veiksmīgu dekolonizācijas procesu. Bet tagad tās darbs ir pilnībā paveikts. ANO Aizbildniecības padome veica svarīgu uzdevumu, palīdzot pasaulei atbrīvoties no koloniālisma jūga un vadīja daudzus veiksmīgus dekolonizācijas procesus. **No Statūtiem jāsvītrot Statūtu XIII nodaļa “Aizbildniecības padome”.**

219. **Līdzīgu iemeslu dēļ ir jāsvītrot arī 47. pants par Militārā štāba komiteju, kā arī visas atsauces uz šo institūciju 26., 45. un 46. pantā.**

VI Secinājumi: mūsu iespējas un mūsu problēmas

220. Cilvēces vēsturē nekad agrāk visā pasaulē cilvēku likteņi nav bijuši tik ļoti cieši savijušies. Mēs esam saistīti gan morālo vajadzību, gan objektīvu interešu dēļ. Mēs varam izveidot pasaulē lielāku brīvību – bet, lai to izdarītu, mums ir jāatrod darbības kopsaucējs un jāizveido ilgtspējīga kolektīvā sadarbība. Šis uzdevums var šķist grūti paveicams, un ir viegli nonākt vispārībās vai pie tik dziļas nevienprātības, ka atšķirības tikai palielinātos nevis tiktu pārvarētas.

221. Tomēr tas ir mūsu uzdevums izlemt, vai šis nenoteiktības brīdis pareģo plašāku konfliktu, padziļinātu nevienlīdzību un likuma varas samazināšanos, vai tiek izmantots, lai atjaunotu mūsu kopējās miera, labklājības un cilvēktiesību institūcijas. Ir pienācis laiks rīkoties. Pietiek runāt par labiem nodomiem: šajā ziņojumā es pārsvarā esmu runājis par lēmumiem; uzskatu, ka tie ir nepieciešami un sasniedzami 2005. gadā. Pielikumā esmu uzskaitījis īpašos jautājumus, par kuriem lēmumu jāpieņem valstu un valdību vadītājiem.

222. Lai pieņemtu pareizo lēmumu, līderiem vajadzēs to, ko ASV prezidents Franklins D. Rūzvelts, kura redzējums bija tik nozīmīgs Apvienoto Nāciju Organizācijas izveidē, sauca par “drosmi izpildīt [viņu] pienākumus pieļaujami nepilnīgā pasaulē”.²² Tāpat viņiem būs nepieciešama gudrība pārvarēt savas atšķirības. Esmu pārliecināts, ka viņi to spēs, jo ir apņēmīgi līderi ar skaidru nākotnes redzējumu, gan valstīs, gan savā starpā. Esmu pārliecināts, ka viņiem tas jādara. Tas, uz ko esmu aicinājis šajā ziņojumā, ir iespējams. Tas ir sasniedzams. No pragmatiska sākuma rodas mūsu pasaules virzības izmaiņas. Tās ir mūsu iespējas un mūsu problēmas.

-
- ¹ Ģenerālās Asamblejas rezolūcija 55/2. (*General Assembly resolution 55/2*).
- ² „Ieguldījums attīstībā – praktisks plāns, kā sasniegt Tūkstošgades attīstības mērķus” (ANO publikācija, realizācijas Nr. 05.III.B.4); skatīt arī <http://www.unmillenniumproject.org> (*Investing in Development: A Practical Plan to Achieve the Millennium Development Goals. (United Nations publication, Sales No. 05.III.B.4)*).
- ³ „Godīga globalizācija – dot iespējas visiem” (Ženēva, Starptautiskā darba organizācija, 2004. gads) (*A Fair Globalization: Creating Opportunities for All (Geneva, International Labour Organisation, 2004)*).
- ⁴ „Uzņēmējdarbības sekmēšana – likt biznesam strādāt nabadzīgo labā” (ANO publikācija, realizācijas Nr. 04.III.B.4). (*Unleashing Entrepreneurship: Making Business Work for the Poor. (United Nations Publication, Sales No. 04.III.B.4)*).
- ⁵ Skatīt Starptautiskās attīstības finansēšanas konferences, kas notika 2002. gada 18. – 22. martā, Monterejā, Meksikā, ziņojuma (ANO publikācija, realizācijas Nr. E.02.II.A.7) pielikuma I nodaļas 1. rezolūciju. (*Report of the International Conference on Financing for Development, Monterrey, Mexico, 18 – 22 March 2002 (United Nations publication, Sales No. E.02.II.A.7), chapter I, resolution 1, annex*).
- ⁶ ANO, „Līgumu sērija”, sējums 1522, Nr. 26369. (*United Nations, Treaty Series, vol. 1522, No. 26369*).
- ⁷ ANO, „Līgumu sērija”, sējums 1954, Nr. 33480 (*United Nations, Treaty Series, vol. 1954, No. 33480*).
- ⁸ Skatīt ANO Bioloģiskās daudzveidības konvencijas Apkārējās vides programmu (Vides likumu un institucionālās programmas aktivitāšu centrs) 1992. gada jūnijs. (*United Nations Environment Programme, Convention on Biological Diversity (Environmental Law and Institution Programme Activity Centre), June 1992*).
- ⁹ Skatīt Ilgspējīgas attīstības pasaules samita, kas notika Johannesburgā, Dienvidāfrikā, no 2002. gada 26. augusta līdz 4. septembrim, ziņojuma (ANO publikācija, realizācijas Nr. E.03.II.A.1) pielikuma I nodaļas 2. rezolūcijas 44. rindkopu. (*Report of the World Summit on Sustainable Development, Johannesburg, South Africa, 26 August - 4 September 2002 (United Nations publication, Sales No. E.03.II.A.1), chap. I, resolution 2, annex, para.44*).
- ¹⁰ FCCC/CP/1997/7/ 1. papildinājums, 1/CP.3 lēmums, pielikums. (*FCCC/CP/1997/7/Add.1, decision 1/CP.3, annex*).
- ¹¹ A/AC.237/18 (II daļa)/ 1. papildinājums un 1. labojums, I pielikums. (*A/AC.237/18 (Part II)/Add.1 and Corr.1, annex I*).
- ¹² ANO „Līgumu sērija”, sējums 729, Nr. 10485. (*United Nations, Treaty Series, vol. 729, No. 10485*).
- ¹³ Skatīt Ģenerālās Asamblejas oficiālos dokumentus, 47. sesija, papildinājums Nr. 27 (A/47/27), I pielikums. (*Official Records of the General Assembly, Forty-seventh Session, Supplement No. 27 (A/47/27), appendix I*).
- ¹⁴ Ģenerālās Asamblejas rezolūcija 2826 (XXVI), pielikums. (*General Assembly resolution 2826 (XXVI), annex*).
- ¹⁵ Skatīt Ziņojumu par ANO Konferenci par vieglo ieroču un vieglā bruņojuma nelikumīgas tirdzniecības visās tā formās novēršanu, apkarošanu un izskaušanu, Ņujorka, 2001.gada 9. -20. jūlijs (A/CONF. 192/5), IV nodaļa. (*United Nations Conference on the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects, New York, 9 – 20 July 2001 (A/CONF.192/15), chap. IV*).
- ¹⁶ CD/1478.
- ¹⁷ CCW/CONF.I/16 (I daļa), B pielikums (*CCW/CONF.I/16 (Part I), annex B*).
- ¹⁸ Skatīt ANO atbruņošanās gadagrāmatu, 5.sējums: 1980.g. VII pielikums (*The United Nations Disarmament Yearbook, vol.5: 1980 (United Nations publications, Sales No E.81.IX.4), appendix VII*).
- ¹⁹ Ģenerālās Asamblejas rezolūcija 217 A (III). (*General Assembly Resolution 217 A (III)*).
- ²⁰ Ģenerālās Asamblejas rezolūcija 55/96. (*General Assembly Resolution 55/96*).
- ²¹ Ģenerālās Asamblejas rezolūcija 2200 A (XXI). (*General Assembly Resolution 2200 A (XXI)*).
- ²² Skatīt 1945. gada 6.janvāra ASV Prezidenta uzrunu Kongresam (*Message of the United States President to Congress dated 6 January 1945*).

Pielikums

Jautājumi, par kuriem lēmums jāpieņem valstu un valdību vadītājiem

1. Samits būs unikāla iespēja pasaules līderiem izskatīt plašu jautājumu spektru un pieņemt lēmumus, kas ievērojami uzlabos cilvēku dzīves visā pasaulē. Tas ir būtisks pasākums – tāds, kura dēļ pasaules līderiem ir vērts sanākt kopā.
2. 21. gadsimtā visām valstīm un to kopīgajām institūcijām ir jāsekmē lielākas brīvības mērķis, nodrošinot brīvību no nabadzības, brīvību no bailēm un brīvību dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi. Savstarpēji saistītā pasaulē attīstības, drošības un cilvēktiesību progresam jāiet roku rokā. Bez drošības nebūs attīstības un bez attīstības nebūs drošības. Gan attīstība, gan drošība ir atkarīga arī no cilvēktiesību un tiesiskuma ievērošanas.
3. Neviena valsts šodienas pasaulē nevar pastāvēt pilnīgi viena. Mums ir kopīga atbildība par viens otra attīstību un drošību. Kolektīvās stratēģijas, kolektīvās institūcijas un kolektīvā rīcība ir neaizstājama.
4. Šo iemeslu dēļ valstu un valdību vadītājiem ir jābūt vienisprātis par tiem draudiem un iespējām, kas mūs sagaida, un jāpieņem izšķirošs lēmums.

I Brīvība no nabadzības

5. Lai samazinātu nabadzību un vairotu globālo pārticību, es aicinu valstu un valdību vadītājus:

(a) atkārtoti apstiprināt un apņemties īstenot attīstības vienprātību, kas balstīta uz atbildību un atbildīgumu, un par kuru tika panākta vienošanās 2002. gadā Starptautiskajā attīstības finansēšanas konferencē Monterejā, Meksikā un Ilgspējīgas attīstības pasaules samitā, kas notika Johannesburgā, Dienvidāfrikā. Saskaņā ar vēsturisko līgumu, kas, galvenokārt, pievēršas Tūkstošgades attīstības mērķiem:

- (i) jaunattīstības valstīm vajadzētu no jauna apsolties uzņemties galveno atbildību par savu attīstību, nostiprinot pārvaldību, apkarojot korupciju un iedibinot politikas un piesaistot ieguldījumus, lai sekmētu privātā sektora virzītu izaugsmi un vairotu iekšzemes resursus, kas vajadzīgi, lai finansētu nacionālās attīstības stratēģijas;
- (ii) attīstītajām valstīm vajadzētu apņemties atbalstīt šos centienus, nodrošinot lielāku attīstības palīdzību, uz attīstību vērstu tirdzniecības sistēmu un plašāku un lielāku parādu atlaišanu.

(b) atzīt Āfrikas īpašās vajadzības un no jauna apstiprināt svinīgos solījumus, kas tika izteikti, lai risinātu šīs vajadzības steidzamā kārtā;

(c) nolemt, ka katrai jaunattīstības valstij, kurā ir galējā nabadzība, vajadzētu līdz 2006. gadam pieņemt un sākt īstenot pietiekami noteiktu nacionālo stratēģiju, lai izpildītu 2015. gada Tūkstošgades attīstības mērķus;

(d) apņemties nodrošināt, ka tās attīstītās valstis, kas to vēl nav izdarījušas, nosaka termiņus, kuros jāsasniedz mērķis - 0,7% procenti no nacionālā kopprodukta oficiālajai attīstības palīdzībai ne vēlāk kā līdz 2015. gadam, sākot ar ievērojamiem palielinājumiem ne vēlāk kā 2006. gadā un nodrošinot vismaz 0,5% līdz 2009. gadam;

(e) nolemt, ka parāda ilgspējība ir jādefinē kā parāda līmenis, kas valstij ļauj gan sasniegt Tūkstošgades attīstības mērķus, gan sagaidīt 2015. gadu bez parāda palielināšanās, un ka vairumam *HIPC* valstu būs vajadzīgs tikai uz dotācijām balstīts finansējums un pilnīga parādu dzēšana, kamēr daudzām smagos parādos esošām valstīm, kas neietilpst *HIPC* grupā, un vidēja ienākumu līmeņa valstīm, būs vajadzīgs lielāks parāda samazinājums nekā pašreiz tiek piedāvāts, un ka parāda papildus dzēšana jāīsteno, nesamazinot citām jaunattīstības valstīm pieejamos resursus un neapdraudot starptautisko finanšu institūciju ilgtermiņa finansiālo dzīvotspēju;

(f) noslēgt PTO daudzpusējo tirdzniecības sarunu Dohas raundu ne vēlāk kā 2006. gadā, apņemties pilnībā īstenot tā attīstības mērķus, un, kā pirmo soli, nodrošināt beznodevu un bezkvotu tirgus piekļuvi visām eksportprecēm no mazāk attīstītajām valstīm;

(g) pieņemt lēmumu 2005. gadā aizsākt Starptautisko finanšu instrumentu, lai atbalstītu tūlītēju OAP iepriekšēju sagatavošanu, kuru nostiprina saistības sasniegt 0,7% OAP mērķi ne vēlāk kā 2015. gadā, un izvērtēt, lai ilgākā termiņā papildinātu šo instrumentu, arī citus novatoriskus attīstības finansēšanas avotus;

(h) pieņemt lēmumu uzsākt “ātro uzvaru” iniciatīvu sēriju, lai sasniegtu būtisku, tūlītēju progresu Tūkstošgades attīstības mērķu īstenošanā, īstenojot tādas pasākumus kā pretodu tīklu un efektīvu pretmalārijas zāļu izplatīšanu bez maksas, skolas ēdināšanas programmu, kas izmanto uz vietas ražotās pārtikas vielas, paplašināšanu, un maksas atcelšanu par pamatskolas izglītību un veselības pakalpojumiem;

(i) nodrošināt to, ka starptautiskā sabiedrība steidzami sniedz līdzekļus, kas vajadzīgi paplašinātai un visaptverošai atbildei uz *HIV/AIDS*, kā to jau atzinusi ANO un tās partneru *HIV/AIDS* programma (*UNAIDS*), un pilnā apmērā finansē Vispasaules *AIDS*, tuberkulozes un malārijas apkarošanas fondu;

(j) no jauna uzsvērt dzimumu līdztiesības jautājumu un nepieciešamību pārvarēt nomācošu dzimumu aizspriedumu pārvarēšanu, nodrošinot to, ka lielāks meiteņu skaits iegūst pamatskolas izglītību un tām ir pieejama vidusskolas izglītība, garantējot drošas īpašumtiesības sievietēm, nodrošināt reproduktīvās

veselības pakalpojumu pieejamību, sekmējot līdztiesīgu piekļuvi darba tirgiem, dodot sievietēm iespēju vairāk iesaistīties valdības lēmēj institūcijās un atbalstot tiešu iejaukšanos, lai aizsargātu sievietes no vardarbības;

(k) atzīt, ka ir nepieciešams ievērojami palielināt starptautisko atbalstu zinātniskiem pētījumiem un attīstībai, lai risinātu nabadzīgo valstu vajadzības veselības, lauksaimniecības, dabas resursu, apkārtējās vides pārvaldības, enerģijas un klimata jomās;

(l) nodrošināt saskaņotu globālu rīcību, lai mazinātu klimata pārmaiņas, izmantojot tai skaitā arī tehnoloģiskās inovācijas, un tādējādi sagatavot plašāku starptautisku sistēmu, kas aptver laiku pēc 2012. gada un kurā vairāk iesaistīti visi galvenie emitenti, kā attīstītās valstis, tā arī jaunattīstības valstis, ņemot vērā kopējo, bet diferencēto pienākumu principu;

(m) apņemties izveidot vispasaules visu dabas katastrofu agrās brīdināšanas sistēmu, kas balstās uz esošo nacionālo un reģionālo kapacitāti;

(n) pieņemt lēmumu par to, ka sākot no 2005. gada, tām jaunattīstības valstīm, kas izveidojušas stabilas, caurskatāmas un atbildīgas nacionālās stratēģijas, un kurām vajadzīga palielināta attīstības palīdzība, būtu jāpiešķir atbilstošas kvalitātes un savlaicīgs palīdzības palielinājums, kas būtu pietiekams Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanai.

II Brīvība no bailēm

6. Lai 21. gadsimtā nodrošinātu efektīvu kolektīvo drošību, es aicinu valstu un valdību vadītājus vienoties kopējā rīcībā pret visiem starptautiskā miera un drošības draudiem, un it sevišķi:

(a) apstiprināt un apņemties īstenot jaunu drošības vienprātību, kas balstās uz atzinumu, ka draudi ir savstarpēji saistīti, attīstība, drošība un cilvēktiesības ir atkarīgas viena no otras, ka neviena valsts nevar sevi aizstāvēt, rīkojoties vienatnē, un ka visām valstīm ir vajadzīga objektīva, racionāla un efektīva kolektīvās drošības sistēma, un apņemties vienoties par un īstenot vispārējas stratēģijas dažādu draudu, sākot ar starptautisku karu, masu iznīcināšanas ieročiem, terorismu, valsts sabrukumu un pilsoņu konfliktu un beidzot ar nāvējošām infekcijas slimībām, galējo nabadzību un apkārtējās vides izpostīšanu, risināšanai;

(b) apsolīt pilnībā izpildīt visus Kodolieroču neizplatīšanas līguma, Bioloģisko un toksīnu ieroču konvencijas un Ķīmisko ieroču konvencijas pantus, lai tādējādi turpinātu nostiprināt daudzpusējo neizplatīšanas un atbrūņošanās sistēmu, īpaši apņemoties:

(i) savlaicīgi noslēgt sarunas par šķeļamo materiālu piegādes pārtraukšanas līgumu;

(ii) no jauna apstiprināt savas saistības attiecībā uz kodolizmēģinājumu sprādzienu moratoriju un panākt, ka

stājas spēkā Visaptverošs kodolizmēģinājumu aizliegšanas līgums;

- (iii) pieņemt Tipveida papildus protokolu, kā normu, kas pārbaudītu atbilstību Kodolieroču neizplatīšanas līgumam;
- (iv) apņemties paātrināt vienošanos par alternatīvām, kas atbilst Kodolieroču neizplatīšanas līguma principiem par tiesībām uz miermīlīgu izmantošanu un neizplatīšanas saistībām un tiesībām iegādāties vietējā urāna bagātināšanas un plutonija atdalīšanas iekārtas;
- (v) apņemties turpināt nostiprināt Bioloģisko un toksīnu ieroču konvenciju;
- (vi) mudināt visas valstis, kam pieder ķīmiskie ieroči, paātrināt plānoto ķīmisko ieroču krājumu iznīcināšanu.

(c) izstrādāt juridiski saistošus starptautiskus instrumentus, kas regulē vieglo ieroču un vieglā bruņojuma marķēšanu, izsekošanu un vēršas pret to nelikumīgu tirdzniecību, un nodrošināt ANO ieroču embargo efektīvu uzraudzību un izpildi;

(d) apstiprināt, ka nekāds iemesls vai pārēstība, neatkarīgi no tā pamatotības, neattaisno uzbrukumus civiliedzīvotājiem un ārrindniekiem un to apzinātu nogalināšanu, un paziņot, ka rīcība, kuras mērķis ir nogalināt vai nodarīt smagus miesas bojājumus civiliedzīvotājiem vai ārrindniekiem, ja šādas rīcības mērķis, spriežot pēc būtības vai ņemot vērā kontekstu, ir iebaidīt iedzīvotājus vai piespiest valdību vai starptautisku organizāciju veikt vai neveikt kādu darbību, ir terorisma akts;

(e) apņemties īstenot ANO ģenerālsekretāra iesniegto visaptverošo pretterorisma stratēģiju, lai pārliecinātu cilvēkus nepievērsties terorismam vai tā atbalstam, liegtu teroristiem piekļūt līdzekļiem un materiāliem, atturētu valstis no terorisma finansēšanas, attīstītu valsts spējas apkarot terorismu un aizsargātu cilvēktiesības;

(f) apņemties pievienoties visām 12 starptautiskajām pretterorisma konvencijām un likt saviem pārstāvjiem:

- (i) steidzami noslēgt konvenciju par kodolterorismu;
- (ii) pirms Ģenerālās Asamblejas 60. sesijas beigām noslēgt visaptverošu konvenciju par terorismu.

(g) apņemties pievienoties, cik ātri vien iespējams, visām konvencijām par organizēto noziedzību un korupciju, un veikt vajadzīgos pasākumus, lai tās efektīvi īstenotu, tai skaitā iekļaujot šo konvenciju nosacījumus valstu likumos un nostiprinot kriminālās tiesvedības sistēmas;

(h) lūgt Drošības padomei pieņemt rezolūciju par spēka lietošanu, kas nosaka spēka lietošanas principus un pauž tās nolūku rīkoties saskaņā ar šiem principiem, lemjot par spēka lietošanas atļaušanu vai pilnvarošanu. Principiem jāiekļauj: ANO Statūtu nosacījumu par spēka pielietošanu atkārtots apstiprinājums, tai skaitā 51. panta nosacījumu atkārtots apstiprinājums, Drošības padomes vadošās lomas miera un drošības jomās atkārtots apstiprinājums, Drošības padomes tiesību izmantot militāru spēku, tai skaitā preventīvi, lai saglabātu starptautisko mieru un drošību, ieskaitot genocīda, etniskās tīrīšanas un citu noziegumu pret cilvēci gadījumos, atkārtots apstiprinājums, un, domājot par to vai atļaut vai apstiprināt spēka lietošanu, nepieciešamību izsvērt draudu nopietnību, ierosinātās militārās rīcības atbilstošo nolūku, un to vai pasākumiem bez spēka pielietošanas varētu būt panākumi draudu apturēšanā, vai militārā alternatīva ir atbilstoša konkrētajiem draudiem un vai pastāv ticama iespēja gūt panākumus;

(i) vienoties par Miera veidošanas komisijas dibināšanu atbilstoši šajā ziņojumā ieteiktajām ievirzēm un piekrist izveidot un atbalstīt pastāvīgu, brīvprātīgu miera veidošanas fondu;

(j) izveidot ANO miera uzturēšanas stratēģiskos spēkus, atbalstīt Eiropas Savienības, Āfrikas Savienības un citu institūciju centienus izveidot rezerves spēkus miera uzturēšanas spēku vienotajā sistēmā, un izveidot ANO civilās policijas rezerves spēkus;

(k) gādāt, lai Drošības padomes sankcijas tiktu efektīvi īstenotas un izpildītas, stiprinot dalībvalstu spējas īstenot sankcijas, izveidojot labi apgādātus uzraudzības mehānismus un nodrošinot efektīvus un atbildīgus mehānismus, kā mazināt sankciju ietekmi uz cilvēkiem.

III Brīvība dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi

7. Es aicinu valstu un valdību vadītājus no jauna pievērsties likuma varas atbalstīšanai, cilvēktiesību un demokrātijas veicināšanai – principiem, kas ir ANO Statūtu un Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas pamatā. Lai to paveiktu, es aicinu valstu un valdību vadītājus:

(a) no jauna apstiprināt viņu atbalstu cilvēku cienīgai dzīvei, ar savu rīcību palīdzot stiprināt likuma varu, nodrošinot cilvēktiesību un pamatbrīvību ievērošanu, un veicinot demokrātiju tā, lai visās valstīs tiktu īstenoti universāli atzītie principi;

(b) īstenot “saistības aizsargāt”, kas ir kolektīvās rīcības pamatā cīņā pret genocīdu, etnisko tīrīšanu un noziegumiem pret cilvēci, un piekrītot darboties saskaņā ar šo pienākumu, atzīstot, ka katras dalībvalsts pienākums ir aizsargāt tās iedzīvotājus, bet, ja valstu valdības nespēj vai nevēlas aizsargāt tās iedzīvotājus, šis pienākums jāuzņemas starptautiskajai sabiedrībai, izmantojot tās diplomātiskās, humanitārās un citas metodes, lai palīdzētu aizsargāt civiliedzīvotāju cilvēktiesības un labklājību. Kad šādas metodes izrādās nepietiekamas, Drošības padomei var rasties nepieciešamība lemt par rīcību saskaņā ar ANO Statūtiem, tajā skaitā pat par bruņota spēka lietošanu;

(c) atbalstīt 2005. gada līgumu slēgšanas pasākumu, kas vērsts uz 31 daudzpusēja nolīguma parakstīšanu, un iedrošināt jebkuru valdību, kura to vēl nav

izdarījusi, ratificēt un īstenot visus nolīgumus, kas attiecas uz civiliedzīvotāju aizsardzību;

(d) darīt visu, kas viņu spēkos, atbalstot demokrātiju savās valstīs, savos reģionos un pasaulē, un palīdzēt stiprināt ANO kapacitāti palīdzības sniegšanā jaunizveidotajām demokrātijām, un līdz ar to atsaucīgi novērtēt demokrātijas fonda izveidi ANO paspārnē, lai nodrošinātu finansējumu un tehnisko palīdzību valstīs, kuras vēlas veidot vai stiprināt demokrātiju;

(e) atzīt Starptautiskās tiesas svarīgo lomu nesaskaņu izšķiršanā starp valstīm un piekrist izskatīt veidus, kā stiprināt Starptautiskās tiesas darbu.

IV Vajadzība pēc kolektīvas rīcības: Apvienoto Nāciju Organizācijas stiprināšana

8. Lai ANO kļūtu par efektīvāku un ietekmīgāku instrumentu reaģēšanai uz kopējiem draudiem un kopējām vajadzībām, es mudinu valstu un valdību vadītājus:

(a) no jauna apstiprināt ANO dibinātāju plašo redzējumu, kas norādīts ANO Statūtos, lai tās darbs tiktu organizēts, nodrošināts un aprīkots tā, lai varētu pilnībā risināt drošības, ekonomiskās, sociālās un cilvēktiesību neievērošanas problēmas, ar kurām saskaras cilvēki visā pasaulē; valstīm jāveicina reformas, restrukturizācija un darbības atjaunināšana tās lielākajos orgānos un institūcijās, kur nepieciešams, lai tie varētu efektīvi reaģēt uz divdesmit pirmā gadsimta draudiem, vajadzībām un apstākļiem;

Ģenerālā Asambleja

(b) atjaunināt Ģenerālo Asambleju:

(i) instruējot valstu pārstāvjus pieņemt tās 16. sesijā visaptverošu reformu paketi, ar kuras palīdzību padarīt efektīvāku Ģenerālās Asamblejas darbu, tajā skaitā racionalizējot tās darbību, paātrinot padomdošanas procesu, īpaši racionalizējot tās darba kārtību, komiteju struktūru un plenāra debašu un ziņojumu pieprasīšanas procedūras, kā arī stiprinot tās Prezidenta lomu un pilnvaras;

(ii) pieņemot lēmumu vērst vairāk uzmanības Ģenerālās Asamblejas pastāvīgajai darba kārtībai, koncentrējot uzmanību uz tādu galveno pastāvīgo jautājumu risināšanu, kā starptautiskā migrācija un jau ilgāku laiku apspriestā preterorisma konvencija;

(iii) izveidojot mehānismus, kas Asamblejai dotu iespēju pilnībā un regulāri sadarboties ar pilsonisko sabiedrību.

Drošības padome

(c) pārveidot Drošības padomi, lai tajā būtu plašāk pārstāvēta starptautiskā sabiedrība kopumā un pēc ģeopolitiskā sadalījuma, un paplašināt dalību tajā, lai sasniegtu šos mērķus, veicot sekojošas darbības:

(i) atbalstot Drošības padomes reformas principus un izvērtējot divas alternatīvas – A un B modeļus, kuri ieteikti šajā ziņojumā, kā arī jebkurus citus īstenojamus priekšlikumus gan pēc pārstāvniecības, gan līdzsvara principiem, kuri izriet no katra no modeļiem;

(ii) piekrītot pieņemt lēmumu par šo svarīgo jautājumu pirms samita 2005. gada septembrī. Būtu ļoti svarīgi dalībvalstīm pieņemt šo svarīgo lēmumu ar balsu vairākumu. Tomēr, ja vienošanos nevar panākt, tas nevar kalpot par iemeslu rīcības atlikšanai.

Ekonomisko un sociālo lietu padome

(d) īstenot reformas Ekonomisko un sociālo lietu padomē:

(i) piešķirot Ekonomisko un sociālo lietu padomei pilnvaras veikt ikgadēju starpministriju progresa izvērtējumus saistībā ar nospraustajiem attīstības mērķiem, it īpaši Tūkstošgades attīstības mērķiem;

(ii) izlemjot, ka šai padomei jādarbojas kā augsta līmeņa attīstības sadarbības forumam, pārskatot tendences starptautiskajā attīstības sadarbībā, veicinot lielāku vienprātību starp dažādu iesaistīto pušu attīstības darbībām un stiprinot saikni starp ANO normatīvo un operatīvo darbību;

(iii) iedrošinot padomi organizēt savlaicīgas sanāksmes, kuras nepieciešamas, lai izvērtētu draudus attīstībai, piemēram, bada, epidēmiju un liela mēroga dabas katastrofu sekas, un veicinātu koordinētu reaģēšanu uz šiem notikumiem;

(iv) izlemjot, ka Ekonomisko un sociālo lietu padomei jāveic regulārs darbs pēckonflikta vadībā, sadarbojoties ar ieteikto Miera veidošanas komisiju.

Ieteiktā Cilvēktiesību padome

(e) jāpiekrīt pārveidot Cilvēktiesību komisiju mazākā pastāvīgā Cilvēktiesību padomē, kas būtu Apvienoto Nāciju Organizācijas galvenais orgāns vai Ģenerālās Asamblejas palīginstitūcija, kuras locekļus tieši ievēlētu Ģenerālā Asambleja ar divām trešdaļām klātesošo locekļu balsu vairākumu;

Sekretariāts

(f) īstenot reformas Sekretariātā:

(i) piekrist ANO ģenerālsēkretāra priekšlikumam Ģenerālajai Asamblejai pārskatīt visus izsniegtos mandātus, kuri ir vecāki par pieciem gadiem, lai

redzētu, vai attiecīgās ar mandātiem nodrošinātās darbības joprojām ir nepieciešamas vai arī piešķirtos resursus var pārdalīt, tādējādi reaģējot uz jauniem izaicinājumiem;

(ii) piekrist ģenerālsēkretāra lūgumam Ģenerālajai Asamblejai piešķirt viņam pilnvaras un resursus, lai veiktu vienreizēju darbinieku kolektīva atjaunināšanu, tādējādi nodrošinot tādu strādājošo skaitu un kvalifikāciju, kas spētu risināt šodienas vajadzības;

(iii) izlemjot, ka dalībvalstīm jāsadarbojas ar ģenerālsēkretāru, lai veiktu visaptverošu budžeta un to cilvēkresursu noteikumu pārskatu, saskaņā ar kuriem darbojas ANO;

(iv) piekrist virknei vadības reformu, kuras attiecas uz Sekretariātu, lai uzlabotu tā atbildību, darbības caurskatāmību un efektivitāti;

(v) pasūtīt visaptverošu Iekšējā pārskata pakalpojumu biroja pārskatu ar mērķi stiprināt Sekretariāta neatkarību un pilnvaras, kā arī profesionalitāti un kapacitāti.

Sistēmas saskaņotība

(g) nodrošināt spēcīgāku visas sistēmas saskaņotību, pieņemot lēmumu koordinēt savu pārstāvju darbu pārstāvniecības valdēs dažādās attīstības un humanitārās palīdzības aģentūrās, lai tādējādi būtu pārliecināti, ka īsteno saskaņotu politiku piešķirot mandātus un resursus visā sistēmā kopumā;

(h) darīt visu, lai nodrošinātu humanitārās palīdzības sniedzējiem iespēju droši un netraucēti sasniegt krīzes skartās kopienas; pieņemot lēmumu rīkoties saskaņā ar priekšlikumiem, paātrināt reaģēšanu un veidojot jaunu finansēšanas sistēmu, lai nodrošinātu, ka vajadzības gadījumā ir pieejams ārkārtas finansējums; un atbalstot ģenerālsēkretāra centienus stiprināt reaģēšanu starpaģentūru un valstu līmenī uz iekšēji pārvietotu cilvēku vajadzībām;

(i) atzīt nepieciešamību izveidot integrētāku struktūru vides standartu noteikšanai, zinātniskām diskusijām un monitoringam, un noslēgto līgumu atbilstībai esošajās institūcijās, piemēram, *UNEP*, kā arī līgumu institūcijās un specializētajās aģentūrās. Vides aktivitāšu rīcības līmenī novadīšana līdz attīstības aģentūrām, lai nodrošinātu integrētu pieeju ilgtspējīgai attīstībai;

Reģionālās organizācijas

(j) atbalstīt stiprāku sadarbību starp ANO un reģionālajām organizācijām, tajā skaitā, attīstot un īstenojot desmit gadu plānu Āfrikas Savienības kapacitātes stiprināšanai, un nodrošinot, ka reģionālajām organizācijām ir pietiekama kapacitāte konfliktu novēršanai vai miera uzturēšanai, un paredzot šādu kapacitāšu nodošanu ANO Rezerves sagatavošanās darbu sistēmas pārziņā;

Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūti

(k) izlemt samazināt atsauces uz “naidīgajām valstīm”, kuras iekļautas ANO Statūtu 53. un 107. pantā; svītrot 47. pantu par Militārā štāba komiteju, kā arī

visas atsauces uz šo institūciju Statūtu 26., 45. un 46. pantā; un svītrot Statūtu XIII. nodaļu par Aizbildniecības padomi.